

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

โดย

นางสาวสุภวรรณ สิงห์คะ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974 - 653 - 472 - 2

ลิขสิทธิ์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM
ON ECOTOURISM
FOR SIXTH GRADE STUDENTS**

by
Suppawan Singka

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the
Requirements for the Degree
MASTER OF EDUCATION
Department of Curriculum and Instruction
Graduate School
SILPAKORN UNIVERSITY
2002
ISBN 974 - 653 - 472 - 2**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” เสนอโดย นางสาวสุภวรรณ สิงห์คะ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวรรณ กงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์
2. อาจารย์ ดร. ประเสริฐ มงคล
3. รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. วัชรวิภา เล่าเรียนดี)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. ประเสริฐ มงคล)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ)

...../...../.....

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(อาจารย์ วจินี อารีรอบ)

...../...../.....

K 43462012 : สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น / การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ศุภวรรณ สิงห์คะ : การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM ON ECOTOURISM FOR SIXTH GRADE STUDENTS.)
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : อ.ดร. มาเรียม นิลพันธุ์ , อ.ดร.ประเสริฐ มงคล และ รศ. สมประสงค์ น่วมบุญลือ. 489 หน้า , ISBN 974 - 653 - 472 - 2

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน เป็นเวลา 36 คาบ คาบละ 20 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม 3) ประเด็นสนทนากลุ่ม 4) แบบทดสอบ 5) แบบสังเกตพฤติกรรม 6) แบบประเมินผลงานนักเรียน 7) แบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียน 8) แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ (%) , ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) , ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) , t - test แบบ Dependent และ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยจัด กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ร่วมกับผู้อื่นในท้องถิ่น มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญภายในอำเภอสังขละบุรี มีการจัดทัศนศึกษา ให้นักเรียนจัดนิทรรศการและทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง 2) หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล และแผนการสอน 8 แผนการสอน ขอบข่ายเนื้อหาประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์อำเภอสังขละบุรี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจภายในท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับการทัศนศึกษา การทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตรพบว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสม 3) นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดำเนินการสอนร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่น มีการไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจภายในหมู่บ้าน จัดนิทรรศการและจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถจัดทำผลงานได้อยู่ในระดับดี คือ ป้ายนิเทศ ภาพวาด คำขวัญ ภาพตัดต่อ หนังสือเล่มเล็ก คู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามหลักนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ มีความคิดเห็นที่ดีต่อหลักสูตร ผู้สอน และมีความคิดเห็นว่าควรปรับปรุงระยะเวลาในการสอนให้มีความยืดหยุ่น และมีความเหมาะสมกับเนื้อหา

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. .... 3. ....

K 43462012 : MAJOR : CURRICULUM AND SUPERVISION

KEY WORD : THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM / ECOTOURISM

SUPPAWAN SINGKA : THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM ON ECOTOURISM FOR SIXTH GRADE STUDENTS. THESIS ADVISOR : MAREAM NILLAPUN, Ed.D., PRASERT MONGKOL, Ed.D. AND Asso. Prof. SOMPRASONG NUAMBUNLUE, M.Ed. 498 pp. ISBN 974 – 653 – 472 - 2

The purpose of this research was to develop the local curriculum on Ecotourism for sixth grade students which consisted of 4 stages as follow : (1) the study of the fundamental data (2) the development of curriculum (3) the implementation of curriculum (4) the evaluation of curriculum. The curriculum was implemented with sixth grade students for thirty-six periods at Banmaipattana School Sangklaburi District Kanchaburi Province.

The instruments employed were interview forms, questionnaires, focus group guideline, evaluation forms, performance observation forms, students work assessment form, opinion questionnaire and informal interview forms. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, t-test dependent and content analysis. The research findings were as follow : 1) The fundamental data investigation revealed that : students and other persons who involved in the curriculum development would like to develop the local curriculum on Ecotourism for sixth grade students. Together with the variety of educational activities about Ecotourism and the important tourism areas of Sangklaburi, preparing local experts participation, exhibition, guide book for Ecotourism and authentic assessment. 2) The designed curriculum consisted of principles, objectives, structure, courses description, contents, time on task, instructional guideline, instructional media, measurement and evaluation and eight lesson plans. The contents of curriculum consisted of the history and geography of Sangklaburi, general knowledge towards the important tourism areas of Sangklaburi, a kind of tourism area, general knowledge toward Ecotourism and a kind of Ecotourist, general knowledge toward local tourism areas which the students interested in, general knowledge towards the study tour, preparing guide book and display exhibition about Ecotourism. The experts indicated that the components of the curriculum was relevant and suitable. 3) The curriculum was implemented with the sixth grade students and taught by teacher and local experts. The students aimed the study tour around the local tourism areas, displayed an exhibition and prepared the guide book for Ecotourism. 4) The students pre – post knowledge testing scores toward the local curriculum on Ecotourism were statistically significant different at the level of 0.05, students could create pieces of work at a good level and they could made themselves as good Ecotourist and had a possitive attitude toward the local curriculum on Ecotourism. It was also recommended that during the implementation of the curriculum, time on task should be flexible according to the contents.

Department of Curriculum and Instruction
Academic Year 2002

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature.....

Thesis Advisors' signature 1..... 2..... 3.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ ดร. วิชา เล่าเรียนดี ประธานกรรมการสอบ และ อาจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์ อาจารย์ ดร. ประเสริฐ มงคล รองศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ วจินี อารีรอบ ผู้ทรงคุณวุฒิตามลำดับ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาเป็นอย่างสูงไว้ในโอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยทุกฉบับพร้อมทั้ง ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขด้วยความเต็มใจเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา คณะครู – อาจารย์ ผู้รู้ในท้องถิ่นทุกท่าน นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชาวบ้านของหมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา ที่ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดีในการพัฒนาหลักสูตร และ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

สุดท้ายขอขอบคุณครอบครัว สิงห์คะ ตลอดจนผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุกท่าน ที่ได้มีส่วนร่วมในการทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังเงิน เพื่อให้ผู้วิจัยได้ศึกษาจนสำเร็จ สมความปรารถนาที่ตั้งใจ โดยเฉพาะ คุณสมนึก สิงห์คะ คุณละเอียด สิงห์คะ คุณอนุกุล สิงห์คะ และคุณ นันทนา สิงห์คะ ผู้ซึ่งให้กำลังใจและเคียงข้างผู้วิจัยตลอดเวลา

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
	กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
	สารบัญตาราง.....	ฎ
	สารบัญแผนภูมิ.....	ฏ
บทที่		
1	บทนำ.....	1
	ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	14
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	23
	ข้อคำถามการวิจัย.....	23
	สมมติฐานการวิจัย.....	24
	ขอบเขตของการวิจัย.....	24
	ข้อตกลงเบื้องต้น	25
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	25
2	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	27
	หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)	
	และหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต.....	28
	หลักการ.....	28
	จุดหมาย/โครงสร้าง.....	28
	เวลาเรียน.....	29
	แนวดำเนินการ.....	30
	การวัดการประเมินผลและการติดตามผล.....	31
	หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต.....	31
	จุดประสงค์.....	31
	โครงสร้างของหลักสูตร.....	32
	อัตราเวลาเรียน/การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....	34

บทที่	หน้า
การพัฒนาหลักสูตร : ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....	35
ความหมายของหลักสูตร.....	35
ความสำคัญของหลักสูตร.....	37
องค์ประกอบของหลักสูตร.....	37
การพัฒนาหลักสูตร.....	38
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร.....	39
พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร.....	40
รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร.....	42
การประเมินผลหลักสูตร.....	49
ความหมายของการประเมินหลักสูตร.....	49
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร.....	50
ประเภทของการประเมินหลักสูตร.....	51
เกณฑ์การประเมินหลักสูตร.....	51
รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร.....	53
หลักสูตรท้องถิ่น.....	58
ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น.....	58
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	59
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	60
ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	61
ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	62
การท่องเที่ยว.....	63
ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว.....	63
องค์ประกอบของการท่องเที่ยว.....	64
การพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบ และการจัดการ.....	66
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) และนโยบายการท่องเที่ยว.....	69
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	76
ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	76
หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	78

บทที่	หน้า
องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	79
ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	80
บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	81
สภาพทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี.....	82
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	97
งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	97
งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	100
งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	101
งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	104
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	107
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	107
ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน.....	107
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร.....	123
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร.....	128
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร.....	131
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	144
ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	144
ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	145
ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....	150
ผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน.....	179
ผลการพัฒนาหลักสูตร.....	184
ผลการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร.....	185
ผลการประเมินโครงร่างหลักสูตร.....	193
ผลการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร.....	194
ผลการทดลองใช้หลักสูตร.....	195
ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร.....	199
ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน.....	200
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง.....	206

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงหลักสูตร.....	207
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	208
สรุปผลการวิจัย.....	209
ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	209
ผลการพัฒนาหลักสูตร.....	210
ผลการทดลองใช้หลักสูตร.....	211
ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร.....	211
อภิปรายผล.....	212
ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน.....	212
ผลการพัฒนาหลักสูตร.....	215
ผลการทดลองใช้หลักสูตร.....	217
ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร.....	220
ข้อเสนอแนะ.....	222
ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้ต่อไป.....	222
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	223
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	224
บรรณานุกรม.....	226
ภาคผนวก.....	232
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน.....	233
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ตรวจสอบเครื่องมือการทำวิจัย.....	236
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ใน การประเมินหลักสูตร.....	238
ภาคผนวก ง แผนภูมิตาราง.....	320
ภาคผนวก จ หลักสูตรและแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของ หลักสูตร.....	328
ภาคผนวก ฉ สูตรที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย.....	470

ภาคผนวก ช การวิเคราะห์ความยากง่ายและอำนาจจำแนกของ แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน.....	474
ภาคผนวก ซ ภาพแสดงผลการทดสอบใช้หลักสูตร.....	480
ประวัติผู้วิจัย.....	489

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญญัตินำ

ตารางที่	หน้า
1	แสดงอัตราการเรียนรู้แต่ละกลุ่มประสบการณ์..... 30
2	วิธีการประเมินองค์ประกอบโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปปี..... 57
3	สรุปวิธีการวิจัยขั้นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน..... 121
4	สรุปวิธีการวิจัยขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร.....127
5	แบบแผนการทดลอง..... 128
6	สรุปวิธีการวิจัยขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร.....130
7	สรุปวิธีการวิจัยขั้นที่ 4 การประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร..... 141
8	แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์....153
9	แสดงการวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน.....158
10	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรีจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน ที่นักเรียนต้องการ..... 161
11	แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วม สนทนากลุ่ม.....171
12	แสดงสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของชาวบ้านในแหล่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายใน หมู่บ้าน.....321
13	แสดงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน บ้านใหม่พัฒนา ที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของชาวบ้าน ในแหล่งท่องเที่ยว.....323
14	แสดงรายชื่อผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน.....326
15	ขอข่ายเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฉบับสมบูรณ์.189
16	เวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี..... 191

ตารางที่	หน้า
17	แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมิน โครงร่างหลักสูตร ของผู้เชี่ยวชาญ..... 327
18	การวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา หน่วยย่อยที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคม และ หน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ..... 350
19	การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระการเรียนรู้กลุ่มที่ 4 และสาระ การเรียนรู้ย่อยที่ 5 ภูมิศาสตร์ ช่วงชั้น ป. 4- 6 355
20	แผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์..... 356
21	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก ของแบบทดสอบ. 475
22	แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก ของแบบทดสอบ.475
23	แสดงการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อสอบ 2 ฉบับ ซึ่งเป็นข้อสอบ ก่อนเรียน pre –test และ post – test ตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ของนักเรียนชั้น 476
24	แสดงผลคะแนนเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ก่อนและหลังใช้ หลักสูตร... 203
25	แสดงผลคะแนนจากการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ก่อน – หลังการใช้หลักสูตร 478

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	22
2	โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต.....	33
3	ตัวกำหนดหลักสูตรของบิชอบ.....	41
4	กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์.....	44
5	กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่.....	46
6	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส.....	48
7	ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษาของไทเลอร์.....	53
8	รูปแบบการประเมินผลของทาบ.....	54
9	รูปแบบการประเมินผลของสเตค.....	55
10	แสดงลักษณะสถานที่ในการสนทนากลุ่ม.....	276

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาวะการปัจจุบัน ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญในด้านการจัดการศึกษา และนำการศึกษาเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อใช้ในการพัฒนาคน ซึ่งจัดเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ประเทศใดมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ประเทศนั้น ๆ ย่อมง่ายต่อการพัฒนาระบบต่าง ๆ ภายในให้เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังคงให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เริ่มลดน้อยลง หรือเป็นมลพิษมากขึ้นอันเนื่องมาจากการขาดความเข้าใจในการดูแลรักษาหรือเกิดจากการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการ ขาดความตระหนักในการอนุรักษ์และร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นสาธารณสมบัติที่สามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศได้เป็นจำนวนมากของประชาชน ดังนั้นการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและปัญหาแหล่งท่องเที่ยว นั้นหนทางที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวคือการสร้างความรู้ความเข้าใจตระหนักเห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยว โดยผ่านกระบวนการทำให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนที่มีคุณภาพอันจะเป็นฐานสำคัญในการดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งให้ความสำคัญของการศึกษาที่เป็นฐานในการพัฒนาประเทศโดยผ่านทรัพยากรบุคคลเช่นเดียวกัน โดยมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า ในการพัฒนาประเทศชาตินั้นส่วนสำคัญที่เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดกลยุทธ์ และถือเป็นองค์ประกอบที่เป็นกลไกสำคัญในการก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการพัฒนา ก็คือ “ทรัพยากรบุคคล” ซึ่งการที่จะทำให้ทรัพยากรบุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจได้ นั้นต้องผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ดังนั้นการศึกษาจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา “คน” และ “คุณภาพของคน” เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ ดังสอดคล้องกับสำนักเลขานุการ (2525 : 13) ที่ได้ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน อันเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาไว้ว่า

“...การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนอย่างครบถ้วนพอดีเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นจะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ตลอด...”

การศึกษายุคใหม่นั้นต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถใช้ข้อมูลข่าวสารเป็น โดยสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ นำไปสู่กระบวนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของประเทศให้เข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติ คุณภาพประชากรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่จะต้องช่วยให้ประชากรของประเทศ ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ได้รับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีในปัจจุบัน และในการพัฒนาคนโดยนำการศึกษาเข้ามาเป็นกลไกสำคัญนั้น สิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษาสามารถดำเนินไปได้จนประสบผลสำเร็จก็คือหลักสูตร ดังที่มาเรียม นิลพันธุ์ (2542 : บทนำ) ได้กล่าวว่า “หลักสูตรถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีหลักสูตรเป็นข้อกำหนดหรือเป็นแผนในการศึกษาว่าผู้เรียนต้องเรียนรู้อะไร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญในการศึกษา” ซึ่งสอดคล้องกับแรมสมร อยู่สุภาพ (2534 : 4) ที่กล่าวไว้ตรงกันว่า “หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา ถือเป็นแม่บทที่เป็นตัวชี้นำความสำเร็จและเป็นตัวกำหนดทิศทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974 : 78) ยังกล่าวไว้ตรงกันพอสรุปได้ว่า “หลักสูตรเป็นเหมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่ยึดหยุ่นได้ในการดำเนินการศึกษา เพื่อใช้เป็นสื่อกลางของการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียนตามจุดหมายของการศึกษา” และเนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการค้นพบความรู้ใหม่อยู่เสมอ ในขณะเดียวกันความรู้เก่า ๆ บางอย่างได้รับการพิสูจน์ว่าผิดหรือไม่เหมาะสม เมื่อมีความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นในลักษณะนี้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ (กาญจนา कुमारักษ์ 2540 : 36) และเนื่องจากการใช้หลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระรายวิชาเดียวกันทั่วประเทศนั้นไม่สัมพันธ์กับความจริงที่เป็นอยู่ด้วยสภาพแวดล้อมและบริบทแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน (สวัสดิ์ จงกล 2528 : 48) จึงทำให้การจัดการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง เนื่องจากผู้เรียนขาดความรู้เชื่อมโยงกับท้องถิ่น เกิดความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมชุมชนที่อยู่ จึง ทำให้ไม่สามารถดำรงชีพอยู่ในท้องถิ่นของตนได้ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น โดยจัดให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นได้ตามความเหมาะสม

(วิรุณช ปิณฑวณิข 2543:17) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 (2540: 21) ส่วนที่ 2 ว่าด้วยเรื่องการพัฒนาศักยภาพของคนไทย นั้น ได้กำหนดเป้าหมายไว้ในข้อ 22 คือ “เพิ่มคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และจัดให้มีกลไก ประกันคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน” และกำหนดเป้าหมาย ใน แผนงานหลักที่ 2 ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ไว้ว่า “มีการทบทวนและ ปรับปรุงหลักสูตร ทั้งในด้านการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถทักษะ พื้นฐานที่จำเป็นและ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งมีการพัฒนาและจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง” และได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในข้อที่ 1.24 ส่งเสริม ให้สถาบันการศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้อย่างจริงจังและกว้างขวาง โดยให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการติดตามประเมินผล เพื่อให้ การจัดการศึกษามีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นสุข สามารถดำรงไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อม และข้อ 22 ผู้สอน จัดวิธีการเรียน การสอนให้มีความหลากหลายในรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและ เงื่อนไขของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 69-70) และ ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้มีหลักการประเด็นหนึ่ง คือ เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาส พัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบัน (พ.ศ.2540) มาตรา 81 กำหนดให้ “รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม” (ม.ป.ป. : 21) ส่งผลให้มี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งในมาตรา 27 ระบุว่าให้คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนในมาตราที่ 28 ระบุ ว่า หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ และสำหรับบุคคลต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพโดยที่สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพตลอดเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในส่วนที่เกี่ยวกับ สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งพัฒนาคนให้มี

ความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กล่าวว่า “ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น จัดกระบวนการเรียนรู้ ในชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่าง ชุมชน” และในมาตราที่ 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใด ระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541 : 11 - 12, 16) โดยในการจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้นต้องมุ่งให้ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิตอาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมท้องถิ่น โดยนำทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ในการเรียนการสอนด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงกับชีวิต บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ว่า “การศึกษาเพื่อชีวิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม” โดยเฉพาะสังคมท้องถิ่นของตน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2536: 4)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การจะพัฒนาคนโดยนำการศึกษาเข้ามาเป็นกลไกสำคัญนั้น ต้องทำควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตร โดยต้องสอดคล้องเป็นไปตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน ความห่วงเห่นและความภูมิใจใน ท้องถิ่นของตน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไป (วิชา แสนงาม 2541 : บทนำ)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องและเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้เป็นเงินตราเข้าสู่ประเทศเป็นอันดับหนึ่ง ติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย :งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2536 : 3) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539 : 67) เนื่องจาก อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการสร้างความเจริญ ความทันสมัย ความมั่นคง และสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ จึงนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ชาวไทยทั้งหลายมีความภูมิใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540: 67) จึงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้ทำอย่างเป็นระบบยิ่งขึ้นโดยเริ่มใน พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา กล่าวคือ มีทั้งการศึกษาพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวพร้อมกับการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น จัดให้ พ.ศ 2530 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Visit Thailand Year) ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้อัตราการเพิ่มของนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงถึงร้อยละ 23.59 จากปี 2529 และสามารถทำรายได้เข้าประเทศสูงถึง

50,024 ล้านบาท โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2529 ถึง ร้อยละ 25.4 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540 : 90) และเนื่องจากในปี พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างมากจากค่าเงินบาทตกต่ำ รัฐบาลได้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยยึดการท่องเที่ยวมาใช้ในการแก้ปัญหา และประกาศให้ปี 2540- 2541 เป็นปี **Amazing Thailand** เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มาเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น (ปริญา พรหมมินทร์ 2540: 2) ถึงแม้ว่าในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมานี้ ประเทศไทยจะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลให้ธุรกิจด้านต่างๆ ชะงักงัน แต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ยังคงเป็นอุตสาหกรรมหลักที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศเช่นเดิม (ภาวเดช พยัคฆวิเชียร. สัมภาษณ์ : **ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC**. มกราคม - กุมภาพันธ์ : 2540) ซึ่งในแต่ละปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะทำรายได้เข้าประเทศเกือบ 2 แสนล้านบาท และมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2542 นั้น จำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมีประมาณ 8.5 - 8.6 ล้านคน ส่วนนักท่องเที่ยวในประเทศเองนั้นก็ยังมีประมาณ 1.6- 1.7 ล้านคน (สันติ เอื้อจงประสิทธิ์. สัมภาษณ์ : **ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC**. มีนาคม - เมษายน : 2540) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวกับระบบเศรษฐกิจว่ามีความสอดคล้องกัน เอช. โรบินสัน ได้กล่าวว่า “การท่องเที่ยวช่วยเศรษฐกิจของชาติได้ ในลักษณะที่ช่วยพัฒนาและสร้างความสำคัญให้กับเศรษฐกิจในระดับภาคได้รวดเร็วกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ และโดยธรรมชาติของการท่องเที่ยวนั้น ยังช่วยยกระดับของพื้นที่โดยรอบภูมิภาคให้เกิดความสำคัญขึ้นอีกด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนโยบายทางด้านสังคมและก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่สังคมจะได้รับนั่นคือจำนวนเงินมหาศาลซึ่งจะหลั่งไหลเข้ามายังพื้นที่ที่ด้อยพัฒนา” (H. Robinson 1946 อ้างถึงใน ธรรมรงค์ อุทัยรังษี 2529: 31 - 32)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นต้นทุนในการดำเนินการ (บุญกร ภวจินดา 2538: 67) ซึ่งสอดคล้องกับ วารสารประชาชาติธุรกิจ (2538: 2) ที่กล่าวไว้ในบทความ “Eco - Tourism ปฏิรูปใหม่การท่องเที่ยวไทย” ว่า “ การท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพา สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาหรือผลกระทบแล้วก็จะเกิดในลักษณะกว้างและสามารถลุกลามได้อย่างต่อเนื่อง” นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังจัดเป็นกิจกรรมที่นำรายได้จำนวนมากมาสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิประเทศที่งดงาม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ฯ (สุรีย์ บุญญาพงษ์ 2539: บทคัดย่อ) ซึ่งเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว จึงทำให้มีการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยคำนึงถึงแต่รายได้จาก

การท่องเที่ยวจนลี้มใส่ใจถึงสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม ตามมา ทรัพยากรท่องเที่ยวโดยเฉพาะทรัพยากรทางธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมลงไปมากตาม จำนวน นักท่องเที่ยวที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพสูง มาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงเป็นผลให้ทรัพยากรหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเสื่อมโทรมลงไปอีก (สุทธิชัย อบอุ่น 2541 : 1) ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชา แสงศิริ (2542 : 2) ที่กล่าวว่า “กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องลงทุน ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยว ถูกใช้ไปโดยขาดการบำรุงรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสม ประกอบกับการดำเนินการท่องเที่ยวของ ประเทศไทยในรูปแบบเดิมนั้น มุ่งเน้นที่จะตอบสนองความพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อผลตอบแทน ทางด้านการตลาดโดยมิได้มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของสังคม ชุมชน และระบบนิเวศน์ ดังเช่นในปัจจุบันที่กำลังประสบอยู่ในทุกพื้นที่”

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยไม่สามารถที่จะหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆที่มี สิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์มาทดแทนหรือเพิ่มเติมได้ (สุทธิชัย อบอุ่น 2541 : 21) ดังนั้น จึงทำให้ ภาครัฐและเอกชนตระหนัก เห็นความสำคัญอย่างจริงจัง ในการที่จะต้องร่วมกันวางแผนกำหนด นโยบาย วิธีการดำเนินการเพื่อการแก้ไข ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม อย่างรีบด่วน พร้อม ๆ กับการเร่งพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ซึ่งจะเป็นทางเลือก ที่ถูกต้องและเหมาะสมกับศักยภาพชุมชน สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยมากกว่าเดิม (ปรีชา แสงศิริ 2542 : 2) และถึงแม้ว่านโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยจะมีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้ ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศเป็นหลักและก่อให้เกิดการเร่งรัดพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีการผลักดัน ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อผลประโยชน์ทางด้านตัวเลขและรายได้ และถึงแม้ว่าธุรกิจการท่องเที่ยว ที่เติบโตขึ้นทุกปีจะมีผลที่น่าพอใจ แต่เป็นการเติบโตบนฐานของความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อม (พิกุล สิทธิประเสริฐกุล 2543 : 22) จึงทำให้ทุกฝ่ายเริ่มตระหนักและเล็งเห็นถึงปัญหาที่จะตามมา ภายหลัง และมองดูทางที่จะพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกต้องขึ้น และเนื่องจากแนวโน้มในการ จัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทุกประเทศที่จัดขึ้น สามารถที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อธุรกิจ การท่องเที่ยวและมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของพื้นที่ที่เกิด การท่องเที่ยว จากรายงานของสถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด ในปี 1991 พบว่า ขณะที่การท่องเที่ยว เติบโตร้อยละ 8 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เติบโตขึ้นถึงร้อยละ 30 นักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลก กำลังให้ความสนใจกับสินค้าใหม่ในตลาดท่องเที่ยว คือการเดินทางไปท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2543 : 1) นอกจากนี้ตามความคําความหมายของการประชุมท่องเที่ยว

นานาชาติที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดาซึ่งได้ข้อสรุปว่า การท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีมาตรฐาน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรวมทั้งทางวัฒนธรรมควบคู่กัน ดังนั้นจึงต้องเร่งพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทุกด้าน (สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2543 : 1) และจากการศึกษาและคาดการณ์สภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทยพบว่า มีแนวโน้มว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวถึงประมาณ 11 ล้านคน ในปี ค.ศ.2000 (สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2543 : 1) ดังนั้นประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาจึงถูกนำมาทบทวน ปรับและจัดสมดุลใหม่ โดย หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้มีการปรับนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศ เช่น จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ร่วมกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) จัดทำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา (พิภู สัทธิประเสริฐกุล 2543 : 22)

ปัจจุบันนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ปรับเปลี่ยนพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งตอบสนองต่ออุดมการณ์สูงสุดของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม คือ ความพยายามที่จะทำให้เกิดความมั่นคงก้าวหน้า คุณภาพชีวิตและสังคมดีขึ้น มีความสงบสุขปลอดภัยมากขึ้น ปัญหาความทุกข์ยากต่าง ๆ ลดน้อยลง การบรรลุซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวถึง จำเป็นต้องพยายามสร้างสรรค์การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ให้เกิดขึ้น ซึ่งการพัฒนาแบบยั่งยืนนี้ต้องอยู่ในขอบเขตความสามารถของระบบนิเวศที่จะรองรับได้ และคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก เป็นการพัฒนามีชุมชนเป็นฐาน (Community - based Development) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539 : 103) การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงได้จัดทำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น โดยมีใจความดังต่อไปนี้ 1) ตอบสนองในการส่งเสริมศักยภาพของคน โดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างและพัฒนาสุนทรียภาพทางจิตใจ รวมทั้งการมีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน 2) ตอบสนองการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้สามารถเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของคนในชุมชน พัฒนาเสริมสร้างสมรรถภาพให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมเป็นธรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 3) ตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มีเสถียรภาพมั่นคง และสมดุลระหว่างคน เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมให้ประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ออกเสียงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพิ่มขีดความสามารถในสาขาการบริการที่มีคุณภาพ กองเอกลักษณ์ รวมทั้งให้มีนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น **4** ในส่วนการช่วยปรับบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้หน่วยงานท้องถิ่นสร้างกลไกพัฒนา และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ เพื่อระดมความร่วมมือจากประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว **5** ช่วยการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ เกิดความสมดุลทั้งในด้านระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม โดยให้ประชาชนชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้นควบคู่ไปกับการนำเครื่องมือทางกฎหมายและเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการควบคุมดูแลการใช้ ตลอดจนการสร้างวินัยในการจัดการซึ่งสามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน **6** มีบทบาทแสดงออกถึงการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการพัฒนาให้รัฐและประชาชนมีความเข้าใจอันดี มีความรับผิดชอบและความเอื้ออาทรต่อกัน โดยมีการใช้หลักนิติธรรมในการบริหาร และการจัดการให้ประชาชนมีหลักประกันในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐมากขึ้น(ปรินญา พหรมมินทร์ **2542 : 27**)

จากนโยบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น จัดเป็นกลไกสำคัญในการประสานระหว่างการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมควบคู่กัน มุ่งสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ (ศรีพร สมบุญธรรม **2536 : 35**) และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยังเป็นแนวทางหนึ่งที่พยายามจะก้าวไปสู่เป้าหมายที่สำคัญคือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมทั้งท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย (ประชาชาติธุรกิจ ปีที่ 5 **2538 : 2**) ในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับแนวทางหลัก ๆ หลายประการด้วยกัน ซึ่งกล่าวโดยสังเขปได้แก่ **1**) ต้องวางแผนระยะยาว ซึ่งการวางแผนการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการกำหนดแผนงานอย่างรอบคอบ **2**) ประชาชนในท้องถิ่น ควรได้รับการศึกษาและฝึกอบรมให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวิธีปฏิบัติตัวเมื่อเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว **3**) ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (**ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC . พฤษภาคม - มิถุนายน : 2543**) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวรรณชัย ฤทธิรักษ์(ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว) ที่กล่าวให้สัมภาษณ์ไว้ใน **ADVANCE**

THAILAND GEOGRAPHIC ฉบับที่ 42 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม 2543 ไว้ว่า “เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย ก็คือการทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวนานาชาติที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่อีกมิติหนึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาสังคมควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือ สนับสนุนปลูกฝังการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีเข้าไปในระบบการศึกษา” นอกจากนี้ อักกพล พุกกะวัน (ผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ยังได้กล่าวไว้อย่างสอดคล้องกันอีกว่า “ในพื้นที่ที่มีเรื่องการท่องเที่ยวเข้าไปถึงแล้วนั้นการให้ความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวกับคนในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการดูแลอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน” (บทสัมภาษณ์: **ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC**. พฤษภาคม - มิถุนายน : 2543) นอกจากนี้ ภราเดช พัทฒวิเชียร (อดีตผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ยังได้เสนอแนวคิดและกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “ การประยุกต์เรื่องของการท่องเที่ยวเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนนั้น ถ้าเรามองดูก็จะเห็นว่าเด็กตอนนี้ น่าสงสารมาก เพราะระบบการเรียนของเรา แยกย่อยเยอะจริง ๆ เรื่องของการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและธรรมชาตินี้เป็นเรื่องเดียวกัน มันจะต้องนำมารวมกัน ไม่ใช่แยกเป็นวิชา และน่าจะมีการส่งเสริมให้เด็กเข้าใจในบทบาทของท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยว ซึ่งการปฏิรูปการศึกษา ก็ควรจะไปในการทำงานนี้ แต่คนที่จะแปลและสอนต้องเข้าใจในจุดนี้ให้ดี สอนให้เขาเข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมองเรื่องการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกระบวนการศึกษา เด็กต้องเรียนรู้ตั้งแต่อนุบาล พอประถมก็เริ่มเดินรอบหมู่บ้าน มัธยมก็เดินรอบเมือง มหาวิทยาลัยก็เดินรอบประเทศ หลังจากนั้นเขาก็จะออกต่างประเทศ คือเขารู้ว่ามันคือกระบวนการ เพราะฉะนั้นเขาไปที่ไหนเขาก็จะพกพาความเป็นญี่ปุ่นไปด้วย มันคือการศึกษาควบคู่กับการเดินทาง” (บทสัมภาษณ์ : **ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC** . มกราคม - กุมภาพันธ์ : 2543)

จากข้อมูลดังกล่าว พอจะประมวลได้ว่า การที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นั้น ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนมุ่งส่งเสริมให้ความรู้เรื่อง การท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้กับประชาชนได้รับทราบ เพื่อร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวของตน รวมทั้งปลูกฝังสร้างความรับผิดชอบให้กับประชาชนและชุมชน กระตุ้นให้เขาเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเริ่มในชุมชนของตนก่อนเป็นสำคัญ (**ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC** . มกราคม - กุมภาพันธ์ : 2543) ซึ่งกระบวนการหนึ่งที่ดีควรนำมาใช้เป็นกลไกในการส่งเสริมได้นั้นคือ กระบวนการจัดการศึกษานั้นเอง และการให้การศึกษาควรเริ่มจากการให้ความรู้ตลอดจนสร้างจิตสำนึกที่ดีในการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เนื่องจากเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และสามารถปลูกฝังความรับผิดชอบ

ตลอดจนจิตสำนึกที่ดีได้ง่ายซึ่งสอดคล้องกับพิธีชยฐ์ สมแก้ว (เติลนินวส์ 2540 : 36) ที่ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในหัวข้อ “ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไรจึงได้ผล ” สรุปใจ ความได้ดั่งนี้คือ สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย คือ การเตรียมตัว เตรียมความเข้าใจของคนไทยให้รู้และเข้าใจในประเด็นของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าต้องทำกัน อย่างไรบ้าง ซึ่งผู้ที่จัดว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในอนาคตและถือเป็นกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็คือเยาวชน ดังนั้นจึงควรเร่งส่งเสริมและให้ความรู้กับเยาวชนในด้านของ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เนื่องจาก เยาวชนเป็นความหวังของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ในทุก ๆ ด้านต่อไป ซึ่งการให้ความรู้กับเยาวชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนหนึ่งจะทำให้ พวกเขาตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรที่พวกเขาถืออยู่ และทราบว่าหากพวกเขารู้จักที่จะ ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านี้ก็จะเลี้ยงดูชีวิตพวกเขาไปจนชั่วลูก ชั่วหลาน (ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC. กรกฎาคม - สิงหาคม : 2543) ซึ่งการให้ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็คือ การให้การศึกษาในรูปแบบของ สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยส่งเสริมให้บุคคลตระหนักและมีความรู้สึกลับตอบสนองต่อคุณค่า ของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การทำให้คนมีความรู้ย่อมช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น (เกตสินี พลบูรณ์ 2542 : 30) ดังนั้นจึง ควรให้เยาวชนได้รับความรู้และการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้านซึ่งสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาที่มีต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ระบุไว้ในหมวดที่ 3 มาตราที่ 46 หมวดที่ 4 มาตราที่ 69 มาตราที่ 79 และหมวดที่ 5 มาตราที่ 81 (2540 : 14 - 23) ที่ระบุว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ท้องถิ่นย่อมมีสิทธิและส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษา อบรมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องให้ เกิดขึ้นกับเยาวชน โดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันข้อที่ 8 นโยบายด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐมีนโยบายในการฟื้นฟูสภาพและคุณภาพ การป้องกัน การเสื่อมโทรมหรือการสูญสิ้นไปและการนำกลับมาใช้ใหม่ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิต เกิดความสมดุลในการพัฒนา และเป็นรากฐานใน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ และนโยบายข้อที่ 11.1 ด้านการศึกษาที่ยึดหลัก “ การศึกษา สร้าง

ชาติ สร้างคนและสร้างงาน เพื่อนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม” (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี 2544:16- 20)

จากสภาพการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่าทุกฝ่ายต่างมีการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยเป็นอันดับ 1 ติดต่อกันมาหลายปีโดยตลอด โดยเน้นการให้ความรู้และมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้มีการระบุไว้ในส่วนที่ 7 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ “ รัฐต้องมีการส่งเสริมให้คนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลรักษาอนุรักษณ์ฟื้นฟูและบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดควบคุมการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างสมดุล โดยเน้นการส่งเสริมและการดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสำคัญ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรักและความหวงแหน ช่วยทำนุบำรุงมรดกทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม” (สำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540: 132- 140)

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีศักยภาพด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่สูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความสำคัญในการมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเป็นระยะสั้น (5 ปี) โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2536 : 6-7) และมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นกลุ่มท่องเที่ยวตามพื้นที่ 4 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ 1) กลุ่มเมืองกาญจนบุรี 2) กลุ่มไทรโยค 3) กลุ่มศรีสวัสดิ์ และ 4) กลุ่มบ่อพลอย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539 : 13) และจากการประมาณการตามสมมติฐานข้อมูลด้านการสำรวจการท่องเที่ยวภายในประเทศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539: 50- 58) สรุปได้ว่าจะมีอัตราเพิ่มของผู้เยี่ยมชมในช่วงปี พ.ศ. 2544 - 2549 เพิ่มขึ้นร้อยละ 430 โดยมุ่งเดินทางมาเพื่อชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติร้อยละ 941 รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ / ศาสนา ร้อยละ 29.5 และแหล่งท่องเที่ยวทางประเพณี / วัฒนธรรม ร้อยละ 18.5 ตามลำดับ และมีความประสงค์ที่จะกลับมาเยือนใหม่ในสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นคิดเป็นร้อยละ 301 ซึ่งมีสาเหตุมาจากมีสถานที่ที่น่าสนใจและสวยงาม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งของจังหวัดที่นำรายได้เข้าสู่จังหวัดเป็นจำนวนเงินมหาศาลและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากพิจารณาตามโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539: 18 - 23) จะพบว่าพื้นที่ที่ได้รับความนิยมและมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากที่สุดคือกลุ่มพื้นที่

ท่องเที่ยวกลุ่มไพรโยค โดยโครงการต่าง ๆ เกิดมากที่สุดในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ซึ่งโครงการที่น่าสนใจได้แก่ โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โครงการปรับปรุงน้ำตกไคช่องถ่อง โครงการส่งเสริมธรรมชาติศึกษาบึงเกริงกระเวีย โครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น (วัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวมอญ) และโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดน ด้านเจดีย์สามองค์ - ตลาดพญาตองซู (ประเทศเมียนมาร์) ซึ่งรวมทั้งสิ้นจำนวน 6 โครงการ จาก 7 โครงการที่ทางจังหวัดจัดทำในกลุ่มการท่องเที่ยวกลุ่มไพรโยค ซึ่งหนึ่งในโครงการดังกล่าวคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหาภาวะวิกฤติเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์และรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกต้องซึ่ง วรรณพร วนิชชานุกร (2540: 74) ได้ยกตัวอย่างปัญหาของสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยไว้ว่า ผลกระทบทางสภาพแวดล้อมที่เห็นเด่นชัด จากการท่องเที่ยวผจญภัยในป่าและทะเลในด้านการเดินป่า นั้น ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน กิจกรรมในช่วงเดินทางมีการนั่งเรือ ล่องแพ ตั้งแคมป์ นั้งช้าง และการค้างแรมในหมู่บ้านชาวเขา เพื่อชมชีวิตความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมชาวเขา ทำให้มีการแสวงหาเส้นทางใหม่ ๆ ที่ยังมีความงดงามและบริสุทธิ์ของธรรมชาติมาขายให้นักท่องเที่ยว เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่มีการควบคุมจนในปัจจุบันมีเส้นทางย่อยๆ ประมาณ 10 เส้นทาง ส่วนเส้นทางเก่า ๆ ที่เสื่อมโทรมไปแล้วก็ถูกทอดทิ้งไปโดยไม่มีการทะนุบำรุงรักษา ซึ่งข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับผลการสำรวจสภาพการท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ซึ่งจัดว่าเป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ / ศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวทางประเพณี / วัฒนธรรม ซึ่งนำเงินตราเข้าสู่จังหวัดเป็นจำนวนมากซึ่งทางจังหวัดได้ให้ความสำคัญและจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีเป็นส่วนใหญ่ โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ บุญชู สุขเจริญ ศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี (บุญชู สุขเจริญ 2544) ที่ได้สำรวจและรวบรวมเอกสารไว้มากมายเกี่ยวกับสภาพปัญหาการท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี เพื่อเตรียมจัดทำเป็นประมวลความรู้แหล่งท่องเที่ยวของสังขละบุรีได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันอำเภอสังขละบุรีกำลังประสบกับสถานะแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม อันเป็นผลมาจากประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวมุ่งแต่การต้อนรับนักท่องเที่ยวจากคณะทัวร์โดยการหาของป่าและการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวเหล่านั้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ จตุพร ไภสาลัย ผู้จัดการบริษัทจัมโบ้ทัวร์ ซึ่งเป็นบริษัทที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สังขละบุรีเป็นบริษัทแรก และดำเนินการเพียงบริษัทเดียวในปัจจุบัน (จตุพร ไภสาลัย 2544) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวในสังขละบุรีกำลังเริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤติ เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน

ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ทำลายเสียเอง โดยขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าเป็นเช่นไร เนื่องจากในระบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี ยังไม่มีการนำเรื่องการท่องเที่ยวเข้ามาบูรณาการในหลักสูตร และยังไม่มีเคยมีโครงการใด ๆ ที่เข้าไปถึงบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่จะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (เรวัตร์ เพิ่มพงษ์สาเจริญ 2544) ซึ่งถ้าไม่รีบดำเนินการหาวิธีแก้ไขแล้ว ต่อไปแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในสังขละบุรีก็จะหมดไปหรือเสื่อมสลายเนื่องจากบุคคลในท้องถิ่นเป็นสำคัญในที่สุด

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีคงอยู่ได้ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นและยังประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความรู้กับประชาชนในท้องถิ่นในด้านของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้เพื่อสนองตอบต่อโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด และของประเทศ ที่มุ่งเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวยังคงความสมบูรณ์ แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านภาษาที่ใช้และวัฒนธรรมสภาพความเป็นอยู่ที่หลากหลายชนชาติ จึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถจัดการอบรมให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าควรดำเนินการให้ความรู้กับนักเรียนแทน โดยผ่านระบบการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งนักเรียนจะได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาในระบบไปขยายผลยังชุมชนของนักเรียนต่อไป นอกจากนี้เด็กยังจัดเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติที่จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและชุมชนต่อไปในอนาคต การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นสามารถดำเนินการในการให้ความรู้กับนักเรียนได้หลายวิธี เช่น การพัฒนาชุดการเรียนรู้ การจัดหลักสูตรฝึกอบรม การจัดกิจกรรมชุมนุม หรือชมรม ซึ่งรวมถึงการพัฒนาหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรของ กรมวิชาการ (2534: 3- 4) และศิริชัย อนันต์ผล (2534: 229- 224 อ้างถึงในรสริน เลปวิทย์ 2539: 78) พบว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากในทุกลักษณะ โดยให้ครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการพิจารณาหลักสูตรหรือรายวิชาตามลักษณะต่างๆ มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ดำเนินการ โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียนและคณะกรรมการในกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่างให้ความสำคัญและสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกอบปรักกับนโยบายของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรีในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ได้ระบุให้โรงเรียนในสังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและสภาพปัญหาในท้องถิ่นซึ่งสภาพปัญหาในท้องถิ่นของสังขละบุรีที่กำลังประสบอยู่คือแหล่งท่องเที่ยว ต่าง ๆ ในอำเภอได้รับความเสื่อมโทรม อันเป็นผลจากบุคคลในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว ที่ถูกต้องเป็นสำคัญ ประกอบกับในอำเภอสังขละบุรีอุดมไปด้วยทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและแนวคิดในการนำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามาใช้เป็นกลยุทธ์ในการให้ความรู้กับเด็กนักเรียน และเพื่อสนองตอบนโยบายด้านการท่องเที่ยวของคณะรัฐมนตรี การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดกาญจนบุรี และนโยบายด้านการจัดการศึกษา รวมทั้งตอบสนองปัญหาและความต้องการภายในท้องถิ่น ซึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าวมุ่งเน้นใช้การจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นตัวการสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการเนื้อหาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เข้าไปในเนื้อหาหลักสูตรวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในหน่วยที่ 3 เรื่อง สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ในหน่วยย่อยที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคม และ หน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งจัดในรูปแบบของการบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ โดยหวังว่าเด็กจะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคตและเป็นผู้อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนของตน ได้หลังการเรียนรู้ในเรื่องของ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” หวังผลให้เด็กเป็นผู้กระจายความรู้ออกสู่ชุมชนโดยรวมต่อไป และเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรีใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลอดจนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนต่อไป

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

สังด์ อุทรานันท์ (2532: 38) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

- 1) การวิเคราะห์ ข้อมูล พื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตร เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา
- 2) การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จาก การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาแล้วไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้
- 3) การ คัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ เป็นสื่อกลางที่พาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้
- 4) การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนด

มาตรการให้ทราบว่าจะวัดและประเมินอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตรในตำราที่ว่าด้วยการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปมักจะไม่ว่าถึงการวัดผล การเรียนโดยตรง เพราะการวัดผลการเรียนเป็นงานที่จะทำโดยนักวัดผล และในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนนั้นมักจะจัดทำระเบียบการปฏิบัติที่แยกออกมาจากเอกสารหลักสูตรโดยเฉพาะ 5) การนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและ บริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น 6) ประเมินผลการใช้ หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรมีความมุ่งหมายที่จะ ประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าคุณผลที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหวังของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ถ้าผลการประเมินได้พบข้อบกพร่องหรือมีจุดอ่อนตรงไหนก็จะส่งผลให้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป และ 7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรเป็น กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ ให้มีความเหมาะสมหรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (2533 : 19) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบ โดยเริ่มต้นจากระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งแต่ละระบบมีรายละเอียดและ ขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดหลักสูตรโดยดูความสอดคล้องกับวิชาการ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง หลังจากนั้นเริ่มกำหนดรูปแบบหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบ หลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์เรียนและการประเมินผล หลังจากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ หรือการสัมมนาและมีการทดลองนำร่อง พร้อมทั้งรวบรวมผลการวิจัย และปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้โดยคณะกรรมการ 2) ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การขออนุมัติหลักสูตรจากหน่วยงานหรือกระทรวง ดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเริ่มจาก การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากร จัดงบประมาณและวัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุนจัดเตรียมอาคารสถานที่ ระบบบริหาร และจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการติดตามผลการใช้หลักสูตร หลังจากนั้นเข้าสู่ระบบการบริหารหลักสูตร โดยการดำเนินการตามแผน กิจกรรม การเรียนการสอน แผนการสอน คู่มือการสอน คู่มือการเรียน เตรียมความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียนและการประเมินผลการเรียน และ 3) ระบบการประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้ง การประเมินย่อย การประเมินรวบยอด การประเมินระบบหลักสูตร ระบบการบริหาร และ

ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และรายงานข้อมูลตามลำดับ

กรมวิชาการ (2534 : 8) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 10 ขั้นตอนไว้ดังนี้คือ 1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2) การนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล 3) การกำหนดความเหมาะสมของหลักสูตรให้คล้องกับนักเรียน 4) การกำหนดความเหมาะสมของหลักสูตรให้เหมาะสมกับระดับชั้น 5) การกำหนดความคิดรวบยอด 6) การทำร่างเนื้อหารายวิชา 7) การวิเคราะห์ร่างรายวิชาที่จัดทำขึ้น 8) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน 9) การจัดสร้างปัจจัยเกื้อหนุนในการสอน และ 10) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส (Saylor, Alexander and Lewis 1991: 73) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 1) การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก ได้แก่ ภูมิหลังของนักเรียน สังคม ธรรมชาติของการเรียนรู้ แผนการศึกษาแห่งชาติ ทรัพยากรและความสะดวกสบายในการพัฒนาหลักสูตร และคำแนะนำจากผู้ประกอบอาชีพ 2) การกำหนดความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ เพื่อการออกแบบหลักสูตร โดยนักวางแผนหลักสูตร และใช้ข้อมูลทางการเมืองและสังคมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจออกแบบหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของการสอน การวางแผนหลักสูตร และรวมถึงการแนะนำแหล่งของสื่อ การจัดการโดยให้มีความยืดหยุ่นและมีอิสระแก่ครูและนักเรียน และ 4) การประเมินผลหลักสูตร ทำโดยครูเป็นผู้พิจารณาขั้นตอนการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน โดยมีการวางแผนหลักสูตรร่วมกันพิจารณาขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตรซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจเพื่อวางแผน ในอนาคตต่อไป

นอกจากแนวความคิดของนักการศึกษาที่ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น ยังมีผู้เสนองานวิจัยที่เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยระบุขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่าน ได้แก่ สุชาติ ลีตระกูล , มาเรียม นิลพันธุ์ , ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ และสาลินี อุดมผล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สุชาติ ลีตระกูล (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้ คือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำมาสร้างเป็นโครงร่างหลักสูตร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจ ได้แก่ ชุมชนก่อสร้างจำนวน 6 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยกรรมกรก่อสร้างที่มีครอบครัวและบุตรลูกกรรมกรก่อสร้าง ครูผู้สอนในศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ รวมจำนวนทั้งหมด 211 คน เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจประกอบด้วย แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบวัด

สมรรถภาพพื้นฐานบางประการ ขั้นตอนที่ 2 การร่างและพัฒนาหลักสูตร เป็นการนำผลการสำรวจ ข้อมูลพื้นฐานมากำหนดเป็นประเด็นต่าง ๆ ของหลักสูตร หลังจากนั้นได้นำโครงสร้างของหลักสูตร ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้อง โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ภายหลังจากประเมินแล้วก็นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอีกครั้ง ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับลูกกรรมากรก่อสร้าง ที่ศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ โดยมีเครื่องมือวัดผลจากการทดสอบและประเมินพฤติกรรมจำนวน 5 ฉบับ และ ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรภายหลังทดลองใช้โดยปรับเนื้อหาและรายละเอียดบาง ประการภายในหลักสูตร

มาเรียม นิลพันธุ์ (2536: บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรการวิจัยวัฒนธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างหลักสูตร โดยการวิเคราะห์หลักสูตรวัฒนธรรม การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง สำรวจความรู้พื้นฐานของข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและสำรวจชุมชน ที่เป็นสนามวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน โดยประมวล ข้อมูลต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม การวัดและการประเมินผล หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงสร้าง หลักสูตรและนำผลจากการตรวจสอบมาปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ หลักสูตร โดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมภาคทฤษฎี และฝึกปฏิบัติภาคสนามในสนามวิจัย และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินผลในขณะที่ใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลัง การใช้ หลักสูตรแล้ว เพื่อศึกษาว่าหลักสูตรเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ รวมทั้งผลกระทบ ของการใช้หลักสูตร

ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ (2542: 14) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องงานจักรสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยงกระบัตร (ชุมชนราษฎร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาโครงสร้างหลักสูตร ได้แก่ นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 มาเป็นแนวทาง ในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งมีรายส่วนประกอบดังนี้คือ หลักการ จุดประสงค์ทั่วไป โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา เนื้อหา เวลาเรียน แนวดำเนินการ สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล หลังจากนั้นจึงดำเนินการร่างหลักสูตร โดยสร้างโครงสร้างหลักสูตร ตรวจสอบ

คุณภาพโครงร่างหลักสูตรและปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ โดยปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สอนนักเรียน และขั้นตอนที่ 4 ชั้นประเมินและปรับปรุงหลักสูตร โดยประเมินเอกสารหลักสูตร และประเมินการทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติโดยแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) ประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร และ 2) ประเมินหลังการใช้หลักสูตร

สาลีณี อุดมผล (2542: 11) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องการเจียรไนนิล ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาและสำรวจความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษา การวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ การเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การดำเนินการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร การประเมินโครงร่างหลักสูตร และการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ การนำหลักสูตรไปทดลองใช้สอนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตร โดยประเมินหลักสูตรจากผู้เรียนด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ (ผลงาน) และเจตคติที่มีต่อหลักสูตร

จากแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวจะพบว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปในทำนองเดียวกันคือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ซึ่งในแต่ละขั้นตอนอาจจะมีรายละเอียดแตกต่างกันอยู่บ้างแต่ยังคงรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดทฤษฎีของ สจัด อุทรานันท์, วิชัย วงศ์ใหญ่, กรมวิชาการ และเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส (Saylor, Alexander and Lewis) อยู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวมาใช้ดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1 / Research) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ สจัด อุทรานันท์ ในขั้นตอนที่ 1 (การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตร) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ ในขั้นตอนที่ 1,2 (การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน และ การวิเคราะห์ข้อมูล) แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส (Saylor, Alexander and Lewis) ในขั้นตอนที่ 1 (การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก) และ

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรจากงานวิจัยของ สุชาติ ลีตระกูล, มาเรียม นิลพันธุ์, ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ และสาธิตี อุดมผล ในขั้นตอนที่ 1 (การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน) มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรของผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้คือ 1) วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 -2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แผนการศึกษาแห่งชาติ 2535 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2545 2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 3) ศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศึกษาความต้องการของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษานิเทศก์ (สปอ. สังขละบุรี) เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการด้านการพัฒนาหลักสูตร และโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวอนุรักษ์ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้เกี่ยวข้องด้วยวิธีสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ตัวแทนคณะกรรมการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี และผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และ 4) ศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

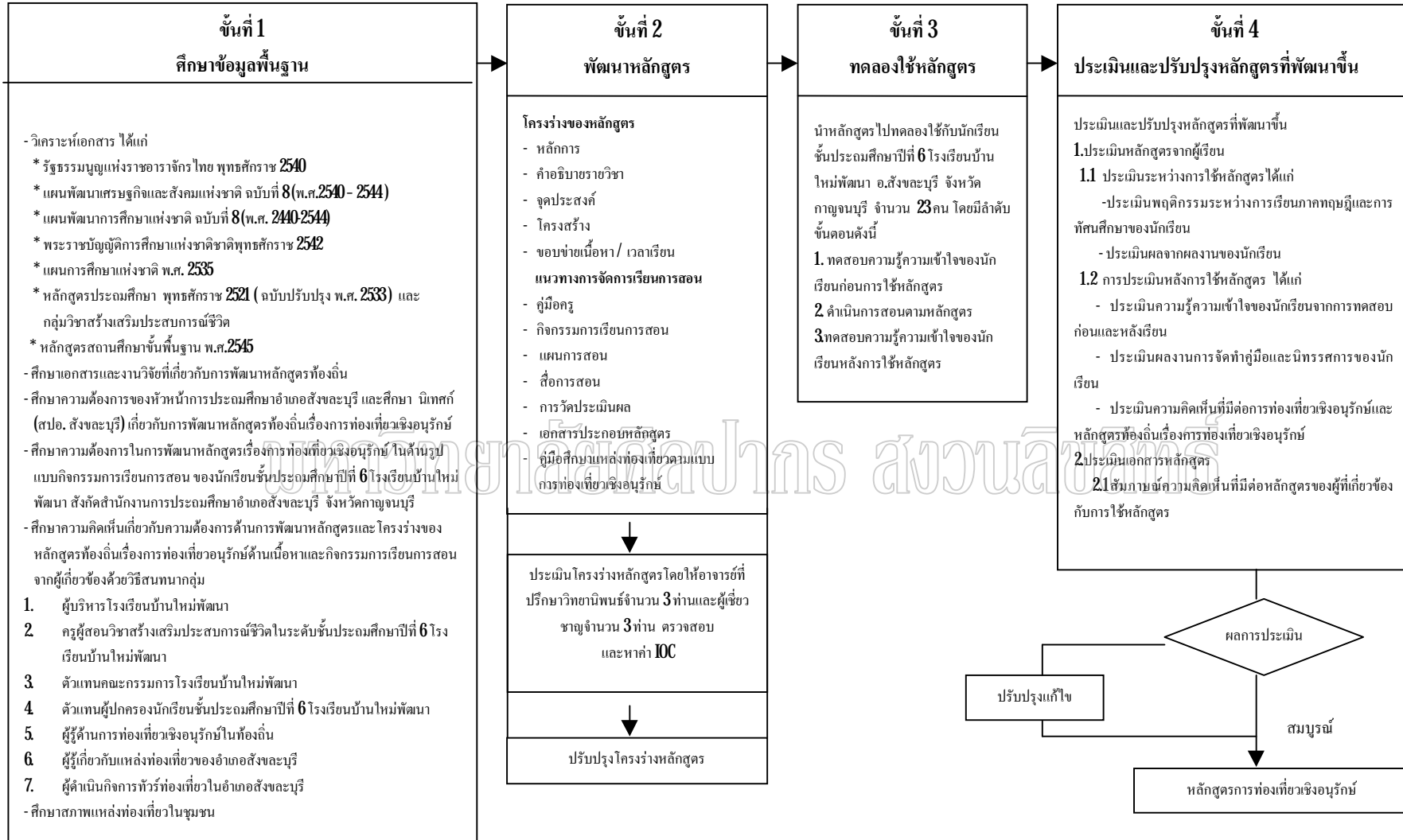
ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (D1 / Development) เป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุทรานันท์ ในขั้นตอนที่ 2 - 4 (การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ และการกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร วิชัย วงษ์ใหญ่ ในระบบที่ 1 (การร่างหลักสูตร) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ ในขั้นตอนที่ 3- 9 (กำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน กำหนดความเหมาะสมระดับชั้นเรียน กำหนดความคิดรวบยอด การร่างวิชา วิเคราะห์รายวิชา วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอน และจัดสร้างปัจจัยเกื้อหนุน) แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส

(Saylor, Alexander and Lewis) ในขั้นตอนที่ 2 (การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์) และ ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรจากงานวิจัยของ สุชาติ ลีตระกูล , มาเรียม นิลพันธ์ , ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ และสาลินี อุดมผล ในขั้นตอนที่ 2 (การร่างและพัฒนาหลักสูตร) มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรของผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรได้แก่ หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ โครงสร้าง ขอบข่าย เนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน สื่อการสอน การวัดประเมินผล และประเมินโครงสร้างหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญค่า IOC แล้วดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (R2/ Research) เป็นขั้นตอนในการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ สัจด์ อุทรานันท์ ในขั้นตอนที่ 5 (การนำหลักสูตรไปใช้) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ ในระบบที่ 2 (การใช้หลักสูตร) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ ในขั้นตอนที่ 10 (นำหลักสูตรไปทดลองใช้) แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส (Saylor, Alexander and Lewis) ในขั้นตอนที่ 3 (การนำหลักสูตรไปใช้) และ ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรจากงานวิจัยของ สุชาติ ลีตระกูล , มาเรียม นิลพันธ์ , ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ และสาลินี อุดมผล ในขั้นตอนที่ 3 (การทดลองใช้หลักสูตร) มาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา อ.สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน โดยเป็นการศึกษาในห้องเรียนในส่วนที่เป็นภาคทฤษฎี และในส่วนที่เป็นการปฏิบัติ มีการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว 3 แหล่งด้วยกัน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยพะเหยาะ) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา หรือเจดีย์มหาธาตุ) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (วัฒนธรรมการรำตง) และให้นักเรียนจัดทำคู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมทั้งจัดนิทรรศการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนการสอนตามเนื้อหาในหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (D2/ Development) เป็นขั้นตอนการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นซึ่งผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ สัจด์ อุทรานันท์ ในขั้นตอนที่ 6 - 7 (การประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร วิชัย วงษ์ใหญ่ ในระบบที่ 3 (การประเมินหลักสูตร) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ ในขั้นตอนที่ 10 (นำหลักสูตรไปทดลองใช้) แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis) ในขั้นตอนที่ 3

(การนำหลักสูตรไปใช้) และขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรจากงานวิจัยของ สุชาติ ลีตระกูล มาเรียม นิลพันธุ์, ศรีวรรณ จันทรหงษ์ และสาลินี อุดมผล ในขั้นตอนที่ 4 (การปรับปรุงหลักสูตรภายหลังทดลองใช้) มาประยุกต์เป็นแนวทางในการดำเนินการการพัฒนาหลักสูตรของผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ 1) การประเมินหลักสูตรจากผู้เรียน ได้แก่การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรในด้านพฤติกรรมระหว่างการเรียนการสอนภาค ทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียน รวมทั้งการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากผลงานของนักเรียน โดยพิจารณาตรวจสอบจากใบงานระหว่างการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลงานของนักเรียนและการประเมินหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่การประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนจากการทดสอบก่อนและหลังการใช้หลักสูตร การประเมินผลงาน การจัดทำคู่มือและนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2) ประเมินเอกสารหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ และ 3) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สมบูรณ์ จากแนวดำเนินการดังกล่าวสามารถแสดงได้ดังแผนภูมิที่ 1 หน้า 22 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้ คือ วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

4. เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้หลักสูตร ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คำถามการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีเป็นอย่างไร

2. หลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วยอะไรบ้าง

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการอย่างไร

4. ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันหรือไม่ ความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นอย่างไร พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร และผลการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีเป็นอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

หลังจากใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอสังขละบุรี จาก 10 โรงเรียน ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอสังขละบุรี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น หลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักเรียน

3. ระยะเวลาในการใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการใช้หลักสูตรในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 สัปดาห์ละ 12 คาบ จำนวน 3 สัปดาห์ รวมระยะเวลาทั้งหมด 36 คาบ คาบละ 20 นาที

4. เนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในหน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา หน่วยย่อยที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคม และหน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งมีโครงร่างหลักสูตร ดังนี้คือ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากสภาพของแหล่งท่องเที่ยวและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตร “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการในรูปของการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบและโครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งระยะเวลาเรียนไว้ 36 คาบ ซึ่งรวมทั้งการจัดให้นักเรียนได้ไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว 3 แหล่งด้วยกัน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยผะเหาะ) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน-โบราณสถาน (เจดีย์มหาธาตุหรือเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (วัฒนธรรมการรำดง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนสถานที่ และเวลาในการจัดการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสมของครูผู้สอน และความสนใจของนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงให้ความหมายคำศัพท์เฉพาะสำหรับการวิจัยดังนี้

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตร โดยการดำเนินงานตามขั้นตอน 4 ขั้น ดังนี้คือ ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร (Development) ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research) : การทดลองใช้หลักสูตร และขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Development) : การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำหลักสูตรโดยดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน ชุมชนโดยไม่กระทบต่อโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท และกระทบต่อเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความมั่นคงของชาติ โดยใช้ทรัพยากรและผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งได้แก่ สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน-โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชม เพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศน์ในแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่มีความพิเศษเป็นเอกลักษณ์ โดยรักษาสภาพต่างๆ ไปของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ในสภาพเดิม

หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง โครงการ แผน แนวทาง ข้อกำหนด และมวลงประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งหลักสูตรประกอบ

ด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้าน หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี การจัดทำทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ การจัดนิทรรศการและทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการประเมินผลความรู้ตลอดจนพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวของนักเรียน โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี เป็นกรณีศึกษา

ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีวุฒิการศึกษาหรือประสบการณ์การทำงานในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ผู้รู้ในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและประวัติของแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้าน หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรีรวมทั้งการจัดทำคู่มือและจัดนิทรรศการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักเรียนซึ่งวัดจากแบบทดสอบและแบบประเมินผลงานของนักเรียน

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของนักเรียน ที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ความสำคัญ ประโยชน์ การนำความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และความคิดเห็นด้านอื่น ๆ ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งวัดจากแบบสอบถาม

พฤติกรรมกรท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การแสดงออกของผู้เรียนในช่วงการเดินทางไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆภายในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ การจดบันทึกและให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากวิทยากรในการบรรยายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ในทัศนศึกษา การให้ความสนใจซักถามอย่างต่อเนื่อง การไม่ทิ้งขยะหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การไม่เด็ดกิ่งไม้ ดอกไม้ และทิ้งเศษขยะต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งวัดจากแบบบันทึกพฤติกรรม

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดสาระสำคัญประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน แนวดำเนินการ การวัดการประเมินผลและการติดตามผล รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) การพัฒนาหลักสูตร : ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้แก่ความรู้เกี่ยวกับ ความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร 3) หลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 4) ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว องค์ประกอบของการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบ และการจัดการ การวิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และนโยบายการท่องเที่ยว นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540-2546 นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และนโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก 5) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งได้แก่ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สภาพทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศไทยนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ โดยกรมวิชาการ (2535 : 1 - 4) ได้จัดทำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 25433) ขึ้นใหม่แทนหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ มีคุณธรรม สามารถพึ่งตนเองและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรดังนี้

หลักการ หลักสูตรศึกษามีหลักการสำคัญดังนี้คือ

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์

ในการดำรงชีวิต

3 เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

จุดมุ่งหมาย การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองตามแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างมีความสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

6. มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้าน สามารถปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบๆบ้าน

โครงสร้าง มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาษาไทย และคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน

สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะ ในกลุ่มประสบการณ์ทั้งสี่ หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่นๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมได้

เวลาเรียน ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1000 ชั่วโมง และสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 นั้นให้เพิ่มเวลาเรียนในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 20 ชั่วโมง อัตราการเรียนของมวลประสบการณ์ทั้ง 5 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มระดับชั้นกำหนดไว้โดยประมาณ ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงอัตราการเรียนแต่ละกลุ่มประสบการณ์

หมวดประสบการณ์	อัตราการเรียน โดยประมาณ					
	ป. 1 - 2		ป. 3- 4		ป. 5- 6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็น เครื่องมือการเรียนรู้	50	1,500	35	1050	25	750
2 กลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3 กลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัย	25	750	25	750	20	600
4 กลุ่มวิชาการงาน และพื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3000	100	3000	100	3000
5. กลุ่มประสบการณ์ พิเศษ	-	-	-	-	-	600

ที่มา: กรมวิชาการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2535), 3

แนวดำเนินการ เพื่อให้จัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่ง
หมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเกณฑ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนา
หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

2 จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและ
สภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองและความสามารถ

3 จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการทั้งภายในกลุ่มประสบ
การณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

4 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม

5 จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ

6 จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

7 ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอ

8 ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

9 จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนและการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

การวัดการประเมิน และการติดตามผล

การวัดผลและการประเมินผลตลอดจนการติดตามผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและจัดการให้ผู้เรียนหรือเลื่อนชั้นเรียนระหว่างปี หรือปลายปี ตามความสามารถของผู้เรียน ให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ และทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินการเรียน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษจะไม่นำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียน แต่เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) จัดเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความรู้และประสบการณ์แนวทางในการดำรงชีวิตของผู้เรียน สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจในชีวิต สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม รู้จักเผชิญปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้โดยอาศัยสติปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ และคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมให้เจริญก้าวหน้าไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตนเอง ครอบครัว และสังคมต้องการ (กรมวิชาการ 2535: 21) ซึ่งมีรายละเอียดของหลักสูตรดังต่อไปนี้

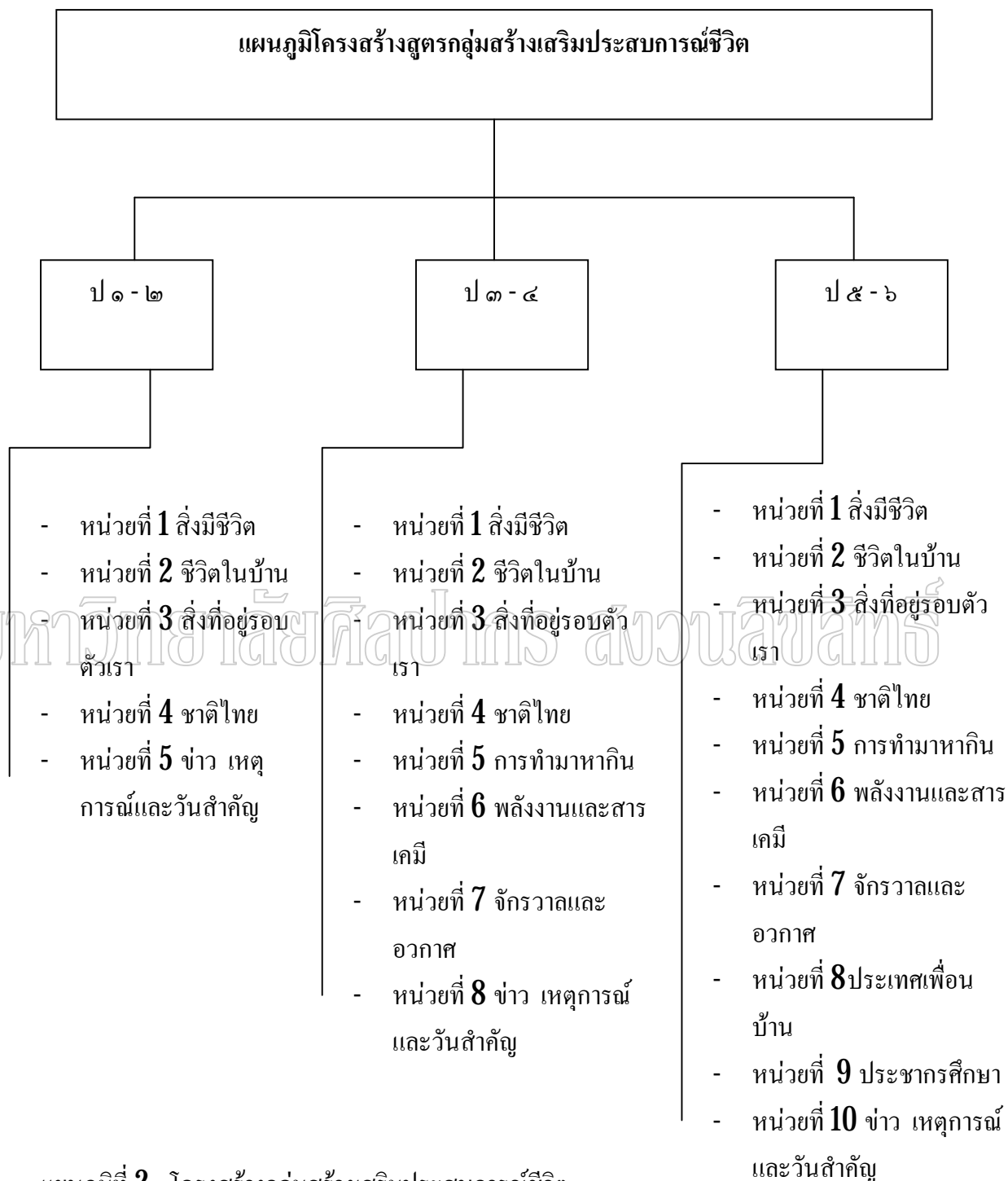
จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพ ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาและสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนได้ถูกต้องในด้านสุขภาพอนามัยทางร่างกายและจิตใจทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับสังคมและธรรมชาติ มีสินัยใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
3. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
6. มีความเข้าใจ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
7. เข้าใจในหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติในขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพ
8. มีความภูมิใจในความเป็นไทย และความเป็นเอกราชของชาติ เทอดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้พัฒนาขึ้น โดยจัดเนื้อหาสาระที่สำคัญและทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้นเพียงพอแก่การพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยจัดทำเป็นหน่วย เริ่มต้นจากตนเอง และขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นตามวัย และระดับชั้น ดังแผนภูมิโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2 หน้า 33 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ , คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534), 22

ทั้งนี้โดยมีเนื้อหาสาระแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยต่างๆ มีคำอธิบายเนื้อหาสาระของแต่ละหน่วยย่อยที่สอดคล้องกันระหว่างกิจกรรมหรือทักษะกระบวนการ เนื้อหาและจุดประสงค์ของหน่วยย่อยนั้นๆ ซึ่งเป็นการอธิบายที่ชี้ชัดลงไปว่าให้เรียนเรื่องอะไร ด้วยวิธีการอย่างไร และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร มีลักษณะกะทัดรัด ผู้สอนสามารถศึกษาและทำความเข้าใจได้ง่ายและมองเห็นหลักสูตรได้ทั้งกระบวนการ ซึ่งจะช่วยให้นำไปสอนได้ตรงตามเป้าหมาย

อัตราเวลาเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้กำหนดเวลาเรียนในแต่ละช่วงคดยมีหลักการกำหนดอัตราเวลาเรียนไว้จากน้อยไปหามาก ตามระดับชั้นต่างๆ ดังนี้

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ชั้นละ 450 คาบหรือ 150 ชั่วโมง
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ชั้นละ 650 คาบหรือ 200 ชั่วโมง
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ชั้นละ 750 คาบหรือ 250 ชั่วโมง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตควรมีการยืดหยุ่นได้บ้าง ตามสภาพของท้องถิ่น คาบเวลาเรียนสำหรับแต่ละเรื่องควรเหมาะสมกับเนื้อหา ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่มุ่งฝึกให้สอดคล้องกับวัยและระดับชั้น ความสนใจของผู้เรียนและควรใช้เวลาให้คุ้มค่าตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ควรให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนในรูปแบบต่างๆ อันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแค่ฟังการบรรยายหรืออ่านหนังสือจบเล่มเท่านั้น ครูผู้สอนควรระลึกลักษณะของการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้อันเป็นขั้นต่อไป ทั้งในแง่ของการศึกษาเพื่อชีวิต การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้นดังนั้นเวลาเรียนที่กำหนดจึงควรนำมาใช้เพื่อการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในความหมายดังกล่าวอย่างแท้จริง

สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 (2544: 17) ได้จัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับช่วงชั้นที่ 2 และจัดเนื้อหาสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในสาระการเรียนรู้กลุ่มที่ 4 คือ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้ย่อยที่ 5 ว่าด้วยเรื่องภูมิศาสตร์ และในมาตรฐานที่ ส.5.2 คือเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมและมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งในการจัดการเรียนการสอน ต้องมุ่งให้เด็กเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เข้าใจมิติสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดลักษณะกิจกรรมและปรากฏการณ์ในท้องถิ่น รู้ลักษณะเฉพาะความสำคัญและความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ

ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งตระหนักถึงความจำเป็น วิธีการกระจายและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างท้องถิ่น เข้าใจสาเหตุผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรในท้องถิ่นรวมทั้งภูมิใจและรักษาสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมตระหนักถึงผลจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมกรบิโรภที่ประหยัดอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสมดุลในระบบนิเวศ มีส่วนช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น รวมทั้งเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นของตนอีกด้วย

2 การพัฒนาหลักสูตร : ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางหรือแผนในการจัดการศึกษา โดยชี้แสดงให้เห็นทิศทางและแนวในการจัดการศึกษาของประเทศที่จัดให้กับเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต นอกจากนี้หลักสูตรเป็นตัวนำในการที่จะให้เกิดความรู้การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ การปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม การรู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเสริมสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทุกด้าน

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” หรือ “**Cuniculum**” เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า “**Racecourse**” หมายถึง “สนามแข่งขัน” (มาเรียม นิลพันธุ์ 2543: 4) ซึ่งในปัจจุบันนักการศึกษาได้ให้ความหมายหรือนิยามของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อความเข้าใจ และตามบริบท รวมทั้งทัศนคติที่แตกต่างกัน ดังนี้

สจด์ อุทรานันท์ (2532) ได้แบ่งประเภทค่านิยมของหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งเน้นที่แตกต่างกันไว้ 8 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตร คือ รายวิชา หรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก
3. หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร คือ สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร คือ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร คือ ข้อผูกพันระหว่างครูและนักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533: 28) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า คือ รายการที่ทางโรงเรียนกำหนดสอนและรวมทั้งวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ รายวิชา ที่จัดให้กับเด็ก รายวิชาที่โรงเรียนเปิดสอน การวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะไว้

บุญมี เฌรยอค (ม.ป.ป. : 43 อ้างถึงใน นิตยา บุตรศรี.2541 : 11) สรุปความหมายของหลักสูตรเป็น 2 นัย คือ หลักสูตรในความหมายแคบกับหลักสูตรในความหมายกว้าง โดยกล่าวว่า หลักสูตรในความหมายแคบ หมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการของผู้เรียน ประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาวิชา อัตราเวลาเรียน กิจกรรม และประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน การวัดผลและการประเมินผล การเรียนการสอน ส่วนหลักสูตรในความหมายกว้าง หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งในและนอกห้องเรียน

คีต (Cater V. Good 1973 : 157) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้คือ

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อสำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
2. หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้สำเร็จการศึกษา และสามารถเข้าศึกษาต่อในทางอาชีพต่อไป
3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถานศึกษา

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis 1981 : 2- 3) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึงกลุ่มวิชาหรือสาขาวิชาที่เปิดสอนหรือหลักสูตรเฉพาะสาขาที่กำหนดขึ้นหรือกลุ่มวิชาที่กำหนดไว้บังคับหรือเสนอแนะให้บุคคลเรียน

มาเรียม นิลพันธุ์ (2543: 6) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง เอกสารข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามพัฒนาไปในแนวทางที่ต้องการ

จากความหมายและนิยามของหลักสูตรตามที่ปราชญ์และนักวิจัยทางสาขาหลักสูตรได้ให้ไว้ พอสรุปได้ดังนี้คือ หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรม โครงการ หรือแผนซึ่งประกอบด้วยความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาสาระ สื่อกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ การวัดประเมินผล การเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาและมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

ความสำคัญของหลักสูตร

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือบ่งชี้ถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เรื่องนี้ คอนเลย์ (Conley 1973 : 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นสื่อกลางของการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียนตามจุดหมายของการศึกษา โดยสนองตอบตามระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน สามารถพัฒนาในทุกระดับของวัย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974: 78) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่ยืดหยุ่นได้ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาการบริหาร โรงเรียนและวิชาต่างๆ ทางด้านการศึกษาในระดับชั้นต่างๆ รวมกัน นอกจากนี้ แรมสมร อยู่สถาพร (2534 : 4) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ถือเป็นแม่บทที่เป็นตัวชี้นำสู่ความสำเร็จและเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหลักสูตรที่ดีจึงต้องสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ตลอดจนลักษณะความต้องการของผู้เรียน เพื่อสนองตอบความต้องการด้านกำลังของประเทศ สามารถทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ มาเรียมินิลพันธุ์ (2542 : บทนำ) ที่ได้กล่าวว่า หลักสูตรถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีหลักสูตรเป็นข้อกำหนด หรือเป็นแผนในการศึกษาว่าผู้เรียนจะต้องเรียนรู้อะไร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นแม่บทที่สำคัญในการศึกษา

จากความสำคัญของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษา และการกำหนดการปฏิบัติงานของครูรวมทั้งยังเป็นเครื่องมือบ่งชี้ถึงประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้ผู้เรียน ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นแนวโน้มของสภาพสังคมในอนาคตได้

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการสร้างหลักสูตรขึ้นมานั้นองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะแสดงถึงลักษณะ โครงสร้าง รูปแบบของหลักสูตรว่าจะไปในลักษณะใด ในเรื่องนี้ทาบา (Taba 1962 : 425) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรทุกรูปแบบนั้นควรประกอบด้วยจุดประสงค์ (Objectives) เนื้อหาวิชา (Subject matter) วิธีสอนและการจัดดำเนินการ (Methods and organization) และการประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation) นอกจากนี้ส่วนประกอบ

หลักสูตรในทัศนคติของเคอร์ (Kerr 1989: 16 - 17) ยังได้เสนอไว้ดังนี้คือ หลักสูตรจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน 4 ส่วน ได้แก่

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาความรู้
3. ประสบการณ์ของการเรียน
4. การประเมินผล

และธำรง บัวศรี (2538: 7-8) ที่กล่าวเน้นว่า หลักสูตรประกอบด้วย

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
5. การประเมินผล

นอกจากนี้ สังข์ อุทรานันท์ (2532: 235 - 234) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าควรประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่คือ

1. ส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร
2. ส่วนประกอบอื่นที่จำเป็นบรรจุไว้ในหลักสูตร ได้แก่ เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

จากการพิจารณาถึงองค์ประกอบหลักสูตรตามที่นักการศึกษาทั้งของไทยและนักการศึกษาของต่างประเทศได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบที่คล้ายกัน 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา ประสบการณ์การเรียนและการประเมินผล ซึ่งจะมิรายละเอียดปลีกย่อยในหัวข้อด้านต่างๆที่แตกต่างกันออกไป

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นการวางแผนการประเมินผลให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนว่าได้บรรลุตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์จริงหรือไม่ เพื่อผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะได้รู้และคิดอ่านแก้ไขปรับปรุงต่อไป ดังนั้นหลักสูตรที่ดีและเหมาะสมจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงของกาลเวลา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของประเทศ ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ในอดีตนักพัฒนาหลักสูตรจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมาย เนื้อหา และวิธีการสอนของหลักสูตรโดยไม่ค่อยจะสนใจหรือคำนึงถึงผู้เรียนว่าจะมีความรู้สึกรู้สึกหรือมีผลกระทบอย่างไร ปกตินักพัฒนาหลักสูตรจะกำหนดจุดหมายให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญและเนื้อหาสาระตลอดทั้งกระบวนการเรียนการสอนก็ต้องเป็นเรื่องของครูที่จะต้องคิดหามาโดยเฉพาะ ครูมักจะคิดหาเนื้อเรื่องและวิธีการสอนก็ต้องเป็นเรื่องของครูที่จะต้องคิดหามาโดยเฉพาะ ครูมักจะคิดหาเนื้อเรื่องและวิธีการเรียนการสอนนั้นผู้เรียนคิดอย่างไร มีความรู้สึกรู้สึกอย่างไร และมีความต้องการอย่างไร (วิชัย ดิสสระ 2535 : 30-31) แต่ในปัจจุบันแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนไปจึงเป็นหน้าที่ของนักพัฒนาหลักสูตรที่จะต้องหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และเป็นประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด สวัสดิ์ จงกล (2539 : 19) ได้ให้ความหมายว่าการพัฒนาหลักสูตรคือการเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาระดับต่างๆ และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมขยายหลักสูตรระดับชาติซึ่งเป็นหลักสูตรกลางให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น โรงเรียน และชั้นเรียน ซึ่งคล้ายคลึงกับความคิดเห็นของบุญมี เณรชอด (2531 : 18) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมและเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

นอกจากนี้ กาญจนา कुमारักษ์ (2540 : 334) ยังได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง กระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนประเมินผล เพื่อให้ทราบชัดว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงตามความมุ่งหมาย และ จุดประสงค์หรือไม่เพื่อผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้พัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป และสังัด อุทรานันท์ (2532 : 30) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และอีกความหมายหนึ่งก็คือเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ตามแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หลักสูตรที่มี

อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และสนองต่อความต้องการของผู้เรียนด้วยนั่นเอง

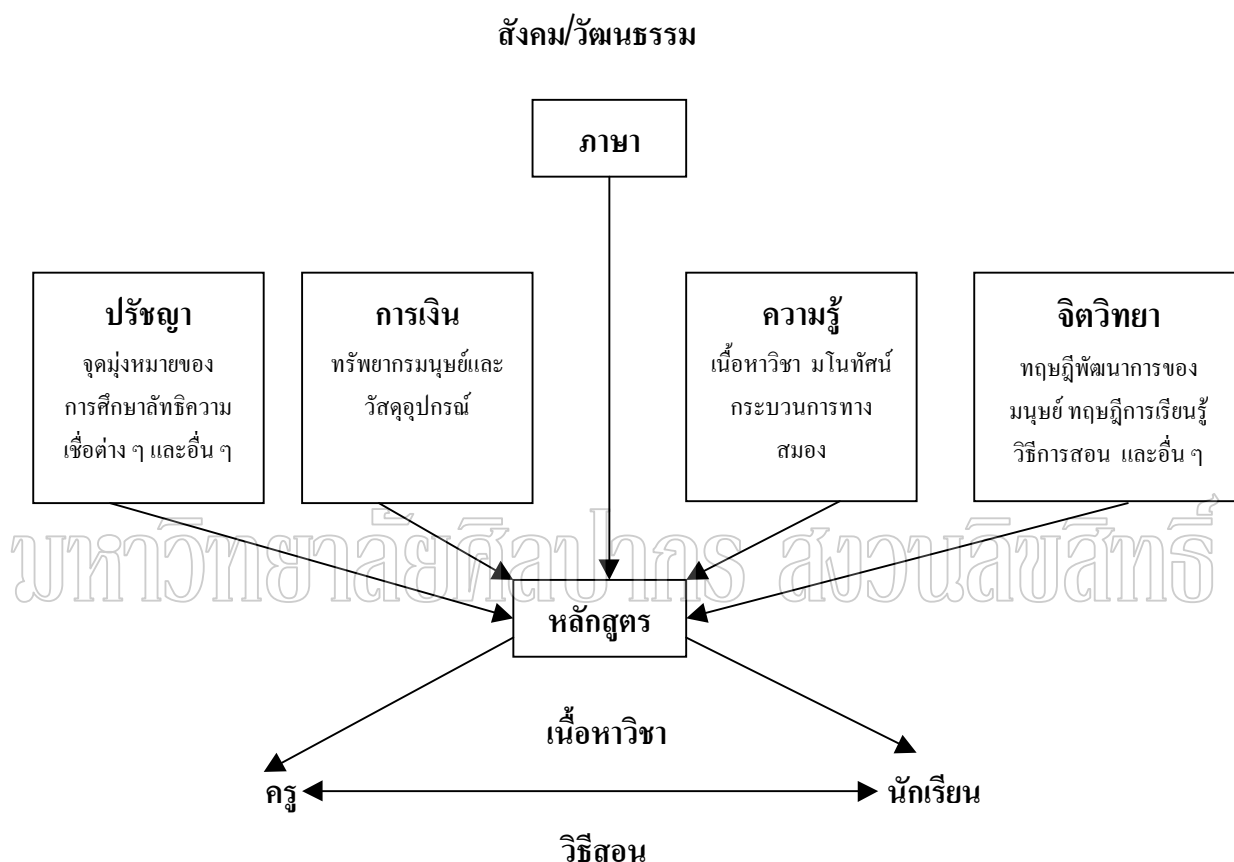
พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับคนส่วนมาก จึงต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบด้วยการศึกษาข้อมูลและความจำเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรในหลายๆด้านก่อนที่จะเริ่มงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน (หมายถึงรวมสภาพของบ้าน ครอบครัว ชุมชน) เกี่ยวข้องกับสังคมและเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ข้อมูลและความจำเป็นเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรพอที่จะแยกรายละเอียดได้ดังนี้ คือ (กาญจนา คุณารักษ์ 2527)

1) การเปลี่ยนแปลงของสังคม 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ 3) การเมืองและการปกครอง 4) แนวความคิดและผลการศึกษาค้นคว้าทางด้านจิตวิทยา 5) ความก้าวหน้าทางวิทยาการเทคโนโลยี บทบาทของสถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน นอกจากนี้ มิเชลลิส กรอสแมน และสก็อตต์ (Michealis, Grossman and Scott, 1975, อ้างถึงใน กาญจนา คุณารักษ์ 2543 : 36) ยังได้เสนอแนวคิดหลักสำคัญห้าประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาปัญหาข้อถกเถียง และการปฏิบัติ ตลอดจนความสำเร็จและความล้มเหลวของหลักสูตรเดิม 2) พื้นฐานทางด้านปรัชญา ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเค้าโครงของค่านิยมและความเชื่อที่สัมพันธ์กับการกำหนดความมุ่งหมาย การเลือกและการใช้ความรู้ ความหมายและวิธีในการดำเนินการและมิติอื่น ๆ ของการศึกษา 3) พื้นฐานทางสังคม ซึ่งจะเป็แหล่งข้อมูลค่านิยม การเปลี่ยนแปลง ปัญหา ความกดดัน และแรงขับทางสังคมที่จะนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตร 4) พื้นฐานทางจิตวิทยา ซึ่งจะประกอบด้วยความคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนการเรียนรู้ของเด็ก 5) พื้นฐานเกี่ยวกับสาขาวิชา ซึ่งจะเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมโนคติ ข้อมูลต่าง ๆ แบบอย่างวิธีการและกระบวนการค้นคว้าอื่น ๆ ที่อาจจะใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งบิชอป (Bishop 1985) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้นมีอยู่ด้วยกัน 5 ด้าน แต่ บิชอปไม่ได้เรียกว่าเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เขาใช้คำว่า ตัวกำหนดหลักสูตรแทน ซึ่งจัดเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 1) ปรัชญา ซึ่งหมายถึงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความนึกคิดทางลัทธิต่าง ๆ และอื่น ๆ 2) การเงิน ซึ่งรวมถึงทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ 3) สังคม / วัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงภาษาด้วย 4) ความรู้ ซึ่งรวมถึงเนื้อ

หาวิชา มโนทัศน์ และกระบวนการทางสมอง และ 5) จิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ มี ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีสอน และอื่น ๆ ดังแสดงได้ดังแผนภูมิที่ 3 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 ตัวกำหนดหลักสูตรของบิชอป

ที่มา : Bishop, George. Curriculum Development A Textbook for Students. (New York : Acmillan Publishers Ltd, 1985), 68

จากแนวคิดในด้านพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร พอสรุปได้ว่า พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) พื้นฐานทางด้านปรัชญา 2) พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา 3) พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์ 4) พื้นฐานทางด้านสังคมวิทยาซึ่งรวมถึงด้านวัฒนธรรมและภาษา การเมืองการปกครองเศรษฐกิจ 5) พื้นฐานทางด้านสาขาวิชาที่ต้องการจะพัฒนาหลักสูตรและ 6) ความก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยี บทบาทของสถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน ซึ่งจัดเป็น

ตัวกำหนดที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องและทันสมัย
 ตอบรับต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรอบรู้ สามารถเป็น
 พลเมืองที่มีคุณภาพและสอดคล้องตอบรับต่อความต้องการของสังคมในปัจจุบัน

รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้นจะประกอบด้วยขั้นตอนหลายขั้นตอน และหลายรูปแบบ ซึ่ง
 เฉลิม มิสดี (2540: 17- 19, อ้างถึงใน สาลีณี อุดมผล 2542: 20) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรที่
 มีการพัฒนาแตกต่างกัน เนื่องมาจากจุดเน้นที่ต่างกัน เช่น

1. การมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นพื้น
 ฐานของการสร้างหลักสูตรและการพัฒนารูปแบบหลักสูตร
2. การมุ่งเน้นกระบวนการสอน เป็นการแปลงหลักสูตรออกมาเป็นการกำหนดการ
 สอนแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน วัสดุ และสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ เป็น
 บทบาทนักพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน
3. การมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนที่ต่อเนื่องกันไป เป็นภาพรวม
 ของการพัฒนาหลักสูตรที่สามารถเรียงลำดับแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ได้เต็ม
 รูปแบบ

การแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น
 เพราะรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่มุ่งชี้ต่อการพัฒนาหลักสูตรได้
 สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้องปรับให้เข้ากับสภาพ
 ความเป็นจริงของชีวิตและสังคมของผู้ใช้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรมีหลายแนวทาง ดังต่อไปนี้
 สัจด์ อุทรานันท์ (2532 : 314-316) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน
 คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตร ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลด้าน
 ประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางวัฒนธรรม
 และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา
2. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความ
 ต้องการที่ได้จากวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาแล้วไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้
3. การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ เพราะเนื้อหาสาระที่จะ
 นำมาสอนเป็นเสมือนสื่อกลางที่พาผู้เรียน ไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

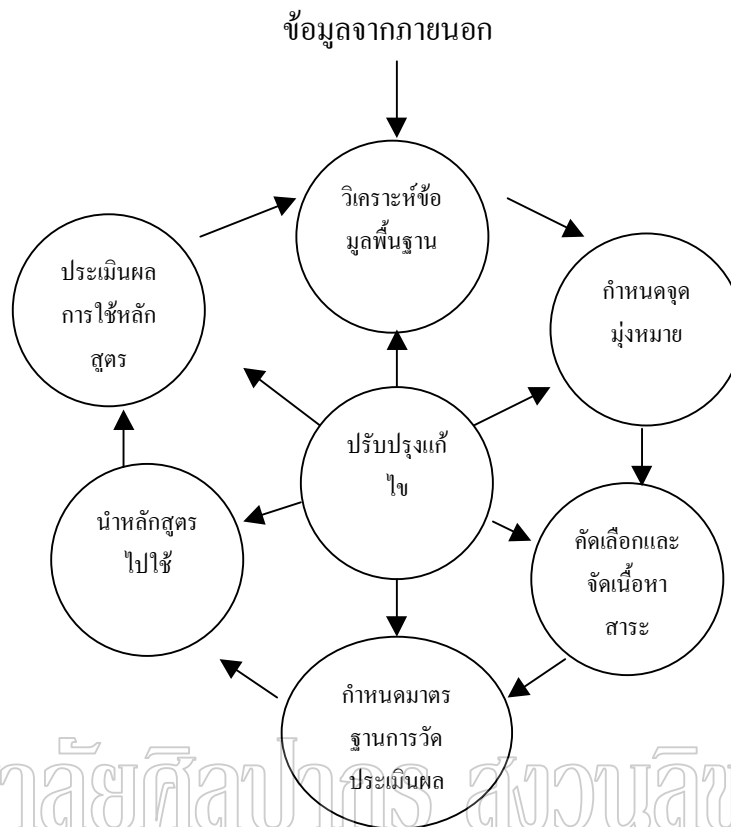

4 การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่าควรจะวัดและประเมินอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตรในตำราที่ว่าด้วยการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปมักจะไม่วัดถึงการวัดผลการเรียนโดยตรง เพราะการวัดผลการเรียนเป็นงานที่จะทำโดยนักวัดผล และในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนนั้นมักจะจัดทำระเบียบการปฏิบัติที่แยกออกมาจากเอกสารหลักสูตรโดยเฉพาะ

5 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรมีความมุ่งหมายที่จะประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์หรืออุดมการณ์ของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ถ้าผลการประเมินได้พบข้อบกพร่องหรือมีจุดอ่อนตรงไหนก็จะส่งผลให้มีกิจกรรมการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป

7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมหรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสังคอุทรานันท์สามารถแสดงได้ดังแผนภูมิที่ 4 หน้า 44 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสังค อูทรานันท์

ที่มา : สังค อูทรานันท์, พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2532), 39

2 วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533: 19) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบ โดยเริ่มต้นจากระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งแต่ละระบบมีรายละเอียดและขั้นตอนดังต่อไปนี้

21 ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดหลักสูตรโดยดูความสอดคล้องกับวิชาการ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง หลังจากนั้นเริ่มกำหนดรูปแบบหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสพการณ์เรียน และการประเมินผล หลังจากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ หรือ การสัมมนาและมีการทดลองนำร่อง พร้อมทั้งรวบรวมผลการวิจัย และปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้โดยคณะกรรมการ

22 ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การขออนุมัติหลักสูตรจากหน่วยงานหรือ กระทรวง ดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียม ความพร้อมของบุคลากร จัดงบประมาณและวัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุนจัดเตรียมอาคาร สถานที่ ระบบบริหาร และจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และ ติดตามผลการใช้หลักสูตร หลังจากนั้นเข้าสู่ระบบการบริหารหลักสูตร โดยการดำเนินการตามแผน กิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน คู่มือการสอน คู่มือการเรียน เตรียมความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน และการประเมินผลการเรียน

23 ระบบการประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้งการประเมินย่อย การประเมินรายขอค การประเมินระบบหลักสูตร ระบบการบริหาร และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และรายงานข้อมูลตาม ลำดับ

ซึ่งสามารถแสดงได้ดังแผนภูมิที่ 5 หน้า 46 ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ระบบการร่างหลักสูตร	ระบบการใช้หลักสูตร	ระบบการร่างหลักสูตร
1. สิ่งกำหนดหลักสูตรวิชาการ สังคม เศรษฐกิจ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง 2 รูปแบบหลักสูตร หลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์เรียน การประเมินผล 3 ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญ การสัมมนา ทดลองนำร่อง การวิจัย 4 ปรับแก้ก่อนใช้ คณะกรรมการ	1. การอนุมัติหลักสูตรหน่วยงาน กระทรวง 2 วางแผนการใช้หลักสูตร ประชาสัมพันธ์หลักสูตร เตรียมความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ วัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุน อาคารสถานที่ ระบบบริหาร การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การติดตามผลการใช้หลักสูตร 3 การบริหารหลักสูตร การดำเนินการตามแผน กิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน คู่มือการเรียน ความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียน การประเมินผลการเรียน	1. วางแผนการประเมิน ประเมินย่อย ประเมินรวบยอด ระบบหลักสูตร ระบบการบริหาร ผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน 2 การเก็บข้อมูล 3 การวิเคราะห์ข้อมูล 4 การรายงานข้อมูล

การปรับปรุงแก้ไข

แผนภูมิที่ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่

ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่ การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533), 38

3 กรมวิชาการ (2534) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้คือ เริ่มต้นด้วยการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดความเหมาะสมของหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนและระดับชั้น หลังจากนั้นจึงดำเนินการกำหนดความคิดรวบยอด ทำการร่างเนื้อหาสาระวิชา และวิเคราะห์ร่างรายวิชาที่จัดทำขึ้น โดยวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และจัดสร้างปัจจัยเกื้อหนุนในการสอน หลังจากนั้นจึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้

4 เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส (Saylor, Alexander and Lewis.1981 : 30) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

41 การศึกษาตัวแปรต่าง ๆ จากภายนอก ได้แก่ ภูมิหลังของนักเรียน สังคม ธรรมชาติของการเรียนรู้ แผนการศึกษาแห่งชาติ ทรัพยากรและความสะดวกสบายในการพัฒนาหลักสูตรและคำแนะนำจากผู้ประกอบอาชีพ

42 การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อการออกแบบหลักสูตร โดยนักวางแผนหลักสูตร และใช้ข้อมูลทางการเมืองและสังคมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจการออกแบบหลักสูตร

43 การนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของการสอน การวางแผนหลักสูตร และรวมถึงการแนะนำแหล่งของสื่อการจัดการ โดยให้มีความยืดหยุ่นและมีอิสระแก่ครูและนักเรียน

44 การประเมินผล หลักสูตร ทำโดยครูเป็นผู้พิจารณาขั้นตอนการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน กลุ่มวางแผนหลักสูตรร่วมกันพิจารณาขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจเพื่อวางแผนในอนาคตต่อไป

ซึ่งแนวคิดดังกล่าว สามารถแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ได้ดังแผนภูมิที่ 6 หน้า 48 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเชลเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส

ที่มา : Saylor, Galen J, Curriculum Planning for Better Teacher and Learner 4 th ed (New York : Holt Rinehart and Winston , 1981) , 30

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้นมีงานที่ต้องทำคือ ต้องพิจารณากำหนดเป้าหมายเบื้องต้นของหลักสูตรที่จัดทำนั้นมีเป้าหมายเพื่ออะไรทั้งโดยส่วนรวมและด้วยย่อยของหลักสูตรอย่างชัดเจน หลังจากนั้นจึงเลือกเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล และกำหนดรูปแบบในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ซึ่งการดำเนินการจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปอย่างครบถ้วนและเกิดผลดี นั่นคือได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นการเตรียมข้อสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจใน ระยะต่างๆของการพัฒนาหลักสูตร ข้อสนเทศดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับ โปรแกรมที่สมบูรณ์ทั้งหมด หรือองค์ประกอบเพียงบางส่วน (กาญจนา คุณารักษ์ 2540 : 220) เพื่อพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาอย่างไร คุณภาพดีหรือไม่ดีเพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นการประเมินผลหลักสูตร จึงต้องศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมินผลหลักสูตร ตามทัศนะของนักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งประมวลความหมายที่สำคัญไว้ดังต่อไปนี้

วอร์เทน และแซนเดอร์ส (Worthen and Sanders 1973 : 19 , อ้างถึงใน ศรีวรรณ จันทรังษ์ 2542 : 32) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตรว่า การประเมินเป็น กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของผลผลิต วิธีการ จุดหมาย และประโยชน์ที่ได้รับจากหลักสูตร โดย เน้นในเรื่องการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งดังกล่าว

วิชัย วุฒิเวช (2542 : 30) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลหลักสูตรว่า เป็นการ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลนำผลมาใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้ กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อหาข้อบกพร่องหรือปัญหาและพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร

ดังนั้นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรก็คือ การประเมินผลหลักสูตร เพราะว่าการ ประเมินผลหลักสูตร จะทำให้ทราบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา นั้น เป็นหลักสูตรที่ดีหรือไม่ดีมีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร เพื่อที่จะได้ปรับปรุงการเรียนการสอนกันต่อไป

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเหตุว่าการประเมินผลหลักสูตรจะช่วยให้คำตอบเกี่ยวกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นหลักสูตรที่ดี ไม่มีจุดดี และจุดด้อยที่ใด เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการปรับหรือพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งในการประเมินผลหลักสูตร จะมุ่งพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้น มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หรือต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521 : 140 , อ้างถึงใน บุญลักษณะ ทิพยุทธิ์ 2541 : 19) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรมี 2 ประการ คือ ประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร และประเมินผลเพื่อสรุปคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรว่าดี หรือปรับปรุงแก้ไข ควรใช้ต่อไปหรือควรยกเลิกทั้งหมด หรืออาจยกเลิกเพียงบางส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสริมศรี ไชยศรี (2526 : 151 - 153 , อ้างถึงใน ชัชฎา พารุ่ง 2539 : 17 - 18) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นเรื่องที่ผู้วางแผนประสบการณ์เรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงนักพัฒนาหลักสูตร จะต้องคิดวิธีการพิจารณาตัดสินว่าหลักสูตรหรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นนั้นถูกต้องตามหลักการมากน้อยเพียงใด และถ้าต้องการความเป็นเลิศหรือต้องการคุณภาพของการศึกษา จำเป็นต้องมีการตรวจสอบพิจารณาวิเคราะห์ส่วนดีและส่วนบกพร่องของขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดประสบการณ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้บรรลุเป้าหมายให้ดีที่สุด นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และคณะยังให้แนวคิดของการประเมินผลหลักสูตรไว้ว่า “ การประเมินหลักสูตร ” คือกระบวนการในการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจทางเลือกอื่นที่ดีกว่าของเดิม ซึ่งโดยทั่วไป การประเมินผลหลักสูตรใดๆก็ตามมีจุดมุ่งหมายอยู่ 3 ประการ (กาญจนา कुमारักษ์ 2528 : 25) ได้แก่

1. เพื่อศึกษาคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่า หลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่

2. เพื่อตัดสินใจว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงาน และการสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่

3. เพื่อวัดผลดูว่า ผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ก็เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ประเภทการประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามระยะเวลาจุดมุ่งหมายของการประเมินได้ดังนี้ นิสิต ชูโต (2531 : 36- 39, อ้างถึงใน สาลีณี อุดมผล 2543: 30)

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้หรือประเมินในระหว่างการร่างหลักสูตร
2. การประเมินตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อทำการปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อหาข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์อันจะนำไปสู่การปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้
3. การประเมินในระหว่างการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินในช่วงระยะเวลาการใช้หลักสูตร เพื่อเป็นการให้แน่ใจว่าหลักสูตรจะมีการดำเนินไปอย่างถูกต้อง จึงต้องมีการประเมินเป็นระยะเพื่อดูความก้าวหน้าการใช้หลักสูตรควบคุมการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ใช้หลักสูตร
4. การประเมินหลังเสร็จสิ้นการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการใช้หลักสูตรว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้หลักสูตรครั้งต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรแบ่งได้ออกเป็น 4 ประเภทคือ การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้หรือเรียกว่าการประเมินในระหว่างการร่างหลักสูตร การประเมินตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อทำการปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินหลังเสร็จสิ้นการใช้หลักสูตร

เกณฑ์การประเมินหลักสูตร

ลักษณะเด่นที่สำคัญประการหนึ่งของการประเมินคือ จะต้องมิเกณฑ์ไว้สำหรับเปรียบเทียบกับผลที่ได้รับ กล่าวคือ ถ้าผลที่ได้รับมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผลการประเมินก็จะออกมาในลักษณะที่พึงพอใจ แต่ถ้าผลการประเมินออกมาในลักษณะที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ผลการประเมินก็จะมีลักษณะที่ไม่น่าพึงพอใจ

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 10, อ้างถึงใน ชัชฎา พารุง 2539 : 19) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรที่ดีควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. หลักสูตรควรมีความคล่องตัวพอสมควรและสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
2. หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การศึกษาบรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. หลักสูตรที่ดีจะต้องสนองความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน โดยมุ่งที่จะปลูกฝังทัศนียคติดีในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

4. หลักสูตรจะต้องคำนึงถึงเนื้อหาวิชา และการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน
5. การดำเนินการวางแผนหลักสูตร ควรคำนึงถึงรากฐานที่เชื่อถือได้
6. ในการพัฒนาหลักสูตร ควรคำนึงถึงรากฐานทางปรัชญาทางการศึกษา รากฐานทางจิตวิทยา รากฐานทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง
7. หลักสูตรควรจะเป็นแนวกว้าง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความสนใจ ความถนัด และความสามารถเป็นรายบุคคล
8. หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ควรจะมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน ไม่ขาดตอน
 ดังนั้นเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลหลักสูตร ควรมีความเหมาะสม และครอบคลุมในเรื่องของจุดมุ่งหมาย ความสำคัญ และความจำเป็นของหลักสูตร ตลอดจนความเหมาะสมต่อสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และความต้องการของผู้เรียน

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร มีผู้เสนอไว้หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีจุดเน้นแตกต่างกันออกไปตามลักษณะการใช้ ดังจะนำเสนอบางรูปแบบต่อไปนี้

1. รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler Model of Evaluation)
 ไทเลอร์ (Tyler 1960: 265) เป็นผู้วางรากฐานการประเมินผลหลักสูตรนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 และได้ให้คำนิยามของการศึกษาว่า “การศึกษา” คือการเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นการประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ (Worthen and Sanders, อ้างถึงใน สาลีณี อุดมผล 2542: 31) นอกจากนี้ ไทเลอร์มีความเห็นว่ากระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสพการณ์การเรียนรู้ และการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ซึ่งทั้งสามส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์กันดังแผนภูมิที่ 7 หน้า 53 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษาของไทเลอร์

ที่มา : Tyler Ralph W, Basic Principle of Curriculum and Instruction (Chicago University of Chicago press , 1974).

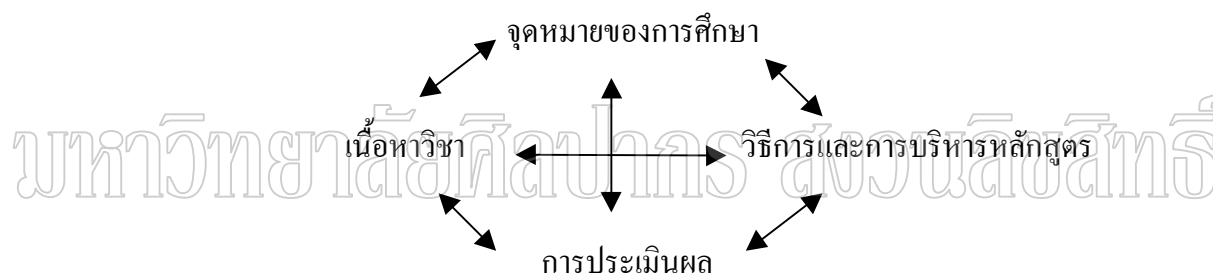
ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ พื้นฐานของการจัดหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนกว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไรบทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่า ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (**Goal attainment model**)

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ถือว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งได้เสนอขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดมุ่งหมาย คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ และขอบเขตของจุดมุ่งหมาย คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
6. ถ้าไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามวัตถุประสงค์ก็อาจจะใช้ผลสะท้อนกลับของหลักสูตรนั้นเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมาย หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรตามขั้นตอนของไทเลอร์ จึงเป็นกระบวนการเวียนกลับ (**Recuring process**) นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงข้อแก้ไขหรือปรับปรุงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ประเมินนั้นก็ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงวิธีการในการประเมินด้วย การประเมินผลแบบนี้จึงมีลักษณะเป็นการประเมินผลสรุป (**Summative evaluation**)

2. รูปแบบการประเมินผลของทาบ (**Taba's model of evaluation**) ทาบ (**Taba 1962: 413- 414**) นักพัฒนาหลักสูตรชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งทางด้านการศึกษา ได้แสดงรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยอธิบายการประเมินผลว่าเป็นการพิจารณาขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรว่ามีความสอดคล้องกับจุดหมายการศึกษาที่ตั้งไว้หรือไม่ เช่นเดียวกับไทเลอร์ แต่แยกพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ดังแผนภูมิที่ 8 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 8 รูปแบบการประเมินผลของทาบ

ที่มา : **Hilda Taba, Curriculum Development: Theory and Practice (New York: Harcourt, Brace and World,1962).**

3. รูปแบบการประเมินของสเตค (**Stake's countenance model**) สเตค (**Stake** , อ้างถึงใน ศรีวรรณ จันทรหงษ์ **2543: 35**) ให้ความหมายการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าโปรแกรมการศึกษาซึ่งเป็นการบรรยายสิ่งที่ถูกประเมิน โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า ดังนั้นจะเห็นว่าการประเมินทางการศึกษาตามแนวคิดนี้ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ การบรรยาย (**Description**) และการตัดสินใจ (**Judgement**) นั่นคือการบรรยายจะเป็นการอธิบายลักษณะของข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีต่าง ๆ กัน ส่วนการตัดสินใจจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (**Standard**) ในการเปรียบเทียบ

แต่เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมายและวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธี จึงเป็นหน้าที่ของผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงให้ได้ สเตคจึงเสนอว่าข้อมูลที่จะพิจารณาในการประเมินผลหลักสูตรมี 3 ชนิดด้วยกันคือ

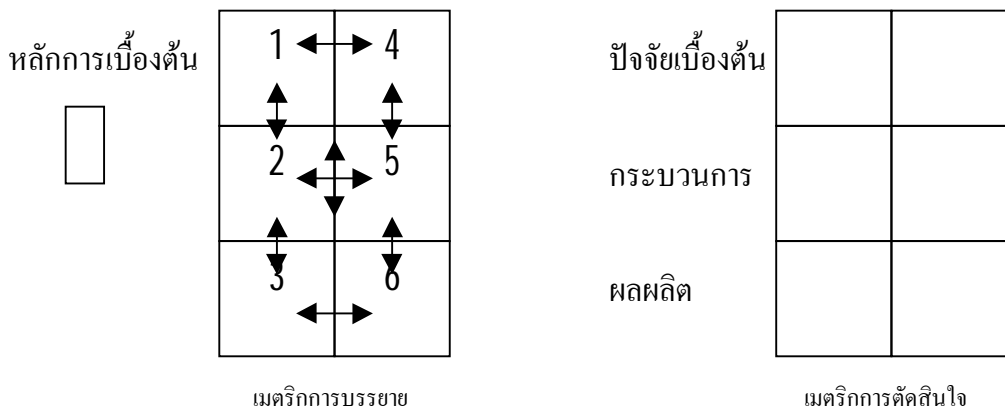
31 ข้อมูลที่เกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตร เช่น บุคลิก และนิสัยของนักเรียนและครู เนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมชุมชน เป็นต้น

32 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน เช่น เวลา การจัดลำดับประสบการณ์ บรรยากาศของชั้นเรียน เป็นต้น

33 ผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทักษะคตินักเรียน ผลที่มีต่อครูและสถาบัน เป็นต้น

จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา 3 ประเภทนี้ ผู้ประเมินจะต้องแยกเป็นสี่ประเภท คือ ผลที่คาดหวัง ผลที่เกิดขึ้นจริง เกณฑ์มาตรฐานที่ใช้ และที่มาของการตัดสินใจ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 9 ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวิเทศสัมพันธ์

แผนภูมิที่ 9 รูปแบบการประเมินของสเตค

ที่มา : **Stake**, อ้างถึงใน ศรีวรรณ จันทร์หงษ์, “ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องงานจักสานชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยกกระบัตร (ชุบราษฎร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสงคราม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.)

4 รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (The CIPP Model of Evaluation) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam 1968:128-150, อ้างถึงใน ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ 2542: 36-38) ได้เสนอรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ เพื่อใช้ในการประเมินทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 4 ด้าน คือ

1. การประเมินบริบท (context evaluation) คือ การประเมินสภาพแวดล้อมและความต้องการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงาน นโยบาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการอื่น ๆ

2 การประเมินตัวป้อนเข้า (input evaluation) คือ การประเมินปัจจัยที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงหรือปัจจัยที่เป็นตัวทำให้เกิดวิธีการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ ที่ต้องการ การประเมินผลในส่วนนี้เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจว่าระบบโครงสร้างต่าง ๆ ของหลักสูตร รวมทั้งวิธีการและระบบการบริหารงานของหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หรือควรจะใช้วิธีการใดที่เหมาะสมกว่า

3 การประเมินกระบวนการ (process evaluation) คือ การประเมินกระบวนการ ของหลักสูตรในด้านของการพัฒนาการเรียนการสอน และเนื้อหาวิชาภายในและภายนอกห้องเรียน การประเมินในส่วนนี้จะใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนินการปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้ว

4 การประเมินผลผลิต (product evaluation) คือ การประเมินผลที่เกิดจากการ ใช้หลักสูตรตามวิธีการและแนวทางดำเนินการสอนตามที่ได้ตัดสินใจแล้ว การประเมินผลส่วนนี้เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อบกพร่องของการวางแผน การบริหารหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ว่าจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง และเมื่อดำเนินการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้วจะต้องทำการประเมินกระบวนการเดิมเช่นนี้อีก เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังตารางที่ 2 หน้า 57 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 วิธีการประเมินองค์ประกอบโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์

บริบท	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต
1. สภาพแวดล้อม 2. เปรียบเทียบปัจจัย ป้อนเข้าและผลผลิต ที่เป็นจริงกับที่คาด หวัง 3. เปรียบเทียบระบบ การปฏิบัติที่น่าจะ เป็นและที่เป็นไป ได้ 4. วิเคราะห์สาเหตุที่ ทำให้เกิดความแตก ต่างระหว่างสิ่งที่ คาดหวังกับสิ่งที่ เป็นจริง	บรรยายและวิเคราะห์ ทรัพยากรมนุษย์และ วัสดุ ที่เหมาะสม ยุทธ วิธีการ แก้ปัญหาและ การออกแบบกระบวนการ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นไป ได้	รวบรวมข้อมูลโดย เฉพาะสำหรับการตัด สินใจใน โครงการและ กระบวนการที่เป็นจริง	กำหนดเกณฑ์การวัดที่ สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ โดยการเก็บ ผลการวัดกับเกณฑ์ มาตรฐานและแปล ความหมายผลผลิตใน รูปของข้อมูลที่ได้จาก 3 องค์ประกอบพื้น ฐาน

ที่มา : **Worthen and Sanders 1973: 128-150**, อ้างถึงใน ศรีวรรณ จันทรังษ์, “ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องงานจักสานชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยกกระบัตร (ชุมชนภูร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสงคราม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาหลักสูตรและการนิเทศบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543)

จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปแนวคิดในการประเมินหลักสูตรได้ดังนี้ คือ การประเมินหลักสูตรนั้น จำแนกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นการประเมินโครงร่างหลักสูตรในด้านคุณค่าของหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องเพียงใด โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน

2 การประเมินหลักสูตรจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริงโดยประเมินจากผู้เรียนว่ามีการพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด รวมทั้งความเหมาะสมของหลักสูตรกับ

ผู้เรียนด้วย ซึ่งปัญหาและข้อบกพร่องที่พบจะนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

3 หลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางยังมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ความไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน ชุมชน ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี อาชีพ และค่านิยม ทำให้ผู้เรียนไม่สนใจที่จะศึกษาเพราะเป็นเรื่องไกลตัว จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวถึงความรู้พื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้คือ

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นนับเป็นเรื่องใหม่ในระบบการจัดการศึกษาไทย ดังนั้นในการเริ่มต้นจัดสร้าง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบความหมายของคำว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” เสียก่อน ซึ่งได้มีการนิยามและผู้รู้ต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้ กรมวิชาการ (2534 : 60) ได้ระบุความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น คือ การจัดทำรายละเอียดในตัวหลักสูตร การจัดทำแผนการสอนในทุกกลุ่มประสบการณ์ จัดทำหลักสูตรและคู่มือครู งานเลือกในกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต การจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ในชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในส่วนของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 7) ได้กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหา แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิตเศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง และนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ของชีวิต อาชีพของสังคมให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ใจทิพย์ เชื้อรัตน์ (2539 : 13) ยังได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้สอดคล้องกันว่า หลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับ เพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความจำเป็น หรือความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น หลักสูตรในระดับนี้จึงมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติได้มากกว่าหลักสูตรแม่บท

จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว จึงพอสรุปความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง หลักสูตรที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยนำหลักสูตรแม่บทมา ปรับ เพิ่ม ขยาย ลด หรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นมา โดยไม่กระทบต่อโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทและกระทบต่อเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น มีผลในทางปฏิบัติและอำนวยความสะดวกที่แท้จริงต่อท้องถิ่น และได้มีนักการศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้ เช่น โบแชมป์

(**Beauchamp 1981 : 212**) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมนั้นจะอยู่ในที่โรงเรียนแต่ละแห่ง ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งก็มีสภาพที่แตกต่างกัน และนอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้กับครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจึงเป็นการขยายและปรับปรุงหลักสูตรระดับชาติ คำว่า “ การขยาย ” หมายถึง การนำเอาทั้งจุดหมายและเนื้อหาขยายความคือ ขยายออกจากรายชื่อให้เป็นรูปธรรม ขยายเนื้อหาเพิ่มขึ้นมีรายละเอียดที่ครูจะนำไปสอนได้ ส่วนการ “ ปรับ ” ก็คือการนำเอาจุดหมายและเนื้อหาวิชามาปรับให้สอดคล้องกับสภาพสังคมภูมิศาสตร์และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตการศึกษา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีลักษณะกว้างและไม่อาจประมวลรายละเอียดสาระความรู้ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงเปิดเผยโอกาสให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียด กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น กาลสมัย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์พิเศษและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น ซึ่งก็หมายถึงการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั่นเอง

ดังนั้นการปรับหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ โรงเรียน และระดับชั้นเรียนปรับ ขยาย สร้างเพิ่มเติมกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ เนื้อหา ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในการที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้มีความเข้าใจ มีทักษะและมีเจตคติอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดไว้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่น อาจดำเนินการในระดับเขตการศึกษา ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ซึ่งนักการศึกษาได้เสนอแนวทางในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้ สัจด์ อุทรานันท์ (2532 : 314- 315) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จัดตั้งคณะทำงาน 2) ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน 3) กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น 4) พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น 5) ดำเนินการคัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และจัดสร้างกระบวนการวิชาขึ้นมาใหม่ 6) ดำเนินการใช้หลักสูตร 7) ประเมินผลการใช้หลักสูตร และ 8) ทำการปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้กรมวิชาการยังได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้อย่างสอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนไว้ ดังนี้ คือ 1) การศึกษา สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอของท้องถิ่นเพื่อการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลในด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ สภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการ ซึ่งครอบคลุมไปถึงสภาพทั่วไปของนักเรียน ผู้ปกครองประชาชน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลสนเทศ เพื่อการศึกษา สำหรับนำผลมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ 2.1) ความสำคัญของรายวิชาหรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ โดยพิจารณาจาก ปัญหาความต้องการ แผนพัฒนาท้องถิ่น แนวโน้มความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม 2.2) ปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่สนับสนุน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ และ สภาพการจัดการศึกษา ด้านบุคลากรทางการศึกษา 2.3) การกำหนดความเหมาะสมกับนักเรียนโดยพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ วัยของนักเรียน ความยากง่าย ความมากน้อยของเนื้อหา ความจำเป็น ความต้องการ ความถนัดความสามารถของนักเรียน ความต้องการของผู้ปกครองท้องถิ่น ชาติ และบ้านเมือง 2.4) การกำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียนโดยพิจารณาจาก ลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชาต่างๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาเดียวกัน ความสอดคล้อง ความสัมพันธ์กับรายวิชาต่างๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาชีพ ลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชาหรือเนื้อหาสาระในชั้นต้น ลำดับความต่อเนื่องและความเป็นพื้นฐานสำหรับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นสูงขึ้นไป เนื้อหา ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่าย และปริมาณ 2.5) การกำหนดความคิดรวบยอด หรือความคิดหลัก หรือผลรวมที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเขียนรายวิชา หรือเนื้อหาสาระนั้นแล้ว 2.6) การร่างรายการ “ รายวิชา ....” หรือ “ เรื่องและเนื้อหาสาระ ” ให้ครอบคลุมถึง แนวทาง

กระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์เฉพาะของรายวิชา และรหัสประจำรายวิชา ในกลุ่มวิชา 27) การวิเคราะห์ ทบทวน ร่าง “ รายวิชา... ” หรือ “ เรื่อง และเนื้อหาสาระ ” 28) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชานั้นๆ จากครู อาจารย์ ผู้สอน วิทยากรภายนอก สถานประกอบการ อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ เวลา สภาพแวดล้อมข้ออุปสรรค ข้อจำกัด และปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม 29) การคำนึงถึงและการจัดสร้างปัจจัยองค์ประกอบเกี่ยวพันระบบในการสอนรายวิชานั้น เช่น หนังสือเรียน สื่อ แนวการสอน เทคนิค การสอน กระบวนการเรียน การวิจัย การแนะแนว การวัดผล ข้อมูล ข้อเสนอแนะเสริม และการนิเทศและ 210) การนำร่าง “ รายวิชา .... ” หรือ “ เรื่องและเนื้อหาสาระ ” ไปทดลอง หรือนำร่าง เพื่อการปรับปรุง พัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์เหมาะสม

จากแนวคิด ของนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อาจดำเนินการเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสำรวจศึกษาความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
2. การพัฒนาหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ พัฒนาโครงร่างหลักสูตร ประเมินโครงร่างหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตร โดยสอนตามแผนการสอน
4. การประเมินหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์

ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ ซึ่งท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ หรือความต้องการของท้องถิ่นได้ในลักษณะต่างๆ กรมวิชาการได้ให้แนวปฏิบัติไว้หลายลักษณะดังนี้ (ศิริพงษ์ นवलแก้ว 2541 : 26, อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ 2536 : 11-12)

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วให้สามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

5. การจัดทำหนังสือ คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน หนังสือแบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ ขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรทั้ง 5 ลักษณะนี้ ก่อนการลงมือพัฒนา ท้องถิ่นจะต้องวิเคราะห์ สภาพของท้องถิ่นมีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด โดยอาศัยข้อมูลสนเทศจากศูนย์ข้อมูล ต่างๆ มาประกอบการพิจารณา เมื่อผลการวิเคราะห์ออกมาอย่างไร จึงลงมือพัฒนาหลักสูตรให้ สอดคล้องกับแนวโน้มดังกล่าว และในการดำเนินงานของท้องถิ่นควรกระทำในรูปของคณะ ทำงาน

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบและความร่วมมือจากบุคคล หลายฝ่าย ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป ใ้ไว้มากมาย ดังนี้ เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1981 : 42-44) ได้ กล่าวว่ามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรควรประกอบด้วยนักเรียน ครู บุคลากรจากภายนอก โรงเรียน เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอนและการประเมินผล นักการศึกษา ในชุมชนผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลอื่นๆ เช่น นักเรียน ผู้พิมพ์หนังสือ เป็นต้น ซึ่งมีความ สอดคล้องกับโบแชมป์ (Beauchamp 1981 : 145 - 151) ที่กล่าวถึงผู้ที่มีส่วนร่วมในการ พัฒนาหลักสูตรว่าควรประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เช่น ด้านเนื้อหา กิจกรรม เป็นต้น 2) นักวิจัยทางด้านหลักสูตร 3) ครูผู้สอน ศิษยานิเทศก์ ครูพิเศษ และนักบริหาร 4) ตัวแทน ของประชาชน และ 5) นักเรียน ซึ่ง จิวีวรรณ แฝ่วตะคุ (2541 : 27) ก็ได้เสนอแนวคิดที่ คล้ายคลึงกันว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ควรประกอบไปด้วย 1) ผู้มีความสนใจในวิชา ต่างๆ เช่น ศิษยานิเทศก์ สายวิชา 2) ผู้บริหารการศึกษาระดับต่างๆ 3) ผู้แทนครู 4) ครูใหญ่หรือ อาจารย์ใหญ่ และ 5) นักการศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษา

ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องอาศัยความ ร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายทั้งบุคลากรที่อยู่ในโรงเรียน และ บุคลากรภายนอกโรงเรียน จึงจะทำ ให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสมบูรณ์แบบ โดยทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง

4 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวภายในประเทศไทยได้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับ นับตั้งแต่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมและกระตุ้นการพัฒนากิจกรรมของประเทศไทย เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมีมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในด้านตรงข้าม การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและสภาพการณ์การท่องเที่ยวลดถอยลง การจัดการการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ

ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึงที่อยู่อาศัย ไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ (R.W. Mc Intosh 1972) ใน Webster Dictionary ได้ให้ความหมายว่า “Tourism (n), 1. The practice of traveling for recreation 2. The guidance or management of tourist 3. a: the promotion or encouragement of touring b: the accommodation of tourists” ซึ่งจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นคำที่ครอบคลุมทั่วทั้งกระบวนการท่องเที่ยว

อินทซ์ และ โกลเดอร์ (Intosh and Goelder 1984: 35, อ้างถึงในสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ 2536: 68) ได้สรุปว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่าง ๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพ และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูด ด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

ฮันเซเกอร์และคราฟท์ (Hunseger & Craft 1985: 41, อ้างถึงใน ศรีญา วรากุลวิทย์ 2537: 66) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของประสบการณ์พิเศษกับความสัมพันธ์ อันเกิดจากการเดินทางและการพักผ่อนในสถานที่ต่างถิ่น เป็นการชั่วคราวโดยไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆ

สมชาย หิรัญกิจ (2529: 2) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นการเดินทางไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความเบิกบาน โดยออกจากบ้านแล้วไปแสวงหาสถานที่สักแห่งหนึ่งที่จะนำเพื่อนฝูงหรือครอบครัวหรือตนเองไปในเวลาว่าง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2533: 19) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการติดต่อทางธุรกิจตลอดจนการเยี่ยมชมญาติมิตร

จากการที่นักการศึกษาได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปรกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ประกอบอาชีพหรือหารายได้ การเดินทางมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเยี่ยมชมญาติมิตรเพื่อเล่นกีฬา เพื่อการประชุมสัมมนา และตลอดจนเพื่อติดต่อธุรกิจ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และ ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourism) แต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยว จึงอยู่ที่ความแตกต่างในองค์ประกอบย่อย และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้ง 3 เกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการหรือทัศนศึกษา ซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงและจากการบริการที่เกี่ยวข้อง โดยปกติทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่ใช้ไม่มีวันหมด เพราะรูปแบบการใช้มักเป็นการสัมผัสแต่ภายนอกโดยไม่มีเคลื่อนย้ายทรัพยากรใด ๆ หรืออาจมีการชดเชยได้อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ในการท่องเที่ยวที่เป็นจริงนั้น การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรมักมีการแปรรูปทรัพยากร และอาจไม่มีการคำนึงถึงการสูญเสีย หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับระบบย่อยต่าง ๆ รวมทั้งผลต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ในทางกลับกันสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบอื่น ๆ เช่น ระบบชุมชน ระบบอุตสาหกรรม ฯลฯ อาจมีผลกระทบมาสู่ระบบท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น การท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ประสบความสำเร็จได้เลย นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพและระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมและวัฒนธรรม องค์กรและกฎหมาย เป็นต้น

1. แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่ง Peter (1996) ได้จัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) 2) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Traditional Attractions) 3) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบ

ต่าง ๆ ของภูมิประเทศ(Scenic Attractions) 4) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) และ 5) แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Other Attractions)

สำหรับประเทศไทยนั้น ททท. โดยบริษัทหรือหน่วยงานที่ปรึกษาต่าง ๆ มักแบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

2 บริการการท่องเที่ยว บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่น ๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่น ๆ ด้วย

3 ตลาดการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนารายขาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย ในประเทศไทยโดย ททท. ได้ให้คำจำกัดความที่เกี่ยวข้องบางส่วน ดังนี้

- ผู้มาเยือน (Visitors) ผู้ที่จากถิ่นพำนักของตนเอง เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจพักค้างแรมหรือไม่ก็ได้ (เป็นผลรวมของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวจร)
- นักท่องเที่ยว (Tourist) คือผู้เดินทางมายังพื้นที่หนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่ในพื้นที่นั้น ผู้เดินทางนี้จะต้องพักค้างแรมอย่างน้อย 1 คืน (แต่ไม่เกิน 90 วัน) วัตถุประสงค์ในการเดินทางอาจเพื่อใช้เวลาว่าง (การันทนาการ การพักผ่อนวันหยุด การรักษาสุขภาพ การศึกษา - เรียนรู้ การศาสนา และการกีฬา) ธุรกิจ เยี่ยมญาติ การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมเป็นต้น
- นักทัศนจร (Excursionist) คือ ผู้เดินทางที่ไม่ได้พักค้างคืน
- การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) คือการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ การศึกษา และต้องไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่จังหวัดที่เดินทางไป

- ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว (**Tourist Consumption Expenditures**) คือ ค่าใช้จ่ายสำหรับสินค้าและบริการ ที่จ่ายโดยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (**International Tourists**) ระหว่างการพำนักอยู่ในประเทศไทย ไม่รวมค่าโดยสารระหว่างประเทศ
- รายได้จากการท่องเที่ยว (**Tourism Revenues**) คือ รายได้ที่ประเทศไทยได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ในรูปของเงินตราต่างประเทศ ที่นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศจ่ายเป็นค่าสินค้าและบริการ ไม่รวมค่าโดยสารระหว่างประเทศ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ขึ้นต่อคุณภาพของมนุษย์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งไม่สามารถแยกตัวออกจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจอื่น ๆ กระบวนการการท่องเที่ยวได้พัฒนาจนเกิดเป็นสาขาที่สำคัญสาขาหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ ที่มีผู้ซื้อและผู้ขาย (ให้บริการ) จนขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (**Tourism Industry**) ที่ก่อให้เกิดรายได้ที่สำคัญของประเทศ ในช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจหลายครั้ง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแม้ได้รับผลกระทบ แต่มักเป็นอุตสาหกรรมที่ฟื้นตัวได้เร็ว และสามารถทดแทนภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจได้ดี ซึ่งการท่องเที่ยวนี้มีองค์ประกอบหลักรวม 3 ด้านด้วยกัน คือ แหล่งท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยวดังที่นำเสนอมาแล้วข้างต้น

การพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบ และการจัดการ

การดำเนินการท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาทั้งในด้านของรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้น ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (**2538 : 1-4**) ได้ขยายความและให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยว” ไว้ดังนี้ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินงานที่จะให้การท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รักษาทรัพยากรให้คงอยู่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และพัฒนาให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยทั่วไปในประเทศไทยได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ช่วยแก้ไขการขาดดุลการชำระเงิน
2. ให้การท่องเที่ยวเป็นฐานทางเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาค ที่จะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นแหล่งสร้างงาน กระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค

3 เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้าน
สังคม

การดำเนินงานการพัฒนาการท่องเที่ยว มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว ควบคู่
ไปกับการชักจูง แนะนำ และควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ให้ประสานกลมกลืนกัน หากใน
แหล่งท่องเที่ยวใด การพัฒนาขาดความสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนแล้ว ย่อมก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้

การพัฒนาการท่องเที่ยวอาจดำเนินการโดยอิสระ แบบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แบบมี
แผนเฉพาะตัว และแบบมีแผนผสมผสานเชื่อมโยงกันในระดับที่กว้างขึ้นก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ
ขนาดและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ปริมาณและรูปแบบการท่องเที่ยว ลักษณะขององค์การที่
รับผิดชอบและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบสังคม สิ่งสำคัญที่จะประกันความสำเร็จของการ
พัฒนาการท่องเที่ยว คือ การประสานสอดคล้องกันในองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ความเชื่อมโยง
โยระหว่างพื้นที่ และการกระจาย / รวมตัวของผลประโยชน์จากการพัฒนา

การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเป็นมาตรการหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวและ
การร่วมมืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวของประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการ
การท่องเที่ยวภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย

ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับรากฐานของวิถีชีวิตของประชาชน
เป็นหลัก ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ
วัฒนธรรมการจัดการท่องเที่ยวของประเทศที่แท้จริง ได้แบ่งรูปแบบในอดีตถึงปัจจุบันไว้ชัดเจน
เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ และการท่องเที่ยววัฒนธรรม (รวมประวัติศาสตร์และโบราณคดี) ต่อ
มาในระยะหลัง ไม่มีแนวทางที่ต้องการให้การท่องเที่ยวคำนึงถึงความต้องการในการอนุรักษ์ หรือ
การรักษาวัฒนธรรมชุมชนให้มากขึ้น การท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความ
สนุกสนาน ความชื่นชมในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก จัดเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ (**Natural
Tourism**)

2 การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ
สถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิง
การให้ความรู้และความภาคภูมิใจ เป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม (**Cultural Tourism**)

3. การท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจในการพักผ่อนสนุกสนาน รื่นเริง บันเทิงใจ ที่มุ่งเน้นการได้รับบริการที่เหมาะสม เป็นการท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (**Sport and Entertainment Tourism**)

4. การเดินทางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการประชุมสัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งอาจมีหรือไม่มีการศึกษาดูงาน และการทัศนศึกษารวมอยู่ด้วยก็ได้ ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งเรียกว่า การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา (**Business and Convention Tourism**)

การท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภท อาจแบ่งระดับกิจกรรมของการท่องเที่ยวได้ 4 รูปแบบ ที่ต้องการการจัดการแตกต่างกัน คือ

1. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ การท่องเที่ยวเหล่านี้ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (**Conservation Tourism**) ซึ่งครอบคลุมถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (**Natural Tourism**) และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (**Historical Tourism**) ทั้งหมด

2. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาในแหล่งธรรมชาติเพื่อการรักษาระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่นั้น ๆ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (**Ecotourism**)

3. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษา การประชุมสัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ที่ให้ความสำคัญในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก เป็นการท่องเที่ยวนันทนาการ ประชุม และสัมมนา (**Recreation and Convention Tourism**)

4. การท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งยังคงมีแอบแฝงอยู่ในทุกส่วนหรือมีการพัฒนาอย่างถูกกฎหมายในบางพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวทางเพศ (**Sex tour**) กาสีโน (**Casino**) และเกมส์กีฬาบางประเภท เป็นการท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม (**Immorality Tourism**)

การจัดการการท่องเที่ยวทุกประเภท ต้องคำนึงถึงการรักษาสีงแวดล้อม การสงวนรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว และการได้ประโยชน์ตอบแทนอย่างสมดุล และเหมาะสม จึงจะจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8(พ.ศ.2540-2544) และนโยบายการท่องเที่ยว

เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม ช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุล คือ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์ การพัฒนาที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาในระยะ 5 ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นก้าวแรกของการนำวิธีการใหม่ในการพัฒนาประเทศมาใช้เพื่อจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมให้สามารถบรรลุสถานะอันพึงปรารถนาของคนไทยทั้งชาติในอนาคต นับได้ว่าเป็นการเปิดกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ของการพัฒนา (สภากิจวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540: 23-25) ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นั้นได้มีแนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวดังนี้

1. ฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเพื่อสามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว

1.1 รณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชน และผู้ประกอบการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้มีจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมโดยใช้สื่อต่างๆ ที่มีอยู่ให้เข้าถึงเป้าหมายที่ชัดเจนและเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 ให้มีกลไกบริการการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ โดยการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบกรรมการที่มาจากภาครัฐบาล ธุรกิจ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่นทำหน้าที่วางแผนกำหนดนโยบายและประสานการพัฒนา

1.3 นำมาตรการทางกฎหมายมาใช้อย่างจริงจังในการคุ้มครองอาคาร และสิ่งปลูกสร้างเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่อันเป็นของรัฐ และการใช้ประโยชน์ในที่ดิน แม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ

1.4 สนับสนุนการดำเนินงานภาคเอกชนพัฒนาการกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทใหม่ๆ เพื่อเพิ่มความดึงดูดความสนใจ นอกจากอาศัยแหล่งธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวทางน้ำ การกีฬา และสุขภาพ เป็นต้น

2. พัฒนากำลังคนที่เป็นคนไทยให้เข้ามาปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

2.1 สนับสนุนให้มีการฝึกทักษะและเพิ่มความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมบริการทางการท่องเที่ยว การผลิตหัตถกรรมของท้องถิ่นให้มีความหลากหลาย มีรูปแบบน่าสนใจและมีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น

2.2 ขยายการผลิตกำลังคนทั้งในระดับอุดมศึกษาและอาชีพให้ได้ปริมาณและมีคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดธุรกิจท่องเที่ยวทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคพร้อม

ทั้งปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพัฒนากำลังคนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้
มาตรฐานในระดับสากล

23 สนับสนุนภาคเอกชนให้เข้ามามีบทบาทในการลงทุนผลิต และฝึกอบรม
กำลังคนด้านต่างๆ ในธุรกิจการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว
ในภูมิภาค

3 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาล เอกชน ให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง
เป็นระบบ

31 สนับสนุนการรวมตัวของภาคเอกชนในธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อความคล่องตัว
ในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและให้การดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนา
การท่องเที่ยว ที่กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวม

32 ส่งเสริมให้มีการประสานแผนการตลาดร่วมกันอย่างจริงจัง ระหว่างหน่วยงาน
ของรัฐและภาคเอกชนในการเข้าถึงตลาด ทั้งในตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ

4 ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนและอินโดจีน

41 ร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียนและกลุ่มอินโดจีนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวใน
ภูมิภาคอาเซียน และอินโดจีนให้มากขึ้น โดยเน้นการร่วมมือกันทางการตลาดแทนการแข่งขัน

42 ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้ออำนวยต่อการเดินทางเข้าประเทศและ
เดินทางออกไปประเทศที่สาม

5 ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่ง
ผลดีในการพัฒนาสังคม

6 เน้นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มม
ากขึ้น

7 ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

8 ผลักดันให้มีการบังคับใช้มาตรการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัย
ภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

จากแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ **8** ทางด้านการท่องเที่ยว
สรุปได้ดังนี้ จากแนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้
คงไว้ซึ่งความมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นธรรมชาติ ความสะอาด ความปลอดภัย
ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังพัฒนากำลังคนไทยให้
เข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้นเพื่อเป็นการกระจายรายได้ในประเทศซึ่งการ

พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบนั้นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ที่ร่วมมือกันอย่างจริงจัง ที่ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนและอินโดจีน

นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540-2546

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงปี 2540-2546 ไว้เป็นกรอบการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ดังนี้ คือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540: 27-28)

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่กับสภาพแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาวและคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป

2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่น ให้เขามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวรวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายการคมนาคมขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้

5. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดีมีความรักความหวงแหนและช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรมรดกทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตลอดจนมีความโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงาม

6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติเพื่อรองรับนโยบายเปิดเสรีด้านการค้าบริการตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น

7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ.ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวาดล้างมาตรฐานต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป

8 ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งผลดีต่อการพัฒนา

9 ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางมาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาคโดยคำนึงถึงขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10 สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นอันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมในลักษณะของการลงทุน ร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์โดยรวมของชาติและองค์กร

ดังนั้นจึงสรุปนโยบายการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540 - 2546 ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แห่งประเทศไทยได้กล่าวไว้ จำนวน 11 ประการ คือ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อมให้เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน นโยบายข้อ 234 เน้นให้อำนวยความสะดวก รักษาความปลอดภัย และการบริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ส่วนนโยบายอื่น ๆ จะเป็นเรื่องของการส่งเสริม การผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการ และเชิญชวนให้ชาวไทย ชาวต่างประเทศ เข้ามาท่องเที่ยวและจับจ่ายใช้สอยภายในประเทศ หรือส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเอาประโยชน์โดยรวมของชาติ

นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรง ได้มีการกำหนดนโยบายหลักในการปฏิบัติงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเองไว้อย่างชัดเจนและประกาศอย่างเป็นทางการ ดำเนินนโยบายหลักทั้ง 8 ประการ ของ ททท. มีดังนี้ คือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2538: 8-9)

1. ส่งเสริม ชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทย ให้ได้มีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ เข้าเพิ่มพูนเศรษฐกิจส่วนรวมโดยริบด่วน

2 ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชาชนในทุกภูมิภาค

3 อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด

4 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดีเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้มากขึ้น

5 เพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่างๆ ในประเทศ ด้วยความมั่นใจในความปลอดภัยของร่างกาย และทรัพย์สินของตนและหมู่คณะ

6 ส่งเสริมการท่องเที่ยวของคนไทย ภายในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและเยาวชน เพื่อเป็นการเพิ่มสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวแก่คนไทย

7 เสริมกำลังคนที่เป็นคนไทยเขาทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด

8 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

จากนโยบายทั้ง 8 ประการดังกล่าว จะพบว่าเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวมีพัฒนาการที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายข้อ 2, 3 และ 8 คือ นโยบายที่มุ่งเน้นให้มีการประสานความเจริญทางเศรษฐกิจกับการสงวนรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ โดยยินยอมให้ใช้ประโยชน์แต่พอควร เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และทรัพยากรเพื่อคนรุ่นต่อไปนั้นก็แสดงว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เน้นเรื่องการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและประชากรท้องถิ่นมานานแล้ว และต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 จึงได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อใช้กำกับทิศทางและวางรูปและการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวเชิงซึ่งเป็นนโยบายเฉพาะกิจขึ้นดังนี้ คือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2538: 19)

1. ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพ มีระบบการสื่อความหมายที่ดี และคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

2. ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่การสร้าง ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศโดยต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม

3. สร้างสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ การคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ

4 แผนและปรับปรุงกฎระเบียบขององค์กร การจัดการด้านการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และประชาชน ท้องถิ่น

5 ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ดำเนินการศึกษาโครงการการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ สำหรับเป็นกรอบและแนวทางการจัดการการพัฒนาและการให้บริการแก่องค์กรต่างๆ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540 : ก) ซึ่งนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยศึกษานั้น เป็นนโยบายเชิงกลยุทธ์ที่มีที่มาจากนโยบาย กฎหมาย และแผนพัฒนาของชาติด้านต่างๆ เช่น นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร นโยบายด้านการจัดการป่าไม้ นโยบายด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน โดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นกรอบการพัฒนาในปัจจุบัน นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งถือเป็นนโยบายหลักแห่งชาตินี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540: 46)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

1. กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจนให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดพื้นที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์

2 สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนอกเขตอนุรักษ์ ในเขตพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เอกชนและเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3 วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขอบของขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว เขตสงวนเพื่อการศึกษาและรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อม เขตกันชน และเขตพื้นที่ฟู

4 สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยให้มีการกระจายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่เกินขีดความสามารถในการรองรับได้

5 สนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการควบคุม-

ปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ และการถ่ายเทนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ และการถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

6 กำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น และให้การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรฐานถูกต้องเหมาะสม อย่างเป็นรูปธรรม

7 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุม คุณภาพ ตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

8 สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการวางแผน และจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม จะพบว่าได้มุ่งเน้น การจัดการในด้านของทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านของทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นสร้าง โครงข่ายการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น ซึ่งมุ่งให้คนในท้องถิ่นช่วยกันดูแลและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของตน โดยมีการจัดการระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการการควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งกำหนดมาตรการ การป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวซึ่งจัดเป็นกลไกสำคัญในการเกิดรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะนำเสนอเป็นหัวข้อต่อไป

นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

1 กำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยให้เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่ถือเอาการปฏิบัติใน สนามเป็นบทเรียนของการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม

2 จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ ทรัพยากรในระบบโรงเรียน และสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยการมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

3 สนับสนุนสื่อสารมวลชนและสื่อข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติและ วัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือและอุปกรณ์การเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยวตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง

4 สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

5 ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

6 ขยายการให้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ในระยะต้นให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของบุคลากรในภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีศักยภาพสูงและมีบทบาทในกระบวนการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดในโลก และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จัดเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด โดยก่อให้เกิดผล กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมน้อยที่สุด จึงมีการใช้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ การรักษาสภาพของระบบนิเวศ การพัฒนาการใช้ที่ดินร่วมกันในภาพรวมการพัฒนาแนวความคิดเรื่องป่าชุมชนการพัฒนาการเกษตรด้วยทฤษฎีใหม่ ๆ การสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในความรักและห่วงใยในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กิจกรรมดังกล่าวมาแล้วอาจดำเนินไปพร้อม ๆ กันได้ (วรรณ วลัยวานิช 2544: 1-2) และเนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้น มักประสบปัญหาที่สวนทางระหว่างการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมและการพัฒนาอยู่เสมอดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จนทำให้มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่าการท่องเที่ยวไม่สามารถประสานกับการอนุรักษ์ได้ อีกด้านหนึ่งก็มีบางท่านเสนอว่าการท่องเที่ยวสามารถเดินไปพร้อมกับการอนุรักษ์ได้ รวมทั้งสามารถให้ความรู้ไปพร้อมกัน เพียงแต่มีการจัดการและสร้างสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว ก่อให้เกิดการดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จัดเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่มุ่งรักษาระบบนิเวศน์ ซึ่งมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้มากมาย เช่นในจดหมายข่าวเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(*Ecotourism Network Newsletter 2539* : 6-7, อ้างถึงใน พิวัฒน์ รัตนเกตุ 2540 : 24) ที่ได้รวบรวมไว้ดังนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสธรรมชาติซึ่งต้องมีการได้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น รวมถึงการสัมผัสสภาพทางธรรมชาติวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในท้องถิ่นและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต้องการรักษาไว้” นอกจากนี้ สมาคมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติในสหรัฐอเมริกา ยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมชาติของสถานที่ โดยไม่รบกวนการเปลี่ยนแปลงสภาพทางชีววิทยาของพื้นที่และชาวบ้านโดยรวมและมีรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย ” และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539 : 11) ยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึงการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และรับผิดชอบต่อระบบนิเวศน์ ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ริชแมน (Rushman D. 1992 : 125, อ้างถึงใน วรรณพร วนิชชานุกร 2540 : 13) ที่ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “ เป็นการท่องเที่ยวที่ปกป้องพื้นที่ต่าง ๆ ทางธรรมชาติ และเป็นวิถีทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านี้ ” นอกจากนั้นแล้ว กระทรวงการท่องเที่ยว (The Commonwealth Department of Tourism) ของประเทศออสเตรเลีย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540 : 2-3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “ คือการท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน คำว่า ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย ส่วนคำว่ารักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนนั้นหมายถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ”

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จัดเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งการศึกษาเป็นหลัก โดยมิวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่ทำลายและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างและองค์ประกอบของสภาพธรรมชาติตลอดจนวัฒนธรรมที่เข้าไปสัมผัส โดยทั้งนี้ต้องมีส่วนร่วมดำเนินการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากรูปแบบการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันเป็นจำนวนมากๆตามฤดูกาลท่องเที่ยวแล้วกลับทิ้งปัญหามากมายไว้เบื้องหลังนั้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540 : 12-13) มีนักวิชาการหลายท่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ในเชิงอนุรักษ์นั้นควรจะมีหลักการต่างๆที่สรุปได้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นน้ำเสีย ขยะ ตลอดจนการคมนาคม
2. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอง ส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์
3. การเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวเป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
4. ในการสร้างหรือการจัดการใดๆควรยอมรับในข้อจำกัด ของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวก็เป็นไปเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่างๆในท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติ ซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ
5. ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยว และให้บุคคลภายนอกมาคิดและตัดสินใจเพียงอย่างเดียว เพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
6. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืนหรือไม่เพียงใด การทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรสูงสุดในระยะสั้นเป็นการทรมานหรือฆ่าตัวตัวเองอย่างไรก็ตามบริษัทนำเที่ยวก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ยาวนานเท่านั้น ถ้ามีการจัดทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม นับตั้งแต่การใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง การให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางก่อนที่จะไปถึง ทั้งในรูปของภาพยนตร์ในเครื่องบิน เทปบันทึกเสียง และเอกสารเผยแพร่

7. มีการจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และไม่เกินความสามารถของชุมชนในท้องถิ่น และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอตลอดทั้งปีไม่ใช่มีเฉพาะฤดูกาล เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ทำงานในอุตสาหกรรมนี้

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแนวใหม่นั้นเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของธุรกิจท่องเที่ยวในระยะยาว จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้มีผลกระทบน้อยที่สุด และท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมมิใช่เป็นเพียงเป้านิ่งที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาตัดดวงเอาผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวเช่นที่ผ่านมาในอดีต

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จัดเป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่มุ่งแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติและสภาพท้องถิ่นวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของสังคม ซึ่ง สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2538 : 27 - 28) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในการอภิปรายเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าควรมีองค์ประกอบ 4 ประการ

1. ความสำคัญต่อระบบนิเวศ (Ecologically Sensitive) หมายถึง จิตสำนึกหรือความรับผิดชอบมีต่อระบบนิเวศ ผู้รับผิดชอบได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงต้องนำส่วนประกอบ (Component) ในเรื่องความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกความคิดกับแนวทาง หรือวิธีการจัดการที่จะจัดทำขึ้น

2. ผลกระทบขั้นต่ำ (Low Impact) หมายถึง ผลกระทบน้อยหรือต่ำ ตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบ Mass - Tourism ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดผลกระทบค่อนข้างสูงเพราะฉะนั้นทำอย่างไรให้การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกิดผลกระทบน้อยที่สุด สิ่งนี้รวมหมายถึงไม่ควรจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก มีความสะดวกสบายพอสมควร สอดคล้องผสมผสานกลมกลืนไปกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. การศึกษา (Education) หมายถึง การบริการข้อมูลข่าวสารเพื่อให้การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว หรือผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นควรต้องมีมากกว่าศูนย์บริการควรจะมีทางเดินเข้าที่เปิดโอกาสให้คนได้ออกไปสัมผัส เรียนรู้ธรรมชาติ มีเอกสารข้อมูลพกพาติดตัวไปเป็นคู่มือในการเดินทางศึกษาหาความรู้ เช่น คู่มือคู่มือสัตว์ คุนุก พืชพรรณ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ กรมป่าไม้ หรืออุทยานแห่งชาติ จะต้องเป็น

ผู้ดำเนินการให้ความรู้ การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่สำคัญของระบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นจะต้องมีมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ เรื่องนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะต้องมีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์เฉพาะทางที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวิทยา ระบบนิเวศหรือธรรมชาติให้มากขึ้น

4 ผลกระทบของท้องถิ่น (Local Benefit) หมายถึง การกระจายรายได้สู่คนท้องถิ่น คือ เปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ให้บริการท่องเที่ยว ตั้งแต่ระบบที่พักอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จนกระทั่งการเป็นมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น ผู้นำทาง หรือผู้ให้บริการระหว่างที่พักนักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้คนในท้องถิ่นจะต้องได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยวด้วย

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539 : 13) ได้กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ต้องเป็นการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ต้องสนองตอบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 3) ต้องให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ

หากพิจารณาโดยสภาพรวมแล้ว พอจะสรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ต้องเป็นการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งรวมทั้งวัฒนธรรม และ วิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในแหล่งท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องเน้นที่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและมีประสบการณ์ตรงจากการได้ศึกษา เรียนรู้สภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวที่ตนได้เข้าไปสัมผัส

ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การจำแนกและจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จะส่งผลให้การจัดการรายการการท่องเที่ยวหรือการวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทำให้เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จำแนกนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ออกเป็น 4 ประเภท (2540 : 6-7) ได้แก่

1. นักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะเที่ยวชมธรรมชาติ (**Hard - core nature tourism**) ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีความสนใจพิเศษเกี่ยวกับธรรมชาติหรือ

ระบบนิเวศ ดังนั้นจึงไม่มีความต้องการความสะดวกสบายด้านที่พักหรืออาหารมากนัก เพราะชอบที่จะผจญภัยและใช้เวลาว่างกับธรรมชาติมากกว่าที่จะเข้าพักตามโรงแรมชั้นดี หรือรับประทานอาหารในภัตตาคาร

2 นักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปที่สถานี่ธรรมชาติ โดยเฉพาะเพื่อที่จะได้รู้ได้เข้าใจในธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น (**Dedicated nature tourism**) ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะสนใจด้านข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติมากกว่า ดังนั้นในการเตรียมการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวประเภทนี้จึงอาจเป็นในรูปแบบของการให้ความรู้ โดยจัดให้มีมัคคุเทศก์ในการนำเที่ยวให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว หรือการมีศูนย์บริการข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจจัดในรูปแบบของการมีสารคดีให้เข้าชมเป็นต้น

3 นักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่ธรรมชาติแปลก ๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน (**Mainstream nature tourism**) ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้มีความต้องการความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในด้านของการเที่ยวชมสถานที่เป็นหลัก ดังนั้นจึงมักต้องการความสะดวกสบายมากกว่าข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติ ดังนั้นจึงควรมีการจัดเตรียมที่พักและการเดินทางที่สะดวกสบายไว้บริการนักท่องเที่ยวประเภทนี้

4 นักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของรายการการท่องเที่ยวที่ตนได้เลือก (**Casual nature tourism**) ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้มักต้องการความสะดวกสบายมากกว่าข้อมูลรายละเอียดของสถานที่ที่ไป ส่วนความเพลิดเพลินที่ได้จากสถานที่ท่องเที่ยว นั้นจัดเป็นผลพลอยได้ของการท่องเที่ยวเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องมีการจัดเตรียมที่พักและการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน

การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นประเภทต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากจะเป็นประโยชน์ในด้านการจัดเตรียมความพร้อมดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ในด้านการป้องกันมิให้การท่องเที่ยวธรรมชาติส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศได้อีกด้วย

บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นับเป็นเรื่องใหม่ในระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งในการจัดการหรือดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในภาครัฐ และเอกชน ซึ่งรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีความผูกพันและเกี่ยวเนื่องกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนมากที่สุด ดังนั้นจึงถือได้ว่าชุมชนมีความสำคัญยิ่งในการก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่แท้จริง เต็มรูป

และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นการศึกษาถึงบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกัน

จากการวิเคราะห์รายงานการสัมมนาวิจัยลักษณะปริทัศน์ ครั้งที่ 3 เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (2540 : 30 - 44) ในหัวข้อบทบาทของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปใจความสำคัญได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น ชุมชนบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ดังนี้

1. เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว
2. ร่วมกันวางแผนกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว และพื้นที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน ตลอดจนการให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
3. ร่วมกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมภายในชุมชนของตนให้กลับคืนสู่สภาพเดิม
4. ร่วมมือและประสานงานในด้านการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งจัดเป็นเอกลักษณ์ที่ควรค่าแก่การเผยแพร่ และรักษาไว้เพื่อส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

จากรูปแบบบทบาทของชุมชนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าต้องอาศัยการประสานงานภายในชุมชนเพื่อวางนโยบายในการดำเนินการด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความสอดคล้องและต่อเนื่องของระบบการจัดการท่องเที่ยวในทุกส่วน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการมากที่สุด

สภาพทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี

การทราบถึงลักษณะทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและมองดูทางของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ดีขึ้น ซึ่งก่อนที่จะเข้าสู่เรื่องสภาพทั่วไปของอำเภอสังขละบุรีนั้น ควรจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ชื่อ “สังขละบุรี” เสียก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของคำว่า “สังขละบุรี” จากผู้รู้ในท้องถิ่นที่ได้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

พระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุตตะ เจ้าคณะอำเภอสังขละบุรี วัดวังแก้วเวการาม หมู่ 2 บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี อายุ 92 ปี : 2544) ได้กล่าวว่า

“สังขละบุรี” เดิมเรียกว่า สังขละ หมายถึง การคละเคล้า การปะปน การผสมผสาน ของกลุ่มชนต่างๆ ในเมืองนี้ เช่นกะเหรี่ยง มอญ ละว้า พม่า ต้องสู้ เงี้ยว ไทยใหญ่ ลาว เป็นต้น ต่อมาอาจจะแผลงเป็นสังขละบุรี หมายถึงเมืองที่ปะปนไปด้วยกลุ่มชนต่างๆ หลายเผ่าพันธุ์

นายนสอน ะวัน (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านนิละ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี อายุ 84 ปี : 2546) ได้เล่าความเป็นมาของชื่อที่มาของคำว่า “สังขละบุรี” ไว้ดังนี้คือ สังขละบุรี เป็นเมืองในสายหมอก ซึ่งอยู่บนยอดเขาสูง ประกอบด้วยขุนเขาล้อมรอบ ชุกชุมด้วยป่าไม้และไขป่า จนมีคนกล่าวว่า “ ถ้าไปทำงานที่เมืองสังขละบุรีนี้ จะต้องสังลาถูกเมีย เพื่อนฝูงไว้ล่วงหน้าก่อน “เนื่องจากเป็นเมืองหรืออำเภอที่ทุรกันดาร มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม

จากแนวความคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า “สังขละบุรี” หมายถึง เมืองที่มีผู้คนต่างกลุ่มต่างเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์ที่อยู่รวมปะปนกัน โดยมีการผสมผสานเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลายกลมกลืนกัน.

สมชาย ศรีสุข (2539: 31) ได้กล่าวว่า ในสมัยประวัติศาสตร์ อำเภอสังขละบุรีมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน ขึ้นอยู่กับเมืองกาญจนบุรีเนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ติดต่อกับเขตแดน ของประเทศ สาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า (ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นประเทศเมียนมา) ในสมัยโบราณพม่าใช้เป็นเส้นทางเดินทัพ ผ่านเมืองสังขละบุรี โดยผ่านเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ เพื่อเข้ามารุกรานประเทศไทยเกือบทุกครั้ง เพราะที่ตั้งอยู่ในบริเวณช่องเขาของเทือกเขาตะนาวศรี อันเป็นเส้นทางที่ใช้ในการเดินทัพ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ภูมิศาสตร์

สมชาย ศรีสุข (2539: 63- 89) ได้รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของ อำเภอสังขละบุรี ประกอบการทำผลงานทางวิชาการในการขอเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา โดยมีเนื้อหาแยกตามประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ที่ตั้ง

อำเภอสังขละบุรี ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2369 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี โดยย้ายที่ว่าการอำเภอเดิมสถานที่ราชการต่าง ๆ และราษฎรอพยพมาอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ ซึ่งหากจากสถานที่เดิมขึ้นมาทางเหนือมาประมาณ 30 กิโลเมตร เนื่องจากพื้นที่เดิมอยู่ในเขตบริเวณกักเก็บน้ำของโครงการสร้างเขื่อนเขาแหลม ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ราษฎรที่อพยพขึ้นมาอยู่ที่นี้จะได้รับการจัดสรรที่ดินให้เป็นที่ทำกิน 14 ไร่ ที่อยู่อาศัยครอบครัวละ 1 ไร่ อพยพย้ายเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2527 สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นป่าเขาประมาณ 75% เป็นที่ราบ

ระหว่างภูเขา 15% นอกนั้นอยู่ในเขตบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลม อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรีประมาณ 10% มีลำน้ำที่สำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำของกาเลีย แม่น้ำบิคลี แม่น้ำรันตี ไหลลงสู่แม่น้ำแควน้อยที่บริเวณ สามสบ หรือ สามประสบ ปัจจุบันอยู่ในบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อน วชิราลงกรณ์

เนื้อที่

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 3,350 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่า 2,500 ตารางกิโลเมตร พื้นที่เป็นอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ 335 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย 515 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และประเทศพม่า (เมียนมาร์)

ทิศใต้ ติดต่อ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และอำเภออุ้ม

ผาง จังหวัดตาก

ทิศตะวันตก ติดต่อ ประเทศพม่า (เมียนมาร์)

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศทั่ว ๆ ไปเป็นป่า เขา ประมาณสามในสี่ของพื้นที่ทั้งหมด นอกนั้นเป็นที่ราบทำการเพาะปลูกได้เป็นอย่างดี

สภาพดินฟ้าอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอสังขละบุรีมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว

ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน พฤษภาคม ของทุกปี ในฤดูนี้อากาศจะร้อนอบอ้าวในช่วงเวลากลางคืนอากาศจะเย็นลง

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน ตุลาคม ฤดูฝนจะตกชุกตลอดทั้งวัน บางครั้งอาจจะตกติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ถึงเดือน มกราคมหรือต้นเดือนกุมภาพันธ์ ในฤดูนี้อากาศจะเย็นมากโดยเฉพาะในเวลาเช้ามืด บางครั้งอากาศหนาวตลอดทั้งวัน และเป็นเวลายาวนาน

ลำน้ำที่สำคัญ

ลำน้ำที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรีจังหวัดกาญจนบุรีที่ไหลมาบรรจบเป็นแม่น้ำแควน้อยได้แก่ ลำน้ำซองกาเลีย ลำน้ำรันตี และลำน้ำบีคลี่

ทรัพยากรธรรมชาติ

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด เนื่องจากเป็นอำเภอที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ล้อมรอบด้วยภูเขาป่าไม้และสัตว์ป่าชุกชุม ฝนฟ้าตกถูกต้องตามฤดูกาล

ในสมัยก่อนนั้น (ก่อนปี พ.ศ. 2525) อำเภอสังขละบุรีปกคลุมไปด้วยป่าไม้ มีพรรณไม้หลายชนิดที่เป็นพืชเศรษฐกิจ เช่น ไม้แดง ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้อินทนิล ไม้ตะเคียน ไม้ยาง ฯลฯ และมีแร่ธาตุมากมาย เช่น แร่ตะกั่ว แร่ลวด แร่พลวง แร่แบรไลต์ แร่ดีบุก ฯลฯ ส่วนสัตว์ป่าที่พบบ่อย เช่น หมี เก้ง กวาง กระตัง ชะนี ลิง ค่าง ฯลฯ มาปัจจุบันนี้ทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ จึงทำให้ต้องเคลื่อนย้ายประชากรมาอยู่ที่จัดสรร สภาพพื้นที่ที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็ถูกทำลาย สภาพป่าก็ถูกทำลาย สัตว์ป่าที่เคยเห็นเคยมีต้องหนีไปอยู่ในป่าลึก หรือเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตพม่า จึงทำให้พรรณไม้ สัตว์และแร่ธาตุต่าง ๆ น้อยลง

การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอกับจังหวัด อำเภอสังขละบุรีห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรีประมาณ 24 กิโลเมตร ในสมัยก่อนการเดินทางติดต่อระหว่างอำเภอกับจังหวัดลำบาก เนื่องจากถนนไม่ดีเป็นถนนให้รถเข็นไม้ท่อนวิ่งเท่านั้น ประกอบไปด้วยฝุ่นเมื่อถึงฤดูฝนถนนนี้ไม่สามารถใช้การได้ต้องอาศัยทางเรือยนต์พาดทาง หรือที่เรียกว่าเรือหางยาว ใช้เวลาการเดินทาง 7-8 ชั่วโมง ปัจจุบันนี้รถประจำทางวิ่งทุกวัน สามารถไปและกลับได้ภายในวันเดียว เนื่องจากเส้นทางคมนาคมสะดวกขึ้น ถนนสายนี้ลาดยางแอสฟัลท์เป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ซึ่งผ่านอำเภอทองผาภูมิอำเภอไทรโยคและอำเภอเมืองกาญจนบุรี

ประชากรและครัวเรือน

ประชากรในท้องที่อำเภอสังขละบุรี ส่วนใหญ่จะเป็นเชื้อสายกะเหรี่ยง และเชื้อสายมอญ นอกนั้นจะเป็นประชากรที่อพยพเข้ามาภายหลัง อาทิเช่น ไทย ลาว จีน แขก พม่า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาโดยไม่ถูกต้องอีกมากมาย จากการสำรวจประชากรตามทะเบียนราษฎร เมื่อเดือน พฤษภาคม 2539 มีครัวเรือน และประชากรดังนี้

- ครัวเรือนรวมทั้งสิ้น	2,290	ครัวเรือน
- ประชากรชาย	5,794	คน
- ประชากรหญิง	5,155	คน
- รวมทั้งสิ้น	10,949	คน

นอกจากนี้ยังมีประชากรที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อาทิ เช่น ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ผู้หลบหนีเข้าเมืองบุคคลพื้นที่ราบสูง โดยจำแนกออกได้ ดังนี้

ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าประมาณ	5,594	คน
ผู้หลบหนีเข้าเมือง	10,737	คน
บุคคลพื้นที่ราบสูง	8,557	คน
รวมทั้งสิ้น	24,888	คน

(ที่ว่าการอำเภอสังขละบุรี , ฝ่ายทะเบียนราษฎร . พฤษภาคม 2542)

การปกครอง

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ตำบล คือ

1. ตำบลหนองลู
2. ตำบลปรังเผล
3. ตำบลไล่โว่

ในเขตตำบลหนองลูเป็นที่ตั้งเขตสุขาภิบาล คือ สุขาภิบาลวังกะ ปัจจุบันยกฐานะเป็นเทศบาลวังกะประกอบด้วยหมู่ที่ 1 บ้านต้นผึ้ง (นิเถาะ) หมู่ที่ 2 บ้านวังกะ หมู่ที่ 3 บ้านไหล่น้ำ นอกนั้นยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.)

การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐ ได้แก่ โรงพยาบาลอำเภอสังขละบุรี ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านวังกะ ตำบลหนองลู โดยมีพระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุตตะมะ) เป็นผู้อุปถัมภ์
- โรงพยาบาลเอกชน ได้แก่ โรงพยาบาลคริสเตียน ได้รับการสนับสนุนจากชาวต่างประเทศ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านห้วยมาลัย ตำบลหนองลู
- สถานีอนามัย มี 8 แห่ง คือ
  1. สถานีอนามัยอำเภอสังขละบุรี ปัจจุบันเป็นที่ตั้งสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ตั้งหมู่ที่ 2 บ้านวังกะ ตำบลหนองลู
  2. สถานีอนามัยบ้านใหม่พัฒนา ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลหนองลู
  3. สถานีอนามัยบ้านเวียงคะดี ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านเวียงคะดี ตำบลหนองลู
  4. สถานีอนามัยชองกาเรีย ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลหนองลู
  5. สถานีอนามัยบ้านพระเจดีย์สามองค์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลหนองลู
  6. สถานีอนามัยบ้านจ่องอ้ว (ยางขาว) ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 บ้านจ่องอ้ว ตำบลปรังเผล
  7. สถานีอนามัยบ้านกองม่องทะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลไล่โว่
  8. สถานีอนามัยบ้านจะแก ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลไล่โว่

- สำนักงานควบคุมโรคติดต่อฯ โดยแมลง หรือสำนักงานมาลาเรียเก่าตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านวังกะ ตำบลหนองลู

โรคที่พบบ่อยมากที่สุดในเขตอำเภอสังขละบุรีนี้ ตามข้อมูลของสาธารณสุขได้แก่ มาเลเรีย โรคทางเดินอาหาร โรคไข้เลือดออก โรคผิวหนัง โรคเท้าช้าง โรคขาดสารอาหาร

การอาชีพและธุรกิจ

1. การเกษตรกรรม

- ทำนาประมาณ 18,340 ไร่
- ทำไร่ ทำสวน ประมาณ 20,475 ไร่

2. การเลี้ยงสัตว์

- โค กระบือ
- เป็ด ไก่
- สุกร
- ปลา

3. ธนาคาร มี 1 แห่งคือ

- ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาสังขละบุรี

4. การค้าขาย

- ส่วนมากสินค้าที่จำหน่ายจะเป็นสินค้าเบ็ดเตล็ด จะมีร้านจำหน่ายเกือบทุกหมู่บ้าน นอกจากนั้นจะเป็นสินค้าทางเกษตรกรรม มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนในแต่ละชุมชน สินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่อยู่ในเขตตัวอำเภอ สามารถซื้อหาได้เกือบทุกชนิด

- ตลาดสด เป็นแหล่งที่จำหน่ายพืช ผัก ผลไม้ และอาหารคาว หวานให้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนในหมู่บ้านต่างๆ ทั้งใกล้และไกล ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 เขตเทศบาลวังกะ

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี

แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน - โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (พองจันทร์ พยาชม มปป: 71 - 97) ซึ่งมีรายละเอียดแยกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอยู่ภายในแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ (วรรณพร วัฒนพานุกร 2540 : 24) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรีมีมากมาย ได้แก่

1.1 น้ำตกเกริงกะเวีย

น้ำตกเกริงกะเวียเป็นภาษามอญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านจองอ้ว ตำบลปรังเผล เป็นสถานที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยวแห่งแรก อยู่ติดกับถนนหมายเลข 323 เส้นทางอำเภอทองผาภูมิ - อำเภอสังขละบุรี (ทางขวามือ) สภาพน้ำตกเป็นแอ่งกว้างพอสมควร แต่ชันไม่สูงนัก มีประมาณ 3-4 ชั้น สามารถแวะไปพักผ่อนชำระร่างกาย และซื้ออาหารรับประทานได้ในบริเวณนั้นเหนือ น้ำตกขึ้นไปเป็นที่พำนักของนักปฏิบัติธรรม สำนักบุญญดารามโดยมีท่านพระอาจารย์ ยันตระ อมโรภิกขุอดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้สร้าง

การเดินทาง สามารถเดินทางได้โดยสะดวก เนื่องจากอยู่ติดกับถนนใหญ่สายทองผาภูมิ - สังขละบุรี ห่างจากตัวอำเภอทองผาภูมิประมาณ 45 กิโลเมตร น้ำตกจะอยู่ทางด้านขวามือของเส้นทางการเดินทางขึ้นอำเภอสังขละบุรี

1.2 น้ำตกไคช่องถ่อง

น้ำตกไคช่องถ่องตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านจองอ้ว ตำบลปรังเผล น้ำตกแห่งนี้อยู่ใกล้กับน้ำตกเกริงกะเวีย โดยห่างประมาณ 1 กิโลเมตร (ด้านซ้ายมือ) เป็นน้ำตกที่อยู่ในป่า ขณะนี้ทางการป่าไม้อนุรักษ์ ได้ปรับปรุงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง แต่ยังไม่สมบูรณ์เพราะยังไม่มีทางรถยนต์เข้าไปต้องเดินด้วยเท้าใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ดังนั้นนักท่องเที่ยวต้องเตรียมอาหารมารับประทานด้วย สภาพน้ำตกจากหน้าผาสูง หินหน้าผาลื่นอาจเป็นอันตรายแก่นักท่องเที่ยวที่ชอบปีนป่ายหน้าผา บริเวณเบื้องล่างเหมาะแก่การอาบน้ำ และมีแอ่งน้ำสำหรับว่ายน้ำเล่นกว้างพอสมควรบริเวณน้ำตกชั้นที่ 1 มีบรรยากาศร่มรื่น มีเก้าอี้ให้นั่งพัก มีห้องน้ำไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว เส้นทางสู่น้ำตกชั้นที่ 2 ข้ามสะพานไม้ระยะทางประมาณ 50 เมตรเท่านั้น น้ำตกชั้นที่ 2 เป็นน้ำตกที่มีขนาดใหญ่ สภาพโดยรอบมีความสวยงามและร่มรื่นด้วยสายน้ำที่ไหลลงมาจากหน้าผา

1.3 น้ำตกตะเคียนทอง

ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 บ้านพระเจดีย์สามองค์ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จัดเป็นน้ำตกขนาดใหญ่กลางป่าลึก ตัวน้ำตก มีลักษณะเป็นหินปูนขนาดใหญ่ ดังนั้น

กระแสน้ำที่ไหลกระทบลงมามาก่อนหินเบื้องล่างจึงทำให้สามารถไต่ขึ้นไปไกลมาก และมีความบริสุทธิ์อยู่มากเนื่องจากการเดินทางเข้าสู่ น้ำตกค่อนข้างลำบาก เป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวชอบไป โดยเฉพาะชาวต่างประเทศที่ชอบเดินป่ามักจะไปเป็นกลุ่ม ใช้เส้นทางด่านพระเจดีย์สามองค์ โดยแยกทางขวามือห่างจากตัวอำเภอสังขละบุรีประมาณ 18 กิโลเมตร เส้นทางนี้เป็นเส้นทางสายยุทธศาสตร์ลาดยางแอสฟัลท์ตลอดสาย บางช่วงลาดปูนซีเมนต์ผ่านหมู่บ้านชองกาเรีย บ้านน้ำเก็ก แยกขวามือเข้าไปเป็นถนนดินแฉะ ๆ อีกประมาณ 10 กิโลเมตร อยู่ในเขตอุทยานขณะนี้เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้กำลังปรับปรุง คูแลร์กษาอยู่ ต้นกำเนิดในเขตทุ่งใหญ่นเรศวร มีประมาณ 9-10 ชั้น แต่ละชั้นห่างกันประมาณ 2-10 กิโลเมตร เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบป่าเขาลำเนาไพร ชมธรรมชาติพันธุ์ไม้ ดอกไม้ป่า กล้วยไม้และสัตว์ป่า

1.4 น้ำตกพวย

เป็นน้ำตกขนาดใหญ่และมีจำนวนชั้นมากถึง 83 ชั้น น้ำตกแห่งนี้มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาในเขตทุ่งใหญ่นเรศวร การเดินทางค่อนข้างลำบากเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีใจรักการผจญภัยเต็ม 100% เท่านั้น

การเดินทาง จะเริ่มต้นที่บริเวณทางแยกตรงกิโลเมตรที่ 26 เข้าไปประมาณ 800 เมตร ก็จะถึงวัดพุทธโร บริเวณนี้จะได้พบกับน้ำตกพุทธโรเป็นน้ำตกขนาดใหญ่มากนัก จากนั้นจะต้องเดินเท้าต่อเข้าไปอีก 10 กิโลเมตร ก็จะถึงตัวน้ำตก นักท่องเที่ยวต้องเตรียมอุปกรณ์แคมป์และอาหารไปให้พร้อมเพราะที่น้ำตกไม่มีร้านค้า

1.5 น้ำตกกระเต็งเจ็ง

น้ำตกแห่งนี้เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีทั้งหมดถึง 32 ชั้น เส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตกมีสภาพเป็นป่าและลำห้วยสลับกัน จากที่ทำการอุทยานฯ ถึงน้ำตกชั้นที่ 1 ใช้เวลาประมาณ 30 นาที น้ำตกแต่ละชั้นจะมีความสวยงามและแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะน้ำตกชั้นที่ 15 มีหน้าผาสู่สูงถึง 40 เมตร กระแสน้ำที่ทิ้งตัวลงสู่แอ่งน้ำด้านล่างมีเสียงดังสนั่น ไต่ขึ้นไปไกล แต่แอ่งน้ำค่อนข้างลึก จึงต้องระมัดระวังหากลงเล่นน้ำ

นอกจากนี้ยังมีเส้นทางลัดจากน้ำตกชั้นที่ 23 สามารถใช้เป็นทางลัดกลับไปยังที่ทำการอุทยานฯ ภายใน 1 ชั่วโมง ซึ่งจะเหมาะกับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีเวลามากนัก ต้องการเที่ยวชมแบบไปเช้า - เย็นกลับก็สามารถทำได้ แต่ถ้าท่านต้องการสัมผัสกับแก่นแท้ของธรรมชาติก็สามารถลุยต่อไปจนถึงชั้นบนสุด คือ ชั้นที่ 32 ได้ ด้านบนจะมีจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของทะเลสาบเขื่อนเขาแหลมได้กว้างไกลสุดลูกหูลูกตา โดยเฉพาะช่วงที่ดวงอาทิตย์กำลังจะตกเป็น

บรรยากาศที่อยากสัมผัสเดือน ชั้นบนสุดจะมีเพิงหินขนาดใหญ่ที่มีชื่อว่า “เพิงหมีขาว” เป็นลานกว้างพอประมาณ สามารถกางเต็นท์พักแรมได้ประมาณ 10 หลัง

เนื่องจากน้ำตกแห่งนี้มีสภาพเป็นป่าดงดิบ การเดินทางขึ้นชมท่านจะต้องพบกับ “ทาก” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงควรทำการป้องกันให้เรียบร้อยก่อนออกเดินทางและควรทำการขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่อุทยานก่อนออกเดินทางให้เรียบร้อย

1.6 น้ำตกคลิตี้

คลิตี้เป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า “เสือโทน” มีต้นน้ำอยู่บนยอดเขาอีเกะ ใกล้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร การเดินทางไปน้ำตกคลิตี้บนค่อนข้างลำบาก สภาพถนนเป็นหลุมบ่อและบางช่วงเป็นบ่อโคลน ยานพาหนะต้องเป็นระบบขับเคลื่อนทั้ง 4 ล้อ และต้องมีล้อเสริมเพื่อช่วยในยามที่จับขัน การเดินทางควรไปเป็นขบวนประมาณ 3-4 คัน เพื่อช่วยเหลือกันตามเส้นทางฤดูท่องเที่ยวเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนพฤษภาคม

ส่วนน้ำตกคลิตี้ล่างอยู่เหนือทะเลสาบแควใหญ่บริเวณลำเขงใช้เวลาเดินทาง 2 ชั่วโมงครึ่ง โดยขึ้นเรือที่ทำเรือกระดานหรือทำหม่องกระแทะ

นอกจากนี้แล้วแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตทุ่งใหญ่นเรศวร ได้ถูกระบุลงในแหล่งท่องเที่ยวตามอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่ใกล้เคียง

1.7 ทุ่งใหญ่นเรศวร

ตั้งอยู่ในเขตตำบลไล่โว่ จังหวัดกาญจนบุรีห่างจากที่ว่าการอำเภอสังขละบุรีไปทางทิศเหนือประมาณ 60-70 กิโลเมตร ขณะนี้พื้นที่ดังกล่าว (เขตตำบลไล่โว่ทั้งหมด) เป็นเขตรมรดกโลก เป็นสถานที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่ามีพื้นที่ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อำเภออุ้มผาง จังหวัดตากและจังหวัดอุทัยธานีบางส่วน เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางทุรกันดาร ไม่มีรถยนต์วิ่งผ่าน มีแต่ทางเกวียนและทางคนเดินเท่านั้น ใช้สัญจรไปมาในช่วงฤดูแล้ง เมื่อถึงฤดูฝนต้องเดินด้วยเท้า หรืออาศัยช้างเป็นพาหนะติดต่อระหว่างอำเภอ หมู่บ้านใช้เวลาการเดินทาง 3-4 วัน สภาพพื้นที่ป่ายังคงรักษาไว้ดี มีสัตว์ป่าชุกชุม เช่น ช้าง เก้ง กวาง วัวป่า ควายป่า กระต๊อง ลิง ค่าง ชะนี ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วทุก ๆ ปีในช่วงฤดูแล้งจะมีนักปฏิบัติธรรม พระภิกษุสามเณร ออกไปนั่งวิปัสสนาและหายาสมุนไพร

ทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นป่าที่ยังคงความสมบูรณ์อยู่มาก บริเวณพื้นที่ป่าบางตอนจะเป็นทุ่งหญ้ามีอาณาบริเวณกว้าง บางแห่งเป็นหลุมดินโป่งที่บรรดาสัตว์ป่ามาชุมนุมกัน ในบางที่เป็นป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ด้วยไม้ป่านานาชนิดป่าทุ่งใหญ่นเรศวรมีพื้นที่ของป่ากว้างขวางมาก ดังนั้นพื้นที่แต่ละตอนจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป การเดินทางจากเส้นทางทองผาภูมิ - สังขละบุรี

บริเวณแยกห้วยเสือไปยังบ้านคลีตี้ ระยะทาง 42 กิโลเมตร ต่อจากนั้นมีทางแยกไปที่ทำการเขตฯ ที่ห้วยซ่งไ้ที่อีก 40 กิโลเมตร ผู้ที่จะไปยังทุ่งใหญ่นเรศวรต้องทำหนังสือขออนุญาตล่วงหน้า 15 วัน ไปที่ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้บางเขน

การเดินทางจากตัวอำเภอสังขละบุรีให้เลี้ยวซ้ายที่สามแยกพุทโธ บริเวณกิโลเมตรที่ 30-31 เป็นถนนลาดยางสลับกับลูกรังผ่านอุทยานแห่งชาติลือคลองงู เมื่อเจอสามแยกให้เลี้ยวซ้ายไปที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรรวมระยะทางจากสามแยกพุทโธประมาณ 70 กิโลเมตร

1.8 ถ้ำบาดาลหรือถ้ำแก้วสวรรค์บาดาล

อยู่หมู่ที่ 9 บ้านพระเจดีย์สามองค์ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ห่างจากที่ว่าการอำเภอตามเส้นทางสายด่านเจดีย์สามองค์ ประมาณ กิโลเมตรที่ 17 แยกขวาเข้าห้วยพันไร่ ซึ่งเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยว ขณะกำลังปรับปรุง จัดเป็นถ้ำขนาดใหญ่ที่มีความสวยงามของหินงอกหินย้อยเป็นจำนวนมาก ภายในถ้ำขนาดใหญ่ยังสามารถแบ่งเป็นถ้ำ

เล็ก ๆ ได้อีก 6 ถ้ำด้วยกัน คือ ถ้ำที่ 1 จะมีชื่อว่า ถ้ำแก้วสวรรค์บาดาล ภายในถ้ำกว้างขวาง มีช่องทางเดินทะลุถึงกันได้ ลักษณะสวยงามมีหินงอกหินย้อยอยู่หลายแห่ง

ถ้ำที่ 2 คือ ถ้ำมรกต ภายในถ้ำมีก้อนหินขนาดใหญ่มีสีเขียว จึงเรียกว่าถ้ำมรกต มีหินงอกหินย้อยสวยงาม

ถ้ำที่ 3 คือ ถ้ำบาดาล ภายในมีชั้นหินที่สวยงามและมีลำธารอยู่ในถ้ำ มีขนาดที่ค่อนข้างกว้างและลึกมาก

ถ้ำที่ 4 จะเป็นถ้ำชาละวัน ภายในเป็นลำธารน้ำไหลเย็น และมีปลาอาศัยอยู่ จากจุดนี้สามารถเดินทะลุออกจากถ้ำได้อีกด้วย

ส่วนอีก 2 แห่งคือ ถ้ำคูหาสวรรค์ และถ้ำพระเจดีย์ ซึ่งจะอยู่บนยอดเขา การเข้าชมนั้นค่อนข้างจะลำบากนักท่องเที่ยวที่เข้าชมถ้ำแห่งนี้ ต้องเตรียมอุปกรณ์ไฟฉายติดตัวไปด้วย

การเดินทาง ใช้เส้นทางอำเภอสังขละบุรี - ด่านเจดีย์สามองค์ โดยเลี้ยวขวาที่ศาลาพักร้อนริมทาง ที่อยู่ก่อนด่านเจดีย์สามองค์ประมาณ 1 กิโลเมตร จากนั้นขับรถไปตามถนนดิน อีกประมาณ 700 เมตร เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางอีก 200 เมตร จะถึงบริเวณสำนักสงฆ์ เป็นที่ตั้งของถ้ำแก้วสวรรค์บาดาล นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามรายละเอียดการเข้าชมภายในถ้ำได้จากพระสงฆ์ที่จำวัดอยู่ในบริเวณสำนักสงฆ์แห่งนั้น

1.9 บึงเกริงกระเวีย

บึงน้ำขนาดใหญ่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านเกริงกระเวีย และเป็นบึงที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ อยู่บนเนินเขาใกล้ป่าเกริงกระเวียล้อมรอบไปด้วยป่าเบญจพรรณ เป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าหลายจำพวก ในบึงเกริงกระเวียมีปลาชุกชุมมากเพราะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ ในช่วงฤดูหนาวประมาณเดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี จะมีนกเป็ดน้ำจำนวนมากจากดินแดนไซบีเรียมาอาศัยอยู่ในบึงนี้

บึงเกริงกระเวียจึงเป็นสถานที่เหมาะสำหรับเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางธรรมชาติวิทยา สำหรับช่วงเวลาเหมาะสมในการดูนก คือตั้งแต่เดือนธันวาคม - เดือนมกราคมของทุกปี ในช่วงเวลาเช้าตรู่และตอนเย็นทางที่ทำการได้จัดทำ “หอดูนก” ไว้บริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากที่ทำการฯ ไม่มีบ้านพักไว้บริการหากต้องการพักค้างแรมควรเตรียมเต็นท์และอุปกรณ์แคมป์มาเอง โดยทางที่ทำการฯ ได้จัดเตรียมพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ไว้อย่างเรียบร้อย

1.10 อ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์

อ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ หรือ แต่เดิมชื่อเขื่อนเขาแหลม เป็นเขื่อนหินทิ้งแกนดินเหนียวที่ยาวที่สุดของประเทศไทย เริ่มก่อสร้างในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2522 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2527 เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำ สภาพภูมิประเทศโดยรอบของอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์จะปกคลุมไปด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ในช่วงฤดูหนาวสภาพภูมิอากาศจะหนาวเย็นและปกคลุมไปด้วยสายหมอกโดยรอบ เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นในเวลาเช้าแสงแดดจะกระทบผิวน้ำมองดูแล้วเหมือนกับไครนเอาเกร็ดแก้วมาโปรยเป็นแสงระยิบระยับ ในช่วงเวลาพระอาทิตย์อัสดงเราจะเห็นแสงอาทิตย์ทางด้านทิศตะวันตกสะท้อนกลับคล้ายกับแสงเงินแสงทอง นับว่ามีความสวยงามและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของอำเภอสังขละบุรีอีกแห่งหนึ่งซึ่งสามารถพบได้ ระหว่างเส้นทางการเดินทางจาก อำเภอทองผาภูมิ ไปยัง อำเภอสังขละบุรี กินพื้นที่บริเวณกว้าง และมีจุดพักชมวิวเป็นระยะๆ ตามเส้นทางการเดินทาง

1.11 บ้านชมธรรมชาติ จีซ้าง ล่องแก่ง

เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากของอำเภอสังขละบุรี เนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้ความร่วมมือเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ตลอดทั้งบริการอำนวยความสะดวกเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และจะได้ไปประชาสัมพันธ์ให้กับบุคคลอื่นต่อไป สถานที่ให้บริการนำเที่ยวมีหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ จีซ้างล่องแก่งของหมู่บ้านเสนห์พ่อง จีซ้างล่องแก่งของหมู่บ้านบ้านกอม่องทะ และจีซ้างล่องแก่งของหมู่บ้านใหม่พัฒนา ซึ่งราคาค่าบริการอยู่ที่การตกลงกันเองว่าจะใช้เวลาประมาณเท่าไรในการเดินทาง

2 แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน

แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์หรือมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับทางศาสนา (วรรณพร วนิชชานุกร **2540: 24**) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่จัดเป็นศาสนสถาน - โบราณสถานของอำเภอสังขละบุรีมีมากมาย ได้แก่

2.1 วัดวังแก้วเวการาม (วัดหลวงพ่อดูตมะ)

อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของที่ว่าการอำเภอสังขละบุรี เป็นที่พำนักเกจิอาจารย์ชื่อดังภาคตะวันตก ได้แก่พระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดูตมะ) เป็นที่เคารพนับถือของชาวไทยกะเหรี่ยง และมอญ ขณะนี้อายุของท่านได้ **91** พรรษา (พ.ศ.2546) ซึ่งปัจจุบันจะพบกับความใหญ่โตของพระอุโบสถที่ประดับและตกแต่งด้วยศิลปะมอญ ซึ่งมีความอ่อนช้อยสวยงาม เป็นศิลปะเฉพาะที่หาชมได้ยาก เมื่อในสมัยปีพ.ศ.2500 องค์หลวงพ่อดูตมะได้เดินธุดงค์มาจนถึงอำเภอสังขละบุรี และได้มาพบโบราณสถานเก่าแก่ ท่านจึงปักกลดจำวัดอยู่ที่นี่และเมื่อกิตติศัพท์ของท่านที่ไม่ยอมถอนกลดธุดงค์ออกไป เพื่อหวังจะปฏิสังขรณ์วัดร้างเก่าแก่นั้นคือวัดวังกะ ชาวมอญและชาวไทยจึงเกิดความเลื่อมใสได้ร่วมแรงร่วมใจและทุนทรัพย์สร้างวัดวังแก้วเวการามขึ้น และเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเพียง **4** ปี ท่านก็ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นตรี , โท , เอก และได้รับการถวายสัญชาติไทย

เดิมทีเมื่อครั้งยังไม่มีการสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ตัววัดจะอยู่ในหุบเขาแต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนเขาแหลมขึ้น จึงได้สร้างวัดใหม่และปล่อยให้วัดเก่าถูกจมอยู่ใต้น้ำ ในปีนี้น้ำน้อยจะสังเกตเห็นหอรบั้งและตัวโบสถ์เก่าได้อย่างชัดเจน มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมวัดวังแก้วเวการามกันอย่างไม่ขาดสาย จุดเด่นของวัดคือความเลื่อมใสศรัทธาและความศรัทธาขององค์หลวงพ่อดูตมะเองรวมถึง พระพุทธรูปหยกขาว เป็นพระพุทธรูปหินหยกสีขาวปางมารวิชัย ที่ชาวบ้านเรียกว่าหลวงพ่อกขาว เป็นที่เคารพของคนสังขละและนักเดินทางทุก ๆ คน หน้าตักกว้าง **5** ศอกหนักถึง **9** ตัน นอกจากนี้ยังมีพุทธรูปจำลอง จุดเด่นของวัดที่สามารถมองเห็นได้แต่ไกล เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นอัญมณีด้านขวา ตัวเจดีย์ที่มีความสูงถึง **59** เมตร ปลายยอดประดับด้วยฉัตรทองหนักถึง **400** บาท

2.2 ด้านพระเจดีย์สามองค์

ตั้งอยู่สุดชายแดนทางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย เป็นแนวเขตระหว่างไทยกับพม่า ห่างจากที่ว่าการอำเภอสังขละบุรีประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จะมีนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศมาทุกวัน โดยเฉพาะช่วงวันหยุดราชการจะมากันมาก นักท่องเที่ยวสามารถจะข้ามแดนเข้าเที่ยวจับจ่ายซื้อของได้ โดยต้องเสียค่าธรรมเนียมคนละ 25 บาท ให้กับเจ้าหน้าที่พม่า ถ้านำรถยนต์ส่วนตัวเข้าไปจะต้องเสียเพิ่มอีกคันละ 50-100 บาท ในเขตอำเภอพญาตองสุประเทศพม่า จะมีสินค้าพื้นเมืองหลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถซื้อนำติดตัวกลับมาได้ หากมีสินค้าเกินกำหนดของเขาคงต้องเสียค่าธรรมเนียม โดยเฉพาะเฟอร์นิเจอร์ อัญมณี และจะต้องมาเสียค่าภาษีขาเข้าในเขตไทยอีกด้วย บริเวณชายแดนฝั่งไทยจะมีร้านขายของที่ระลึกและร้านค้าเปิดบริการอยู่เป็นจำนวนมาก สินค้าที่นำมาขายก็จะเป็นสินค้าประเภทของใช้จีน แดง พลอย อัญมณีและหยกจากฝั่งพม่า รวมถึงเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้จะมีราคาค่อนข้างถูก ด้านเจดีย์สามองค์ สังเกตคือจะมีเจดีย์สามองค์เป็นสัญลักษณ์ปรากฏอยู่ เจดีย์ทั้งสามองค์จะเรียงจากด้านทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก องค์ที่อยู่ทางทิศตะวันออกจะอยู่ในเขตแดนประเทศไทย องค์ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกจะอยู่ในเขตแดนฝ่ายพม่า ส่วนองค์กลางจะตั้งอยู่ในบริเวณเส้นแบ่งพรมแดนไทย - พม่า

การเดินทางจากตัวอำเภอสังขละบุรี นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางตามเส้นทางหลวงหมายเลข 323 ระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร ก็จะถึงบริเวณด้านเจดีย์สามองค์ หากต้องการข้ามไปทางฝั่งพม่าจะต้องทำการขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ และแลกบัตรไว้ เมื่อเข้าฝั่งพม่าห้ามถ่ายรูปหรือถ่าย วีดีโอเด็ดขาด ฝั่งพม่าจะมีตลาดและร้านขายสินค้าพื้นเมือง รวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้ด้วยเช่นกัน แต่ข้อควรระวัง หากนักท่องเที่ยวนำรถเข้าไปใช้ในฝั่งพม่าต้องระวังเรื่องช่องทางการจับขี้ด้วยเพราะประเทศพม่าจะจับขี้ในช่องทางด้านขวา ซึ่งตรงข้ามกับประเทศไทย

23 เจดีย์สามสบ

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเจดีย์พุทธคยา ห่างออกไปประมาณ 40-50 เมตร สันนิษฐานกันว่าสร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) สาเหตุที่สร้างสันนิษฐานกันว่าในการสู้รบกับพม่าที่ท่าดินแดง โดยมีนายทัพนายกองมาตั้งทัพที่สามสบ และได้รับพุงกับพม่าจนได้รับชัยชนะจากนั้นจึงได้สร้างเจดีย์ขึ้นที่มีแม่น้ำสามสายมาบรรจบกัน คือ แม่น้ำปิตักี แม่น้ำรันตี แม่น้ำซองกาเรีย เพื่อเป็นอนุสรณ์ เจดีย์องค์นี้ขาดจากการบูรณะ สภาพจึงทรุดโทรม ดังนั้นควรให้มีการบูรณะปรับปรุงซ่อมแซมเสียบ้างจะเป็นการดีมาก อย่างน้อยก็เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รำลึกถึงประวัติความเป็นมา และเกิดสามัญสำนึก เกิดความหวงแหนแผ่นดินอย่างบรรพบุรุษ ซึ่งยอมพลีแม้ชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินให้กับลูกหลานต่อไป

24 เจดีย์พุทธคยา

ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บริเวณวัดวังแก้วเวการาม ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร แยกทางซ้ายมือเส้นทางสังขละ - ห้วยมาลัย เจดีย์องค์นี้ได้เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2526 พระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุดม) เป็นผู้สร้าง โดยท่านได้เดินทางไปประเทศอินเดียร่วมกับพระธรรมทูต ออกไปเผยแพร่งานศาสนาเมื่อปี พ.ศ. 2525 ท่านได้นำรูปแบบขององค์พระเจดีย์ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย พร้อมด้วยพระธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาสร้างในบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2531 รอบบริเวณองค์พระเจดีย์จะมีศาลาเป็นที่จำหน่ายของพื้นบ้าน และของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวไว้จำหน่ายซื้อขายในราคาข่อมเยา

25 พระแก้ววัดตะเน่ฟุ้ง (เสน่ห่ฟอง)

สันนิษฐานกันว่าสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 รัตนโกสินทร์ หน้าตักกว้างประมาณ 6 นิ้ว สูงประมาณ 11 นิ้ว คล้ายพระแก้วมรกต ภายในพระแก้วจะมีสีเขียวอ่อน ๆ มีคนเล่าให้ฟังว่า พระแก้วองค์นี้พระมหากษัตริย์ไทย ได้พระราชทานให้กับเจ้าเมืองที่ปกครองอำเภอนี้คือพระศรีสุวรรณคีรี (ภูวะโพ) ต่อมาได้ตกทอดให้กับเจ้าเมืองคนสุดท้าย คือ พระศรีสุวรรณคีรี (ทะเจียงโปรย เตะพะพัน) หลังจากนั้นพระแก้วองค์นี้ไปอยู่ที่ใดบ้างก็ไม่ทราบ จนกระทั่งมาพบอีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2538 ที่บ้านตะเน่ฟุ้ง (เสน่ห่ฟอง) จึงได้นำถวายสมเด็จพระสังฆราช (องค์ปัจจุบัน) และกลับมาประดิษฐานที่วัดตะเน่ฟุ้ง (เสน่ห่ฟอง) จนกระทั่งทุกวันนี้ พระแก้วองค์นี้ เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอสังขละบุรี และเป็นที่ยึดเกาะของชาวอำเภอสังขละบุรี

3 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่หรือทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรูปแบบของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะของพิธีงานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต (วรรณพร วนิชชานุกร 2540 : 24) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอสังขละบุรีมีอยู่มากมาย ได้แก่

3.1 สะพานมอญ

สะพานไม้อาวที่สุดในโลก เป็นสะพานข้ามแม่น้ำซองกาเรีย เชื่อมระหว่างฝั่งกะเหรี่ยงกับฝั่งมอญ พระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุดม) เป็นผู้สร้างโดยใช้แรงงานคน สร้าง

เมื่อ พ.ศ. 2528 โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้ง 2 ฝั่ง ได้ไปมาหาสู่กันโดยสะดวก และเป็นเส้นทางลัดใกล้กว่าสะพานปูนสองเท่า สะพานไม้นี้ยาวประมาณ 600 เมตร

เป็นสะพานที่ชาวมอญร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้นตามแนวความคิดของหลวงพ่อดุตตะที่จะเชื่อมผ่านสองฟากฝั่งให้ไปมาหาสู่กันได้ มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สะพานอดตมานุสรณ์ เนื่องจากเป็นสะพานที่สร้างขึ้นตามแนวความคิดของหลวงพ่อดุตตะดังกล่าว ในอดีตการข้ามสะพานแห่งนี้ต้องเสียเงินคนละหนึ่งบาทเพื่อเก็บเงินไว้ซ่อมบำรุงและสร้างสะพานใหม่นั่นเอง แต่ในปัจจุบันนี้ถ้าพูดถึงสะพานมอญ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะนึกไปถึงมุมมองแห่งการอนุรักษ์และมุมมองของการถ่ายภาพกันซะมากกว่า ในช่วงยามเช้าแสงสีทองและไอหมอกแห่งความเย็นตัดกับผิวน้ำเป็นมุมมองและมุมมองที่หาชมได้ยาก หรือแม้ในช่วงยามเย็นเมื่อมองจากฝั่งตรงข้ามก็จะสามารถมองเห็นพระอาทิตย์ลับเหลี่ยมเขาสะทอนผิวน้ำได้อย่างสวยงาม

สิ่งที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด บริเวณด้านบนเหนือสะพานขึ้นไปมีมุมถ่ายภาพตัวสะพานไม้ซึ่งมองเห็นได้ยาวที่สุด และบริเวณใกล้เคียงมีสิ่งอำนวยความสะดวก , ร้านค้า , ร้านอาหาร เปิดบริการประชาชนด้วย สะพานมอญจะอยู่ใกล้ ๆ กับที่ว่าการอำเภอสังขละบุรี ทางเข้าสู่สะพานมอญเชื่อมกับโรงเรียนวังกะเล็กล้น้อย หรือจะนำรถไปจอดไว้ที่สามประสาธน์แล้วเดินไปอีกเล็กน้อยก็สะดวกกว่า

บทวิถีชีวิตวิถีศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

3.2 ตลาดเช้าชาวมอญ

ในเวลาเช้าตรู่ของทุก ๆ วัน จะมีพ่อค้าแม่ค้าชาวมอญนำของมาขายมากมาย โดยเฉพาะปลาสด ๆ ที่หาได้จากในทะเลสาบ ผักต่าง ๆ นานาชนิด โดยจะสังเกตได้ง่ายคือ แม่ค้าจะเอาของทูนไว้บนหัวแล้วเดินกันมาเป็นแถว เป็นวัฒนธรรมของชาวมอญโดยแท้

ภายในตลาดจะมีพืชผัก ปลาตัวโต ๆ ที่จับได้จากทะเลสาบและชนมมอญชนิดต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวและนักชิมได้เลือกลิ้มลองความอร่อยเป็นที่ชื่นชอบของชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แต่จะต้องตื่นกันเช้าสักนิดเพราะตลาดจะเริ่มตั้งแต่ 05.00 - 08.30 เท่านั้น

การเดินทาง นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินตลาดเช้าเพื่อความสะดวกควรขับรถจากตัวอำเภอสังขละบุรีมาทางสะพานซองกาเลียประมาณ 5 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้าน และควรจอดรถให้เป็นระเบียบ เนื่องจากถนนบริเวณนี้ค่อนข้างแคบ แล้วค่อยเดินจับจ่ายซื้อของ.

สังขละบุรีนับเป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากที่ล้วนแต่มีความน่าสนใจ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มีนั้นได้แก่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทน้ำตก ถ้ำ ทิวทัศน์ภาพที่สวยงามของพื้นที่บริเวณเขื่อนเขาแหลม และพื้นที่ทางธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เป็นเส้นทางใช้ในการเที่ยวชม โดยการขี่ช้างล่องแก่ง นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติดังที่

กล่าวมาแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานที่น่าสนใจ ได้แก่ วัด และเจดีย์เก่าต่าง ๆ ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและมีความสวยงาม กองเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมเฉพาะของพม่าและมอญไว้อย่างกลมกลืน และยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ สะพานมอญและตลาดเช้าชาวมอญที่ยังคงความสมบูรณ์ในการศึกษาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจัดเป็นสถานที่ที่น่าสนใจและน่าศึกษารวมทั้งควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อใช้เป็นทรัพยากรของการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป

6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ที่ใช้เป็นข้อมูลเพื่อและแนวทางในการดำเนินงานวิจัย มีดังต่อไปนี้

งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2534: 3-4) ได้ศึกษาการจัดทำหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ตั้งแต่ปี 2530 - 2533 มีโรงเรียนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 25 โรงเรียน หลักสูตรและรายวิชาที่จัดทำมี 53 รายวิชา เป็นวิชาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นรายวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระหว่างหน่วยศึกษานิเทศก์และโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร พบว่า หน่วยศึกษานิเทศก์ร้อยละ 45.45 พัฒนาหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ คือ การทำสื่อเสริม การเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่และจัดกิจกรรมเสริม และเมื่อพิจารณาในแต่ละเขตการศึกษาพบว่า เขตการศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ เขต 7, 1, 5, 8 ตามลำดับ

ศิริชัย อนันตผล (2534: 229-224 อ้างถึงในสรสิน เลปวิทย์ 2539: 78) ได้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการศึกษาหลักสูตรแม่บทมีการแนะนำจากศึกษานิเทศก์และสนับสนุนจากโรงเรียนให้ครูได้ศึกษาหลักสูตรแม่บท ด้านการศึกษาสำรวจรวบรวมข้อมูล มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้สำรวจสภาพความต้องการของท้องถิ่น ด้านการวิเคราะห์ข้อสารสนเทศและจัดทำข้อเสนอในการพัฒนาหลักสูตร มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ดำเนินการโดยครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการพิจารณาหลักสูตรหรือรายวิชาตามลักษณะต่าง ๆ มีการเสนอแนะและสนับสนุนให้ดำเนินการทุกลักษณะ ยกเว้นการจัดทำเนื้อหาหรือรายวิชาใหม่ ด้านการเสนอขออนุมัติหลักสูตร มีการเสนอแนะและดำเนินการโดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ

วิชาการของโรงเรียนและคณะกรรมการในกลุ่มวิชา ส่วนปัญหาในด้านต่าง ๆ พบว่า ส่วนใหญ่ขาดเอกสารที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ยังขาดวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำ

วรภรณ์ บางเลี้ยง (2534: 92) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ทุกหน่วยงานมีการดำเนินงานในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติลงไปตามลำดับจนถึงระดับโรงเรียน สำหรับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและแหล่งความรู้

สมพิศ วงษ์แหยม (2534: 203- 215) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้ การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา การจัดทำเนื้อหาหรือรายวิชาใหม่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมนั้น เป็นลักษณะการพัฒนาหลักสูตรที่ดำเนินการมากที่สุด ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรบุคคลและนำมาใช้ในกลุ่มีวิชาการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ส่วนปัญหาการนำทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นปัญหาในด้านทรัพยากรบุคคลและปัญหาที่พบคือ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาพอ

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตร 6 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อสำรวจหาคำศัพท์ท้องถิ่นที่มีความจำเป็นและมีโอกาสได้ใช้ในชีวิตประจำวัน 2) การพัฒนาหลักสูตร นำข้อมูล จากขั้นที่ 1 มาปรับเนื้อหา ซึ่งยึดรูปแบบและโครงสร้างประโยคจากหนังสือ **English is fun book IV 3**) ประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินจากแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร 4) ปรับปรุงหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับหลักสูตร 5) นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเป็ด จังหวัดขอนแก่น จำนวน 26 คน 6) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า จากการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบประจำบทเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 60 และผลการประเมินด้านความพึงพอใจ นัก

เรียนมีความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุดคิดเป็นค่าเฉลี่ย **2.88** และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สาธิตี อุดมผล (2542: ๗) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง การเจียรระโนนินิล โดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยศึกษานโยบายทางการศึกษา วิเคราะห์หลักสูตร สัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) การพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้างโครงร่างหลักสูตร นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข 3) การทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องค่าน จังหวัดกาญจนบุรี 4) การประเมินผลหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข โดยการประเมินจากเอกสารและประเมินจากนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า โครงร่างหลักสูตรมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องที่สามารถนำไปทดลองใช้ ขั้นการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ และนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม ในการประเมินผลหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการเจียรระโนนินิล และมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรระโนนินิล และควรมีการปรับปรุงในเรื่องของคาบเวลาเรียน

ศิววรรณ จันทร์หงษ์ (2542: ๗) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องงานจักสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยกกระบัตร (ชุบราษฎร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร โดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากลุ่ม 2) การพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้าง โครงร่างหลักสูตร นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข 3) การทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข 3) การทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดยกกระบัตร (ชุบราษฎร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร 4) การประเมินผลและแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร โดยประเมินจากเอกสารหลักสูตร และประเมินผลนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ผลการวิจัยพบว่า ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเรื่องงานจักสาน ในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า โครงร่างหลักสูตรมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องที่สามารถนำไปทดลองใช้ได้ ใน

การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้สอนโดยประชาชนชาวบ้าน เป็นเวลา 54 คาบ ในการประเมินหลักสูตร พบว่า ด้านเอกสารหลักสูตร ควรปรับเปลี่ยนเวลา กิจกรรม และเนื้อหาบางส่วน ส่วนผลการทดลองใช้พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในงานจักสาน และมีความรักในชุมชน

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

แอนเดรีย โนทาร์ (Andrea Notare 1999: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการกำหนดรูปแบบของระบบการพัฒนาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น รูปแบบในการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ระยะเวลาในการวางแผนและดำเนินการทั้งสิ้น 2 ปี ซึ่งในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ใช้วิธีการดำเนินการตามแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรของไทเลอร์ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกเนื้อหาวิชา กำหนดวัตถุประสงค์ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละบทเรียนร่วมกับนักเรียนและครูผู้สอน โดยมีการวางระบบการวัดและประเมินผลทั้งระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรและหลังการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลที่ได้มาทำการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเป็นระยะ ๆ โดยในการประเมินผลภายหลังการใช้หลักสูตร ใช้รูปแบบการประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อนำผลมาอภิปรายในด้านของความเหมาะสมของเนื้อหาในแต่ละบทเรียน และความคิดเห็นในด้านของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีการประเมินในด้านของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนด้วย ซึ่งจากการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นโดยใช้รูปแบบการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ทำให้ได้หลักสูตรที่ตรงตามความต้องการและความสนใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอย่างแท้จริง และในด้านคุณค่าของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น สามารถถ่ายโอนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่อยู่ในชุมชนเดียวกันได้ ซึ่งผลของการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผู้เรียนให้ความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นกว่าการใช้หลักสูตรเดิม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมไว้คือ ควรมีการสนับสนุนให้มีการทำวิจัยในด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยนำ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย.

มูราเดียน (Mooradian 1986: A , อ้างถึงใน รสริน เลปวิทย์ 2539: 80) ได้ศึกษาการจัดหลักสูตรในเขตที่ขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตรผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นควรมีลักษณะดังนี้ คือ มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

เป็นบุคคลระดับผู้บริหารหรือผู้จัดการองค์กรและบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรในการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรนั้น ต้องมีการดำเนินงานร่วมกับบุคคลทุกฝ่ายดังกล่าว โดยจัดหลักสูตรให้ครอบคลุมทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ส่วนทรัพยากรที่นำมาพิจารณาในการจัดหลักสูตรนั้นได้จากองค์การจัดการศึกษาในท้องถิ่น โครงการจัดการศึกษา ครอบครัวและสิ่งที่ท้องถิ่นให้ความสนใจ

ลี ของกวาน (Lee Yonghwan 1995: 46 อ้างถึงใน รสริน เลปวิทย์ 2539: 80) ได้ศึกษาความคิดแนวใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าความคิดแนวใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมีแนวคิดมาจากทฤษฎีของ Foucault และ Lyotard ซึ่งมีแนวคิดสำคัญว่า ความเที่ยงตรงแขนงองค์ความรู้ทั้งหมดต้องมาจากบุคคลากรในท้องถิ่นเอง ดังนั้นบทบาทของครูจะแตกต่างจากแนวการสอนแบบเก่า ซึ่งครูต้องยึดแนวหลักสูตรท้องถิ่น.

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2533: 8) ได้ศึกษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสภาพของการจัดท่องเที่ยว ทักษะศึกษาสำหรับเยาวชนในปัจจุบัน ความต้องการและทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษา ทัศนคติของผู้ปกครอง ครูอาจารย์ที่มีต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทัศนคติของเยาวชน การศึกษาครอบคลุม 21 จังหวัดในทุกภาคของประเทศไทย โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารและรายงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เยาวชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้บริหารในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครอง ครูอาจารย์และเยาวชนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว ทัศนศึกษาของเยาวชน ทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่าประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการไปท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชนก็คือ ทำให้เยาวชนมีประสบการณ์ที่ดีขึ้น เยาวชนได้รับความรู้ ได้พบเห็นสิ่งใหม่ๆ ทำให้หูตากว้างขวางขึ้น ประโยชน์ที่สำคัญรองลงมาคือเป็นการพักผ่อนทำให้เยาวชนได้รับความเพลิดเพลินและทำให้เยาวชนมีโอกาสได้รู้จักประเทศของตนเองดียิ่งขึ้น มีผู้ปกครอง ครูอาจารย์และเยาวชนเพียงส่วนน้อยที่มีทัศนคติในด้านลบต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชน ประเด็นที่ครูอาจารย์ ผู้ปกครองและเยาวชนเป็นห่วงก็คือความปลอดภัยของเยาวชน โดยเฉพาะในการเดินทาง

ความเห็นเกี่ยวกับสถานที่ที่เยาวชนควรไปท่องเที่ยวทัศนศึกษา ผู้ปกครองและครูอาจารย์ให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานมากกว่าอุทยานแห่งชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวชมธรรมชาติ

ความเห็นเกี่ยวกับพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และเยาวชนสอดคล้องกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยในด้านความปลอดภัยในการเดินทางของเยาวชนคือ เยาวชนควรเดินทางโดยรถของสถานศึกษาซึ่งสามารถควบคุมได้ หรือรถไฟ นอกจากนี้ก็มีรถเช่าและรถทัวร์

ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวทัศนศึกษา ครูอาจารย์มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชนมากกว่าผู้ปกครอง ปัญหาที่ครูอาจารย์ประสบเรียงตามลำดับความสำคัญคือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวเยาวชน ปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครอง ปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำเยาวชน ปัญหาที่พักแรมและปัญหาความปลอดภัย สำหรับปัญหาใหญ่ของผู้ปกครองคือ ความปลอดภัย ในส่วนของตัวเยาวชนเองเห็นว่าผู้ปกครองเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด รองลงไปตามลำดับคือ ปัญหาค่าใช้จ่าย ปัญหาที่พักแรม ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนเอง และปัญหาด้านความปลอดภัย.

สุทธิชัย อบอุ่น (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก จังหวัดเชียงใหม่ - เชียงราย ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการกระจายรายได้ ตามลำดับ โดยในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีศักยภาพในด้านการแนะนำ การให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดเตรียมอุปกรณ์การเดินทางเพื่อรักษาความปลอดภัยและการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ในด้านการกระจายรายได้ ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในด้านการแนะนำซื้อสิ่งของ / สินค้าที่ระลึกที่ผลิตขึ้นในชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ใช้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน และการจ้างงานแก่คนในชุมชน ส่วนในด้านการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดเก็บค่าบริการที่คุ้มค่าต่อกิจกรรมท่องเที่ยวและการเสนอสื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อย ข้อเสนอแนะต่อการวิจัย คือ ควรส่งเสริมให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน โดยจะต้องบำรุงเพิ่มศักยภาพในการรับรู้ข่าวสารและการฝึกอบรมในเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นต่อไป

ศกสวรรณ พาเรื่อง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ส่งเสริมพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้ศึกษาจากนิสิตกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คนที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบจากปัจจัยการใช้เวลาว่าง 16 กิจกรรมของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถจัดองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบคือ กิจกรรมที่ต้องลงมือกระทำ และกิจกรรมที่ไม่ต้องลงมือกระทำ ซึ่งกิจกรรมที่ต้องลงมือกระทำ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนความรู้ในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่พบความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ลักษณะปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ในด้าน ตัวแปรชั้นปี , สาขาวิชา , ภูมิภาค และบุคคลที่พำนักอาศัยด้วย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักศึกษา

ปรัชญณี พงษ์พานิช (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาสถานภาพของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทัศนคติของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปัญหาอุปสรรคที่จะดำเนินธุรกิจนำเที่ยวเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวที่มีสำนักงานที่ตั้งในเขตอำเภอจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ จำนวน 120 ธุรกิจ โดยใช้การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีธุรกิจนำเที่ยวเป็นลักษณะบุคคลธรรมดา ประกอบธุรกิจนำเที่ยวประเภทในประเทศพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติในระดับที่ดีและดีมากต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีทัศนคติต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ประสานสัมพันธ์ระหว่าง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย 3) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาสิ่งแวดล้อม 4) ผลประโยชน์ต่อชุมชนและ 5) การกระจายรายได้ ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวมีทัศนคติเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องและเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน สำหรับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นพบว่า ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่มีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว อุทยานแห่งชาติ และชุมชนท้องถิ่น มีการวางแผนปฏิบัติร่วมกัน โดยให้หน่วยงานร่วมกันรับผิดชอบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ตลอดจนมีวิธีการจัดการที่เหมาะสมและเป็นสัดส่วนในด้านการจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างแท้จริงต่อไป

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เอริน โอเดนนอล ซิลส์ (Erin O'Donnell Sills 1999: 198) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นตัวกำหนดการประมาณการอนุรักษ์และพัฒนาความต้องการทางเศรษฐศาสตร์เชิงสถิติโดยนักท่องเที่ยวนานาชาติ และผลกระทบต่อกลุ่มคนพื้นเมืองของประเทศไชปรัส ในหมู่เกาะไอชแลนด์ อินโดนีเซีย ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการสำรวจสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มีอำนาจในการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน จากกรณีศึกษาในประเทศไชปรัส ไอชแลนด์ อินโดนีเซีย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจและเก็บข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์เชิงสถิติในปี ค.ศ.1966 กับครอบครัวชาวพื้นเมืองและนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยมุ่งศึกษาถึงเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่สนับสนุนนักท่องเที่ยวให้ก้าวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเน้นจุดมุ่งหมายไปสู่รูปแบบการพัฒนารวมและการสร้างรายได้ให้กับรัฐบาลที่ได้มาจากภาษีหรือได้มาจากแหล่งอื่น ๆ อันเป็นผลจากการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายในชุมชน และการหาแนวทางในการเพิ่มคุณค่าด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของนักท่องเที่ยวหรือกองทุนนักท่องเที่ยวได้แทรกแซงช่วยลดความกดดันของครอบครัวพื้นเมืองบนฐานของการเพิ่มรายได้ จากการประดิษฐ์สิ่งของที่ทำขึ้นจากหวายจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว และชาวพื้นเมืองเห็นชอบต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีส่วนร่วมในการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นความสำคัญในการนำมาซึ่งรายได้ของชนพื้นเมือง นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวมีความพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังสมบูรณ์ และได้ซื้อสินค้าพื้นเมืองของชนพื้นเมืองตลอดจนเห็นวิถีชีวิตตามธรรมชาติของกลุ่มชนพื้นเมืองและธรรมชาติที่สมบูรณ์สวยงาม ส่วนรัฐบาลได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการให้การสนับสนุนในด้านของความรู้ ประกอบกับการให้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพของชุมชน ในการจัดเป็นบ้านพักให้กับนักท่องเที่ยว โดยให้พักอาศัยกับชนชาวพื้นเมือง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว สร้างแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว โดยยึดรูปแบบการกระจายรายได้และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้การดำเนินการท่องเที่ยวในประเทศอยู่ควบคู่กับการอนุรักษ์และพื้นฐานของการพัฒนา.

เรเน เดลาโรซา (Rene De La Rosa 1999: 79) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาการอนุรักษ์ พื้นที่เขตปริมณฑลชายฝั่งทะเล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ

ซึ่งทำให้ได้ข้อค้นพบว่า การพัฒนาพื้นที่เขตปริมณฑลชายฝั่งทะเล จากการก่อสร้างตึกและอาคารสถานที่ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป และก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายในด้านผลกระทบต่อระบบนิเวศน์วิทยา และจากการทุ่มทุนสร้างที่พักตามชายฝั่งทะเลให้กับนักท่องเที่ยวของรัฐบาลในปี 1991 เป็นต้นมา ทำให้เป็นเหตุสนับสนุนให้เกิดปัญหาดังกล่าว ดังนั้นในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและปรับสภาพให้เข้าสู่สภาวะปกติ จึงได้มีการนำรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์เข้ามาใช้ ซึ่งทำให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว และไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อม โดยมีการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว โดยชุมชนท้องถิ่นได้ผลประโยชน์ในด้านของเงินทุนหมุนเวียน และรายได้จากนักท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบดังกล่าวได้ดำเนินการใน เมืองวิลลาชี ในเทกซัส เป็นเมืองแรก และได้ข้อค้นพบว่าในการก่อสร้างอาคารสถานที่หรือที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการศึกษาและคาดการณ์ล่วงหน้าถึงผลในอนาคต ซึ่งรูปแบบในการจัดการที่ดีนั้น ต้องเกิดจากความร่วมมือในการดำเนินการของคนในชุมชนเป็นพื้นฐาน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่และเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ.

การศึกษาเป็นปัจจัยหลัก ของการพัฒนาประเทศ ให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ทั้งทาง ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการจัดการศึกษาให้สามารถสนองความต้องการ และความคาดหวังของสังคมนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึง ปัจจัยแวดล้อมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาวะการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องของสังคม อันเนื่องมาจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อรองรับและตอบ สนองได้อย่าง เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ ซึ่งหลักสูตรจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการจัดการศึกษา จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ พบว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา โครงสร้างความรู้ของหลักสูตรมุ่งพัฒนา ให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ค่านิยม และการจัดการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหา เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันได้ โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษายังคงแบ่งเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์เหมือนเดิม และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตร ขณะเดียวกันได้กำหนดแนวดำเนินการ เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งจากผลของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่าการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและความผูกพันในท้องถิ่นของตน ตลอดจนเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่นของตนได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเข้าใจในสภาพท้องถิ่นของตนเองจะเป็นบ่อเกิดของการพัฒนาสภาพท้องถิ่นของตนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ดำเนินการกันมากที่สุดคือการปรับกิจกรรมการเรียน การสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา การจัดทำเนื้อหาหรือรายวิชา ใหม่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรม เสริม โดยมีการนำปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ในชุมชน ตลอดจนทรัพยากรในท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยใน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาข้อมูล พื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขหลัก สูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับที่สมบูรณ์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พบว่า ปัจจุบันสภาพแหล่ง ท่องเที่ยวในประเทศไทยกำลังเสื่อมโทรม เนื่องจากการผู้ท่องเที่ยวขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ ถูกต้อง นั่นคือ การท่องเที่ยวที่ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เป็น การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นั่นคือ มีทรัพยากรณ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวไปตลอด จากผลการวิจัยนั้น พบว่า ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวที่มีต่อเยาวชนนั่นคือ ทำให้เยาวชนมีประสบการณ์ ที่ดีขึ้น ได้รับความรู้ ได้พบเห็นสิ่งใหม่ๆ ทำให้หูตากว้างขวางขึ้น และประโยชน์ที่สำคัญรอง ลงมาคือเป็นการพักผ่อนทำให้เยาวชนได้รับความเพลิดเพลินและทำให้เยาวชนมีโอกาสได้รู้จัก ประเทศและท้องถิ่นของตนเองดียิ่งขึ้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการเรียนรู้อีก ชนิดหนึ่ง ที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมใหม่ ที่เป็นของจริง มีความน่าสนใจ ยิ่งกว่า เนื้อหาในตำราเรียน และทำให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรงในด้านของความรู้และการทราบถึง สภาพแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังประสบอยู่ เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการรักและหวงแหนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ หรือแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของเยาวชนเอง นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยยังพบว่า ชุมชนมีความสำคัญในการสนับสนุน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นกับผู้ที่มาท่องเที่ยวได้ เพียงแต่ต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องแก่ชุมชนเป็นเบื้องต้นด้วยนั่นเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นลักษณะของการวิจัยและพัฒนา
(Research and Development) โดยมีขั้นตอนดำเนินงานวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1 / Research) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1 / Development) : การพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2 / Research) : การทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2 / Development) : การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรที่
พัฒนาขึ้น

การดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1 / Research) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการ

วิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มีรายละเอียดของ
การดำเนินการและลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540- 2544), แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ
ฉบับที่ 8 (2540-2544), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, แผนการศึกษาแห่ง
ชาติ พุทธศักราช 2535, หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533), หลักสูตร
กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยการ
วิเคราะห์เอกสาร เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดย
การวิเคราะห์เอกสาร เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและประเด็น

การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อใช้ในการศึกษาความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และประมวล ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและการจัดทำโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยว อนุรักษ์ในด้านเนื้อหาและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการ วิจัย

3 คัดเลือกโรงเรียนที่จะทำการศึกษา โดยเน้นความต้องการของชุมชนในการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น มีเส้นทางคมนาคมสะดวกตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในพื้นที่ ซึ่งเอื้อต่อการจัดทำหลักสูตรและดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจะจัดทำพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน โดยเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

4 ดำเนินการติดต่อกับส่วนราชการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ โดยขอหนังสือจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรถึงหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัด กาญจนบุรี

5 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้วิจัยดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยว อนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยตนเองในประเด็นและวิธีการดังต่อไปนี้

5.1 การสัมภาษณ์ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จำนวน 1 คน และ ศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จำนวน 2 คน เกี่ยวกับความ ต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5.2 การสอบถามความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ในด้านเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน

5.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group) เกี่ยวกับความต้องการด้านการพัฒนาหลักสูตร และโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียน

การสอนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยความร่วมมือของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จำนวน 1 คน และผู้ดำเนิน กิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีจำนวน 1 คน

รวมผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั้งสิ้น 32 คน โดยผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 2 สัปดาห์ ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนดำเนินการดังนี้

5.1 การสัมภาษณ์หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จำนวน 1 คน และศึกษา นิเทศก์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จำนวน 2 คน เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (**Structure Interview**) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 9 ข้อ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในเรื่อง ชื่อ-สกุล อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งการทำงานในปัจจุบัน ประสบการณ์ในการทำงานและการเข้าร่วมอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รวมจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 2 ข้อ ดังมีประเด็นต่อไปนี้ 1) ความคิดเห็นในด้านของความสำคัญและจำเป็นต่อการนำหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 2) การพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ควรจัดเนื้อหาและประสบการณ์ในด้านใดให้นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติ

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ และขอบเขตของเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตของเนื้อหา จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบอีกครั้งด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (**Index of Item Objective Congruence: IOC**) เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อไปหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (**IOC**) และวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องโดยนำข้อมูลที่รวบรวมจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาความสอดคล้อง ซึ่งได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ **1.00** และพิจารณาจากข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (**try out**) หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอจำนวน 1 คน และศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจำนวน 2 คน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ที่มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และไม่ใช่อำเภอตัวอย่างรวมจำนวนทั้งสิ้น 3 คน

ขั้นตอนที่ 6 ได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ ที่นำไปใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงหัวหน้าการประถมศึกษา และศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (**fomal interview**)

2. ประสานงาน กำหนดเวลาและสถานที่สัมภาษณ์

3. เดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามขั้นตอนดังนี้

31 ขั้นตอนก่อนไปสัมภาษณ์ ในการเตรียมการก่อนไปสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการและเตรียมการดังต่อไปนี้

31.1 เตรียมแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้พร้อม

31.2 เตรียมอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการบันทึกคำสัมภาษณ์ เช่น กระดาษบันทึกข้อมูล ปากกา ดินสอ เครื่องบันทึกเสียง ม้วนเทป และกล้องถ่ายภาพ

31.3 ผู้วิจัยซักซ้อมการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง รวมทั้งวิธีการบันทึกข้อมูล

32 ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ในขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

321 ผู้วิจัยแนะนำตนเองและบอกจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์กับผู้ที่จะไปสัมภาษณ์

322 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และในเวลาสัมภาษณ์อาจถามคำถามใดก่อนหรือหลังก็ได้ตามความเหมาะสม

33 ขั้นตอนบันทึกผลการสัมภาษณ์ ในขั้นบันทึกผลการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

331 ผู้วิจัยบันทึกผลการสัมภาษณ์ทันที

332 บันทึกผลการสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

34 ขั้นปิดการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว กล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งกล่าวอำลา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน วิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในตอนที่ 1 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และวิเคราะห์ความต้องการรวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอแบบพรรณนาความ

5.2 การสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน **23** คน โดยใช้แบบสอบถาม **1** ฉบับ เป็นแบบสอบถามความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น **2** ตอน รวมจำนวน **9** ข้อ ดังนี้

ตอนที่ **1** แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่องเกี่ยวกับ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ อาชีพของบิดา-มารดา หรือผู้ปกครอง และประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (**Check list**) รวม **5** ข้อ

ตอนที่ **2** แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการ อีก **4** ข้อ ซึ่งมีรายละเอียด ได้แก่ **1**) เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นักเรียนต้องการทราบ และ **2**) กิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการให้มีขึ้นในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** และ **3**) วิจัยวัดผลประเมินผลที่นักเรียนต้องการ **4**) แหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษาจำนวน **3** แห่ง โดยแบ่งออกเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ **1** แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม **1** แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถานอีก **1** แห่ง ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (**Check list**)

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ **1** ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอนที่ **2** กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถามจากข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ **1** เป็นประเด็นคำถามแบบสำรวจรายการ (**Check list**) จำนวน **5** ข้อ เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ **2** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** ในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการให้มีขึ้นในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** วิจัยวัดผลประเมินผล แหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจต้องการเข้าไปทัศนศึกษาจำนวน **3** แห่ง โดยแบ่งออกเป็น แหล่งท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติ 1 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 1 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถานอีก 1 แห่ง รวมจำนวน 4 ข้อ

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสอบถามความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการ แล้วนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้ว ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบอีกครั้ง แล้วหาความสอดคล้องด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขในด้านของ ภาษาที่ใช้ และการให้นักเรียนได้เพิ่มเติมเหตุผลในการเลือกสถานที่ที่ต้องการไปทัศนศึกษา ในตอนที่ 2 ข้อที่ 4 ของแบบสัมภาษณ์ ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 3 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 6 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ ที่นำไปใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อขออนุญาตให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยการ ใช้แบบสัมภาษณ์

3 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เกี่ยวกับความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน วิเคราะห์สถานภาพข้อมูลทั่วไปและ

ประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรีของผู้ตอบแบบสอบถามในตอนที่ 1 และข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล และแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนต้องการเข้าไปทัศนศึกษา รวมจำนวน 4 ข้อ ในตอนที่ 2 โดยใช้ค่าร้อยละ (%) จากนั้นนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

5.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยการสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวกับความต้องการด้านการพัฒนาหลักสูตรและ โครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มและเหตุผลในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา จำนวน 1 คน เหตุผลในการคัดเลือกคือ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโดยตรง และเป็นเจ้าของสถานที่ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ซึ่งจะสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม และการให้ข้อคิดพิจารณาในด้านเนื้อหาของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

2. ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน เหตุผลในการคัดเลือกคือ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรง รวมทั้งจากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จะทำให้สามารถให้แนวคิดและวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งเนื้อหาที่ควรจัดให้เด็กได้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้เป็นอย่างดี

3. ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน เหตุผลในการคัดเลือกคือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการกำกับส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน ดังนั้นการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนในการรับรู้และแสดงความคิดเห็น เนื่องจากถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มบุคคลที่ได้รับคัดเลือกจากชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งสามารถที่จะให้ข้อคิดหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ ซึ่งอาจรวมถึง การอำนวยความสะดวกหรือการให้การช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่พัฒนาขึ้นต่อไปได้อีกด้วย

4 ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน เหตุผลในการคัดเลือกคือ เนื่องจากระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการเปิดกว้างให้ชุมชนและกลุ่มบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนช่วยเหลือและประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งหนึ่งในกลุ่มบุคคลที่ควรเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการวางรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และเนื้อหาให้แก่ักเรียน ก็คือผู้ปกครองนักเรียน เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง ดังนั้นจึงควรรับรู้และมีการร่วมวางแผนในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ักเรียน

5 ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นจำนวน 1 คน เหตุผลในการเลือกคือ ในกระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการจัดเนื้อหาการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะสามารถสร้างให้นักเรียนเข้าใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ถูกต้องได้ นอกจากนี้ ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นยังสามารถให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในบางเนื้อหาของบทเรียนด้วย

6 ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จำนวน 1 คน เหตุผลในการเลือกคือ ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จะช่วยให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในด้านของการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านของการเลือกแหล่งที่จะจัดให้นักเรียนได้ทัศนศึกษา ตามหลักสูตรที่ได้วางไว้ นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาบางหัวข้อได้ ซึ่งจะทำการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการกำหนดเนื้อหาในการเรียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

7 ผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีจำนวน 1 คน เหตุผลในการคัดเลือกคือ ผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จะเป็นผู้ที่รู้ในด้านขอบเขตของการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ได้ตรงจากผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี นอกจากนี้จะเข้าใจสภาพปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่บางจุดได้ เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินการโดยตรงในการจัดกิจการทัวร์ท่องเที่ยว ซึ่งถือว่ามีประโยชน์ในด้านการให้ข้อมูลเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาของหลักสูตร รวมทั้งจะสามารถให้ข้อเสนอแนะในด้านของการจัดทัศนศึกษา และสามารถให้จุดเน้นในด้านของเนื้อหาที่ควรสอดแทรกลงไป บทเรียนในด้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

รวมจำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 7 คน กำหนดระยะเวลาในการสนทนากลุ่ม 2 ชั่วโมง และกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มเป็น 4 ตอน จำนวน 14 ข้อ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี รวมจำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) ความคิดเห็นในด้านความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จะจัดเนื้อหาให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว 2) ความคิดเห็นในด้านของประโยชน์ที่จะได้รับจากหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จะจัดให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 3 ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับขอบข่ายเนื้อหาสาระในการร่างหลักสูตรและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในระยะเวลาที่กำหนดไว้คือ 36 คาบ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) เนื้อหาสาระเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ควรนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนควรให้ความรู้กับนักเรียนในด้านใดบ้าง และทำไมจึงต้องให้นักเรียนเรียนเรื่องนั้น 2) วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่ควรจัดให้มีในหลักสูตรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนคือวิธีการและกิจกรรมใด 3) แหล่งท่องเที่ยวที่พานักเรียนไปทัศนศึกษาคือแหล่งท่องเที่ยวใดบ้าง เพราะเหตุใดโดยจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน - โบราณสถาน 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการวัดผลประเมินผลและกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในการพานักเรียนไปทัศนศึกษา รวมทั้งผลที่จะเกิดกับนักเรียนหลังการทัศนศึกษา 5) ปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น และวิธีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ตอนที่ 4 ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 1 ข้อ

การสร้างประเด็นการสนทนากลุ่ม

การสร้างประเด็นสนทนากลุ่มเพื่อใช้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดโครงร่างและขอบเขตของเนื้อหาในประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 3 สร้างประเด็นการสนทนากลุ่มตามขอบเขตของเนื้อหาที่กำหนด จากนั้น นำประเด็นการสนทนากลุ่มที่สร้างเสร็จเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในด้านของภาษาที่ใช้ และการปรับแก้คำผิด

ขั้นตอนที่ 4 นำประเด็นการสนทนากลุ่มเสนอผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา และด้านภาษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่ง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ +1 และไม่ต้องมีการปรับแก้ไขใด ๆ ทั้งสิ้น

ขั้นตอนที่ 5 นำประเด็นการสนทนากลุ่มที่ผ่านการตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 นำประเด็นการสนทนากลุ่มไปใช้

ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม

ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการวิจัย (moderator) กำหนดประเด็นสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพความต้องการและขอบข่ายเนื้อหาสาระด้านพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีผู้ช่วยในการจัดสนทนากลุ่มเป็นนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ชั้นปีที่ 1-2 จำนวน 6 คน มีหน้าที่ในการจดบันทึกการสนทนากลุ่ม (note taker) จำนวน 1 คน มีหน้าที่ในการถ่ายรูปและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (discussant) จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดผู้ร่วมสนทนาที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในครั้งนี้จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนาจำนวน 1 คน ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการโรงเรียน จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จำนวน 1 คน และผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีจำนวน 1 คน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยเริ่มการสนทนากลุ่ม โดยการแนะนำผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มและคณะของผู้วิจัย โดยสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่มใน

ครั้งนี้ และกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอนที่ 4 เริ่มการสนทนาตามประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยนำประเด็นคำถาม ในการสนทนากลุ่มให้ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนได้แสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็น โดยผู้วิจัยสรุปในแต่ละประเด็นของข้อคำถามอีกครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และคอยควบคุมระยะเวลาในการสนทนากลุ่มให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็นคำถาม ผู้วิจัยได้กล่าวคำขอบคุณ พร้อมทั้งมอบของที่ระลึกสำหรับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และปิดการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 จัดเตรียมข้อมูลที่ได้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group)

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ด้านความต้องการและขอบข่ายเนื้อหา สาระเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 4 ตอน โดยการวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปในตอนที่ 1 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และการวิเคราะห์ความคิดเห็นในตอนที่ 2 และ 3 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอแบบเขียนพรรณนาความ

6. การศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่และผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอำเภอสังขละบุรี และสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ในท้องที่ที่จะนำนักเรียนไปทัศนศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพ ทรัพยากร ความน่าสนใจ และปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละหมู่บ้านที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งขอคำแนะนำในด้านผู้รู้และการอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานในการที่จะนำเด็กมาทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านด้วย โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งมีวิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการสร้างประเด็นการสัมภาษณ์

การสร้างประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการสัมภาษณ์ และแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี เพื่อเตรียมข้อมูลเบื้องต้นก่อนการกำหนดหัวข้อในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลและกำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 ร่างประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อเสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในด้านภาษาที่ใช้ และปรับรายละเอียดเพิ่มเติมในตอนที 3 ที่สร้างไว้เพียงแค่ออกเสนอแนะอื่นๆ เป็นการปรับเพิ่มเติมให้ระบุรายละเอียดของข้อเสนอแนะอื่นๆ ให้เป็นไปในประเด็นประโยชน์ต่อการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 4 นำหัวข้อสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขภาษาที่ใช้ และเพิ่มเติมรายละเอียดในด้านข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในตอนที 3 ปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เพื่อความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในด้านของแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00

ขั้นตอนที่ 5 นำหัวข้อสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างไปใช้ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1.ติดต่อด่วน วัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์กับผู้ใหญ่บ้าน
- 2.เดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนก่อนไปสัมภาษณ์

1. เตรียมหัวข้อการสัมภาษณ์และทำความเข้าใจในเบื้องต้นถึงข้อมูลที่ต้องการ
2. เตรียมอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการบันทึกคำสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ปากกา ดินสอ เครื่องบันทึกเสียง ม้วนเทป และกล้องถ่ายภาพ
3. ผู้วิจัยซักซ้อมการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง รวมทั้งวิธีการบันทึกข้อมูล หลังจากนั้นเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ตามขั้นตอนต่อไปนี้

31 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

31.1 ผู้วิจัยแนะนำตนเองและบอกจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์กับผู้ที่จะไปสัมภาษณ์พร้อมทั้งสร้างความคุ้นเคยและความเป็นกันเองก่อนการสัมภาษณ์

31.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามหัวข้อและประเด็นการสัมภาษณ์ที่นำมา โดยอาจมีการซักถามข้อมูลเพิ่มเติมในบางประเด็นนอกเหนือจากหัวข้อในการสัมภาษณ์ที่เตรียมมา ซึ่งอาจเป็นข้อมูลในเชิงลึกเพื่อนำมาประกอบการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ต่อไป

32 ขั้นตอนการผลการสัมภาษณ์ การบันทึกผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้คือ

32.1 ผู้วิจัยบันทึกผลการสัมภาษณ์ทันที

32.2 นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกผลมาตรวจสอบกับแถบบันทึกเสียงและบันทึกเพิ่มเติมในบางประเด็นที่ขาดหายไปอีกครั้งหนึ่ง

32.3 บันทึกผลการสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

33 ขั้นตอนปิดการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว กล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งกล่าวอำลา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของอำเภอสังขละบุรีใน 3 ตำบล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอแบบพรรณนาความโดยมีการนำข้อมูลบางส่วนวิเคราะห์และสรุปผลรวมกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากับชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วย.

จากขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สรุปวิธีดำเนินการวิจัยดังตารางที่ 3 หน้า 121 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1 / Research) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
เพื่อวิเคราะห์เอกสาร	วิเคราะห์เอกสาร	<ul style="list-style-type: none"> * รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 * แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540- 2544) * แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 2540-2544 * พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 * แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 * เอกสารหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) * หลักสูตรกลุ่มวิชาชีพส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต * หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2545 	วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2 เพื่อศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> * เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น * งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 	วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
<p>3 เพื่อศึกษาการความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง</p> <p>3.1 เพื่อศึกษาการความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p> <p>3.2 เพื่อศึกษาการความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ใน ด้าน เนื้อหา และ กิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี</p> <p>3.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรและโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้เกี่ยวข้องด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม</p>	<p>การสัมภาษณ์</p> <p>การสอบถาม</p> <p>การสนทนากลุ่ม</p>	<p>* หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี</p> <p>* ศึกษาในเทศก่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23คน</p> <p>* ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา</p> <p>* ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา</p> <p>* ตัวแทนคณะกรรมการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา</p> <p>* ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา</p> <p>* ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น</p> <p>* ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี</p> <p>* ผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี</p>	<p>แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง / วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p> <p>แบบสอบถาม / ใช้ค่าร้อยละ (%) แล้วนำเสนอแบบพรรณาคความ</p> <p>แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม , เทปบันทึกเสียง / วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
4.เพื่อศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	การสัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการ	ชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	แบบบันทึกการสัมภาษณ์, เทปบันทึกเสียง /วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
	การสัมภาษณ์ อย่างเป็นทางการ	ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา	แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง , เทปบันทึกเสียง /วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1 / Development) : การพัฒนาหลักสูตร

วัตถุประสงค์

เพื่อดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการ

การดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 มีวิธีการดำเนินการแบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน คือ 1) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร 2) การประเมินโครงร่างหลักสูตร 3) การปรับปรุงแก้ไขโครงร่างหลักสูตร โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ทั้งจากการสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มในทุกขั้นตอน มาวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อดำเนินการดำเนินการในการร่างโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น ท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งประกอบด้วย 10 ส่วน คือ ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการ 2) คำอธิบายรายวิชา 3) จุดประสงค์ 4) โครงสร้าง

- 5) ขอบข่ายเนื้อหา 6) เวลาเรียน 7) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 8) สื่อการเรียนการสอน 9) การวัดและประเมินผล 10) เอกสารประกอบหลักสูตรและแผนการสอน

แล้วดำเนินการร่างหลักสูตร โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งการสร้างโครงสร้างหลักสูตรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 หลักการ นำข้อมูลที่ศึกษามาพิจารณากำหนดหลักการ ของหลักสูตรว่าเป็นหลักสูตรให้ความรู้กลุ่มเป้าหมาย มีลักษณะและจุดเน้นที่ใด ตลอดจนมีวิธีการที่ใช้อย่างไร

1.2 คำอธิบายรายวิชา เป็นการระบุข้อความที่เสนอวิธีการหรือแนวทางให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ จัดเป็นเรื่องของกิจกรรมซึ่งข้อความในส่วนนี้จะขึ้นต้นด้วย ศึกษา สำรวจ ลงมือปฏิบัติ ทดลอง เป็นต้น และข้อความอีกส่วนเป็นการระบุความรู้และประสบการณ์ที่จะต้องจัดให้ผู้เรียน ซึ่งเป็นหัวข้อหรือเรื่องกว้าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของเนื้อหา ส่วนข้อความสุดท้ายต้องระบุถึงจุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่ต้องการ โดยมุ่งพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะทั้งด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมและการจัดการ

1.3 จุดประสงค์ ศึกษาความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายอย่างไร

1.4 โครงสร้าง ศึกษาและวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลาง และคำอธิบายที่กำหนดไว้แล้วกำหนดเป็นโครงสร้าง

1.5 ขอบข่ายเนื้อหาสาระ พิจารณาจากข้อมูลที่รวบรวมได้ กำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่ควรจัดให้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและขอบข่ายเนื้อหาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ภาคทฤษฎี ประกอบด้วย ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของอำเภอสังขละบุรี ความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในอำเภอสังขละบุรี

ภาคปฏิบัติ ประกอบด้วย การทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวชนิดต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.6 เวลาเรียน ศึกษาหลักสูตรแม่บทและพิจารณาจากโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรว่าจะสอนเรื่องละกี่คาบ ต่อสัปดาห์

1.7 กิจกรรมการเรียนการสอน พิจารณาจากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ เวลาเรียนเพื่อกำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน

1.8 สื่อการเรียนการสอน โดยการวิเคราะห์ จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา คาบเวลา เรียน ว่าวิชาหรือรายวิชานี้มุ่งให้ผู้เรียนเกิด ความรู้ เจตคติ ค่านิยม ทักษะและการปฏิบัติอย่างไร มี ขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด เพื่อกำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

1.9 การวัดและประเมินผล โดยการวัดและประเมินครอบคลุม ทั้ง 3 ด้าน คือด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านความคิดเห็น

1.10 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู แผนการสอน สื่อการสอน ใบงาน ใบความรู้ และคู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินโครงร่างหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มา ประเมินความเหมาะสมด้านส่วนประกอบและความสอดคล้องของหลักสูตร ก่อนนำหลักสูตรที่ถอง ถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัด กาญจนบุรี ไปใช้ โดยการตรวจสอบส่วนประกอบหลักสูตรและความสอดคล้องของโครงร่างหลัก สูตร จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน คือผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลหลักสูตร ดัง มีรายละเอียดต่อไปนี้

สิ่งที่ต้องตรวจสอบ

หลังจากดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนั กเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณ ภาพของโครงร่างหลักสูตร โดยมีสิ่งที่ต้องตรวจสอบดังรายการต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมของส่วนประกอบของหลักสูตร ตั้งแต่หลักการ จุดประสงค์ โครง สร้าง คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาสาระของหลักสูตร เวลาเรียน แนวทำเนิการ สื่อการเรียนการ สอน การวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลัก สูตรหรือไม่เพียงใด

2 ความสอดคล้องของส่วนประกอบของหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าหลักการ จุด ประสงค์ โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาสาระของหลักสูตร เวลาเรียน แนวดำเนินการ สื่อ การเรียนการสอน และการประเมินผลมีความสอดคล้องกันหรือไม่เพียงใด

ผู้ตรวจสอบคุณภาพของโครงร่างหลักสูตร

การดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของโครงร่างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่พัฒนา ขึ้นไปตรวจสอบก่อนนำไปใช้ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ **1)** ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร **2)** ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา **3)** ผู้เชี่ยวชาญด้าน การวัดและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร ตรวจสอบความเหมาะสมด้านส่วนประกอบและความ

สอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีรายละเอียดของการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่

2 ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ตรวจสอบเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหา และระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตร

3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ได้แก่ แบบการประเมินความสอดคล้องของส่วนประกอบโครงสร้างหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบประเมินโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ **1** ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร **2** ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา **3** ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลโครงสร้างหลักสูตร เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมด้านส่วนประกอบและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรเพื่อให้ข้อเสนอแนะนำไปปรับปรุงหลักสูตร ก่อนนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น คือแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตร จำนวน 6 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ พร้อมทั้งโครงสร้างหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมด้านส่วนประกอบและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร กำหนดระยะเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ เก็บรวบรวมการตรวจสอบและขอข้อมูลเพิ่มเติมจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านส่วนประกอบของโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากนั้นนำมาวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยการเขียนพรรณนาความ

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร นำผลการประเมินโครงร่างหลักสูตรของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปทดลองใช้

จากขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1 / Development) : การพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้สรุปวิธีดำเนินการวิจัย ดังตารางที่ 4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1 / Development) : การพัฒนาหลักสูตร

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
1. เพื่อพัฒนาโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี	การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร -หลักการ -คำอธิบายรายวิชา -จุดประสงค์ -โครงสร้าง -ขอบข่ายเนื้อหา/เวลาเรียน -กิจกรรมการเรียนรู้การสอน -การวัดประเมินผล -เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู แผนการสอน สื่อการสอน และคู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	ผู้วิจัย	-
2. เพื่อประเมินโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี	ตรวจสอบความเหมาะสมด้าน ส่วนประกอบของหลักสูตร และความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร	* อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 3 ท่าน * ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน	แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร / IOC , วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
3. เพื่อปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร	ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้	ผู้วิจัย	โครงร่างหลักสูตร / วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2/ Research) : การทดลองใช้หลักสูตร

วัตถุประสงค์

เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 23 คน

แบบแผนการวิจัย

แบบแผนการวิจัย ใช้แบบ One Group Pretest - Posttest Design (Tuckman 1999 :160) ดังตารางแสดงแบบแผนการทดลอง

ตารางที่ 5 แสดงแบบแผนการทดลอง One Group Pretest - Posttest Design

Pretest	Treatment	Posttest
T ₁	X	T ₂

X คือ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

T₁ คือ การทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก่อนการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

T₂ คือ การทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วิธีดำเนินการ

ในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดแนวการสอนและแผนการสอน เพื่อนำไปทดลองใช้สอน โดยผู้วิจัย ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น และผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้เจาะจงทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 23 คน โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ระยะเวลาสอน สัปดาห์ละ 12 คาบ จำนวน 3 สัปดาห์ รวมระยะเวลาทั้งหมด 36 คาบ คาบละ 20 นาที

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอน ซึ่งดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอ สังขละบุรีกับนักเรียนโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำวิธีการและขั้นตอนในการนำแผนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนากับครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี

2. ผู้สอนและผู้วิจัยร่วมกับผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติตามตารางการจัดกิจกรรมในแต่ละแผนการสอนที่กำหนดไว้ โดยมีการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักเรียนก่อนทำการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3. ผู้วิจัยนำแบบสังเกตการสอนเชิงพรรณนา (**Descriptive Types of Observation**) ซึ่งเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (**Participant Observation**) ไปใช้ บันทึกพฤติกรรมของนักเรียน ครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี โดยวิธีสังเกตพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และแบบสังเกตพฤติกรรมการศึกษาของนักเรียนตามลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการพฤติกรรม (**Check list**) โดยให้นักเรียนเป็นผู้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง

4. หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนจนจบหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว ผู้วิจัยประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรของนักเรียน โดยการให้ทำแบบทดสอบและตอบแบบสอบถาม รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริม

ประสบการณ์ชีวิต ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ในด้านของความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการประเมินหลักสูตรในขั้นต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ในขั้นการทดลองใช้หลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งหลักสูตรดังกล่าว เขียนโดยผู้วิจัยร่วมกับครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี
2. แผนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
3. เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ ใบความรู้และใบงาน

จากขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2 / Research) : การทดลองใช้หลักสูตรเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้วิจัยได้สรุปวิธีดำเนินการวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2 / Research) : การทดลองใช้หลักสูตรเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
เพื่อทดลองใช้หลักสูตร	ดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1. ทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนก่อนการใช้หลักสูตร 2. ดำเนินการสอนตามแผนการสอนในหลักสูตร 3. ทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนภายหลังการใช้หลักสูตร	นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน	* หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ * แผนการสอน * ใบความรู้ * ใบงาน * คู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2 / Development) : การประเมินหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี หลังการทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการเป็น ขั้นตอนใหญ่ ๆ ได้แก่ **1)** การประเมินหลักสูตรจากผู้เรียน **2)** การประเมินเอกสารหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร และ **3)** การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฉบับสมบูรณ์ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินโดยแบ่งเป็น **2** ระยะเวลา ของการใช้หลักสูตร ได้แก่

1. การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร ซึ่งได้ดำเนินการในขั้นตอนที่ **3**ดังมีรายการการประเมินดังนี้

1.1 การประเมินพฤติกรรมระหว่างการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียน โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนการสอนเชิงพรรณนา (**Descriptive Types of Observation**) ซึ่งเป็นแบบบันทึกพฤติกรรมผู้เรียนและผู้สอนแบบมีส่วนร่วม (**Participant Observation**)

1.2 การประเมินผลความรู้ความเข้าใจจากผลงานของนักเรียนโดยพิจารณาตรวจสอบจากใบงานระหว่างการเรียนรู้การสอนโดยใช้แบบประเมินผลงานของนักเรียน

2 การประเมินหลังการใช้หลักสูตร ได้แก่

2.1 การประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบทดสอบ ซึ่งได้ดำเนินการทดสอบไว้แล้วในขั้นตอนที่ **3**

2.2 การประเมินผลงานการจัดทำคู่มือและนิทรรศการของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินผลงานของนักเรียน

2.3 การประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ **2** การประเมินเอกสารหลักสูตร โดย การประเมินความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** ของโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** ที่ได้จัดทำขึ้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนและการประเมินดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ **1** การประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งแยกเป็นการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินหลังการใช้หลักสูตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การประเมินพฤติกรรมระหว่างการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตการสอนเชิงพรรณนา (**Descriptive Types of Observation**) ซึ่งเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (**Participant Observation**)

1.2 การประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนในด้านเนื้อหาจากผลงานนักเรียน โดยพิจารณาผ่านใบงานระหว่างการเรียนรู้การสอน

ซึ่งมีรายละเอียดของเครื่องมือและขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลระหว่างใช้หลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. แบบสังเกตการสอนเชิงพรรณนา (**Descriptive Types of Observation**) ซึ่งเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (**Participant Observation**) เพื่อบันทึกพฤติกรรมของนักเรียน ครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี และการทัศนศึกษาของนักเรียน โดย

การสังเกตพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งประกอบรายละเอียดในการบันทึก ได้แก่ ชื่อผู้สอน วิชา แผนการสอนที่ เรื่อง วัน เดือน ปีที่สอน กิจกรรมการเรียนการสอน โดยแยกเป็นขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป และลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนและผู้สอนที่สังเกตได้

2 แบบประเมินผลงานของนักเรียน โดยผู้วิจัยร่วมกับครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีร่วมกันประเมินผลงานของนักเรียน โดยพิจารณาตรวจสอบจากใบงาน

การสร้างแบบสังเกตการสอนและแบบประเมินผลงานของนักเรียน

การสร้างแบบสังเกตการสอนและแบบประเมินผลงานของนักเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสังเกตการสอนและแบบประเมินผลงานของนักเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนด โครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาของแบบสังเกตการสอนและแบบประเมินผลงานของนักเรียนและดำเนินการสร้าง

3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ **3** ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน **3** ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น พิจารณาตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญในระยะเวลา **1** สัปดาห์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการใช้แบบบันทึกพฤติกรรมและแบบประเมินผลงานของนักเรียน โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2 การประเมินหลังการใช้หลักสูตร มีรายละเอียดของการประเมินดังนี้

21 การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบทดสอบแบบคู่ขนานจำนวน 2 ฉบับ

22 การประเมินผลจากผลงานของนักเรียนโดยพิจารณาตรวจสอบจากการทำคู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้แบบประเมินผลงานของนักเรียนซึ่งมีผู้วิจัยร่วมกับครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ และชาวบ้านที่มาชมนิทรรศการร่วมกันประเมินผลงานของนักเรียน โดยมีรายละเอียดและเกณฑ์การประเมินแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความถูกต้องของเนื้อหา 20 คะแนน 2) ความคิดสร้างสรรค์ 10 คะแนน 3) ความสวยงาม 10 คะแนน และ 4) ความแข็งแรงของผลงาน 10 คะแนน รวมเป็น 50 คะแนน ซึ่งใช้เกณฑ์การประเมินผลงาน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ 1) คะแนนเฉลี่ย 40 คะแนนขึ้นไป อยู่ในเกณฑ์ดีมาก 2) คะแนนเฉลี่ย 35-39 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ดี 3) คะแนนเฉลี่ย 30-34 คะแนน อยู่ในเกณฑ์พอใช้ และ 4) คะแนนเฉลี่ย 29 ลงมา ต้องปรับปรุงแก้ไข

23 การประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้แบบเขียนพรรณนาความ ซึ่งเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ จำนวน 6 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ชื่อ - สกุล เพศ และอายุ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้แบบเขียนพรรณนาความ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างขึ้น

ซึ่งมีรายละเอียดของเครื่องมือและขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินหลังการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1. แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบทดสอบคู่ขนาน มีจำนวนข้อในแต่ละฉบับจำนวน 22 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Multiple choice) ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ซึ่งครอบคลุมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้าน ความสำคัญและบทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2. แบบประเมินผลงานของนักเรียนในการจัดทำคู่มือและนิทรรศการของนักเรียน ซึ่ง มีผู้วิจัยร่วมกับครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวใน อำเภอสังขละบุรีและชาวบ้านที่มาชมนิทรรศการร่วมกันประเมินผลงานของนักเรียน

3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้แบบเขียนพรรณนาความ ซึ่งเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ จำนวน 6 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอนและภาพวาดหรือข้อความแสดงแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่ได้รับการอนุรักษ์ ตามความคิดของนักเรียน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ชื่อ - สกุล เพศ และอายุ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านความสำคัญ ประโยชน์การนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งความคิดเห็นด้านอื่นๆ ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และความคิดเห็นที่มีต่อครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านต่างๆ รวมทั้งภาพวาดหรือข้อความแสดงแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่ได้รับการอนุรักษ์ตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยใช้แบบเขียนพรรณนาความ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างขึ้น

การสร้างแบบทดสอบ

การสร้างแบบทดสอบเพื่อใช้ประกอบการดำเนินการวิจัย มีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำมา วิเคราะห์ในการกำหนดประเด็นการสร้างแบบทดสอบคู่ขนานให้ครอบคลุมความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำ

มาใช้ในการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

2 สร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งในการประเมินก่อนและหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบกลุ่มงานชนิดเลือกตอบ **4** ตัวเลือก โดยวัดจุดประสงค์และเนื้อหาเดิม แต่เปลี่ยนแปลงโดยการสลับข้อและสลับตัวเลือก

3 นำเสนอแบบทดสอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ **3** ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน **3** ท่าน เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในด้านของภาษาที่ใช้ในแบบทดสอบ และให้มีการสลับข้อของแบบทดสอบเพิ่มเติม นอกเหนือ จากการสลับตัวเลือกภายในแบบทดสอบ

4 นำเสนอแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ **3** ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน **3** ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (**IOC**) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (**IOC**) เท่ากับ **1.00**

5 นำแบบทดสอบที่ได้รับการตรวจสอบเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** จำนวน **15** คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ โดยหาความยากง่าย (**P**) ค่าอำนาจจำแนก (**r**) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย **.20-.80** และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ **.02** ขึ้นไป ปรับปรุงแก้ไขข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์ รวมทั้งนำแบบทดสอบที่ได้จัดทำขึ้นนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (**Reliability**) โดยการใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

6 นำแบบทดสอบที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้วไปใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา จำนวน **23** คน

7 นำคะแนนที่ได้จากการประเมินก่อนและหลังใช้หลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาหาค่าเฉลี่ย (**X**) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (**S.D**)

8 นำมาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการใช้หลักสูตร โดยการหาค่า **t** แบบไม่อิสระ (**t- test Dependent**)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยวิธีหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (**X**) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (**S.D**) และ **t- test** แบบ **Dependent**

การสร้างแบบประเมินผลงานของนักเรียน

การสร้างแบบประเมินผลงานของนักเรียน เพื่อให้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินผลงานของนักเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาของแบบประเมินผลงานของนักเรียน และดำเนินการสร้าง

3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ซึ่งได้แก่ การปรับแก้คำที่พิมพ์ผิด และการแบ่งวรรคคำใน ตารางการประเมินผลงานนักเรียน

4. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล
 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น พิจารณาตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญในระยะเวลา 1 สัปดาห์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการใช้แบบประเมินผลงานของนักเรียน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนจากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และดำเนินการสร้าง

3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น พิจารณาตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญในระยะเวลา 1 สัปดาห์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในตอนที่ 1 และการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนที่เป็นข้อมูลด้านความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในตอนที่ 2 และ 3 ของแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินเอกสารหลักสูตร ได้แก่

การประเมินความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นและผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ซึ่งมีรายละเอียดของของเครื่องมือและขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้ในท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีและผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้จัดทำขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์ 1 ฉบับ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ชื่อ - สกุล

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้แบบเขียนพรรณาความ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างขึ้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
การสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อใช้ประกอบการดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการสร้าง

3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ซึ่งได้แก่ การปรับเปลี่ยนสร้างกรอบแนวทางในการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในภาคผนวก ฉ

4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น พิจารณาตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญในระยะเวลา 1 สัปดาห์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินเอกสารหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยผู้วิจัย วิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในตอนที่ 1 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนที่เป็นข้อมูลด้านความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในตอนที่ 2 และ 3 ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยการนำผลจากการประเมินหลักสูตรในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฉบับสมบูรณ์

จากขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2/ Development) : การประเมินหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผู้วิจัยได้สรุปวิธีดำเนินการวิจัย ดังตารางต่อที่ 7 ดังหน้า 140 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2/ Development) : การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
<p>เพื่อประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น</p> <p>1. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน</p> <p>1.1 การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร</p> <p>* ประเมินพฤติกรรมระหว่างการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียน</p> <p>* ประเมินผลความรู้ความเข้าใจจากผลงานของนักเรียนโดยพิจารณาตรวจสอบจากใบงานระหว่างการเรียนการสอนการประเมินผลงานของนักเรียน</p>	<p>การสังเกตพฤติกรรมระหว่างการเรียนภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียน</p> <p>การประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนในด้านเนื้อหาจากผลงานนักเรียนโดยพิจารณาผ่านใบงานระหว่างการเรียนการสอน</p>	<p>นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน</p> <p>นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน</p>	<p>แบบบันทึกพฤติกรรม / การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p> <p>แบบประเมินผลงานนักเรียน / การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>
<p>1.2 การประเมินหลังการใช้หลักสูตร</p> <p>* ประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนจากการทดสอบก่อนและหลังเรียน</p>	<p>การทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร</p>	<p>นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน</p>	<p>แบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 20 ข้อ และคำถามปลายเปิดจำนวน 2 ข้อ / หาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ค่า t- test แบบ Dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย/ เอกสาร	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
<p>* ประเมินผลงานการจัดทำคู่มือและนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p> <p>* ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p>	<p>การประเมินผลจากผลงานของนักเรียน โดยพิจารณาตรวจสอบจากการทำคู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p> <p>การสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p>	<p>* ผู้วิจัย * ครูผู้สอน * ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น * ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี * ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ * นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา * ชาวบ้านที่มาชมผลงานของนักเรียน</p> <p>นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน</p>	<p>แบบประเมินผลงานนักเรียน / การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p> <p>แบบสอบถาม / การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>
<p>2. การประเมินเอกสารหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร</p>	<p>การสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร</p>	<p>* ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา * ครูผู้สอน * ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น * ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี * ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ</p>	<p>แบบสัมภาษณ์ / การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>
<p>3. เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร</p>	<p>การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร</p>	<p>หลักสูตร</p>	<p>-</p>

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนดำเนินงาน 4 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) การวิจัย (R1 / Research) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร และประมวลความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความต้องการและการจัดทำโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านเนื้อหาและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การศึกษา การสัมภาษณ์ การสอบถาม และการจัดการสนทนากลุ่ม ตามลำดับ 2) การพัฒนา (D1 / Development) : การพัฒนาหลักสูตร เป็นการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร และนำไปตรวจสอบความเหมาะสมในด้านส่วนประกอบของหลักสูตรและความสอดคล้องของโครงร่างและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ 3) การวิจัย (R2 / Research) : การทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งจะดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่ได้กำหนดไว้ และ 4) การพัฒนา (D2 / Development) : การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาประเมินผลรวม ทั้งในด้านของความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตร การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร โดยการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียน การประเมินผลงานของนักเรียนจากใบงาน การจัดนิทรรศการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ ครูผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี โดยใช้วิธีการทดสอบความรู้ความเข้าใจ การสอบถาม และการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ให้สมบูรณ์ต่อไป.

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การพัฒนาหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตร
4. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร จาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 2) ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 3) ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ความต้องการของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษานิเทศก์ (สปอ.สังขละบุรี) เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการด้านการพัฒนาหลักสูตรและโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม และ

4) ผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งผลการวิเคราะห์เอกสารและศึกษาเอกสารตลอดจนความต้องการและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและบุคคลภายในชุมชนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร

จากการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2545 ได้ผลดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ระบุว่าบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืนตามที่กฎหมายบัญญัติ ใ้บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรม พักภัย และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และระบุนให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยรัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ พัฒนาวิชา

ชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 2541 : 14- 23)

ผลการวิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยระบุให้มีการสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินการอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปแบบยั่งยืน ส่งเสริมให้องค์กรชุมชน และท้องถิ่น ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชน และจัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อขอรับการสนับสนุนแหล่งเงินทุนหรืองบประมาณหรือกองทุนสำหรับใช้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2540:132) และระบุไว้ในแนวนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ 2545 - 2549) ว่า ให้ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม โบราณคดี และให้อุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย โดยสร้างค่านิยมให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้ระบุแนวทางโดยการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และนำมาใช้อย่างจริงจังและกว้างขวาง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งติดตามประเมินผล เพื่อให้การจัดการศึกษามีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นสุข สามารถดำรงไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2539: 69- 70)

ผลการวิเคราะห์แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ระบุแนวทางและมาตรการเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า ให้สถานศึกษาและครุณาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรของโรงเรียนและกิจกรรมการส่งเสริมหลักสูตรต่าง ๆ มีการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535: 3-5)

ผลการวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดว่าให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน

และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อมในรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนร่วมของประเทศชาติ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2542: 9-15)

ผลการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2545 พบว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ระบุหลักการไว้ 3 หลักการด้วยกันคือ 1) เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน 2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และ 3) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ โดยมีจุดหมายในการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองดีตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข (กรมวิชาการ, 2533 : 1) ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างโดยจัดหมวดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม คือ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ใช้เวลาเรียนตลอดหลักสูตรประมาณ 6 ปี โดยแต่ละปีการศึกษามีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ โดยกำหนดให้เวลาในแต่ละคาบเท่ากับ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมเวลาเรียนแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง สำหรับชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง และมีการเพิ่มอัตราเวลาเรียนโดยประมาณในกลุ่มประสบการณ์ 2 กลุ่มคือ กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ กับ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งลดอัตราเวลาเรียนโดยประมาณในกลุ่มประสบการณ์ที่เหลือ ได้แก่ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีอัตราเวลาเรียน เท่ากับอัตราเวลาเรียนในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ คือมีอัตรา

เรียนโดยประมาณ ร้อยละ 25 หรือ 600 คาบ / ปี ซึ่งมีแนวดำเนินการในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม รวมทั้งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง มากที่สุด สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน ซึ่งในการวัดผลและประเมินผล เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง

ด้วยเหตุนี้ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจึงเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการประเมินผล ที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่มีความต้องการให้ท้องถิ่น ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาและสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ซึ่งมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้ มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับสังคมและธรรมชาติ มีนิสัยใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เข้าใจหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยตระหนักในหน้าที่ ความรับผิดชอบปฏิบัติในขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และความเป็นเอกราชของชาติไทย ซึ่งโครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้แบ่งออกเป็น 11 หน่วยด้วยกัน ได้แก่ หน่วยสิ่งมีชีวิต ชีวิตในบ้าน สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ชาติไทย การทำมาหากิน พลังงานและสารเคมี จักรวาลและอวกาศ ประเทศเพื่อนบ้าน ประชากรศึกษา การเมืองและการปกครอง และข่าวเหตุการณ์วันสำคัญ ซึ่งในแต่ละหน่วยประกอบด้วย หน่วยย่อยหน่วยต่างๆ อีกมากมาย และในส่วนที่สามารถบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลงไปได้คือ ในหน่วยที่ 3 เรื่อง สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ในหน่วยย่อยที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคม และหน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยใช้ระยะเวลาในการเรียนการสอนทั้งสิ้น 36 คาบ คาบละ 20 นาที

จากการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่ามีจุดหมายเพื่อมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ และมีจุดหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอัน

พึงประสงค์ดังต่อไปนี้คือ ให้เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกลักษณะที่ดี มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม ซึ่งโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย 4 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ ส่วนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน ส่วนเวลาเรียนในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 กำหนดประมาณปีละ 800 - 1000 ชั่วโมง ช่วงชั้นที่ 3 กำหนดประมาณปีละ 1000 - 1200 ชั่วโมง และช่วงชั้นที่ 4 กำหนดปีละไม่น้อยกว่า 1200 ชั่วโมง ซึ่งได้เชื่อมโยงเนื้อหาในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเข้าในสาระการเรียนรู้กลุ่มที่ 4 คือ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กับ สาระการเรียนรู้ย่อยที่ 5 ว่าด้วยเรื่องภูมิศาสตร์ และในมาตรฐานที่ ส 5.2 คือ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมและมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งให้เด็กเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค วัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เข้าใจมิติสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดลักษณะกิจกรรมและปรากฏการณ์ในท้องถิ่น รู้ลักษณะเฉพาะความสำคัญและความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งตระหนักถึงความจำเป็น วิธีการกระจายและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างท้องถิ่น เข้าใจสาเหตุผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ

ทรัพยากรในท้องถิ่นรวมทั้งภูมิใจและรักษาสังแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมตระหนักถึงผลจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมการบริโภคที่ประหยัดอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสมดุลในระบบนิเวศ มีส่วนช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น รวมทั้งเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นของตน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบต่างๆในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในส่วนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี นั้นเนื่องจากบริบทที่เกี่ยวข้องได้แก่ สภาพความต้องการของท้องถิ่น สภาพความพร้อมของบุคลากร สภาพแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ดังนั้นผลการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีนโยบายและต้องการให้สถาบันการศึกษา องค์กรต่างๆและชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู มรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ให้สอดคล้องตามสภาพปัญหาของชุมชน ความต้องการของท้องถิ่นและนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สังคม ทรัพยากร ปัญหาในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มี

ผลการศึกษานโยบายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539:1-2) พบว่า หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีข้อกำหนดซึ่งเป็นแนวดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในด้าน การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ในการกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง โดยอาจกำหนดให้เขียนเป็นหน่วยหรือรายวิชาเฉพาะหรืออาจแทรกอยู่ในเนื้อหาเรื่องอื่นก็ได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น

มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยท้องถิ่นสามารถดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรได้ 5 รูปแบบ ดังนี้คือ 1) ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ปรับรายละเอียดของเนื้อหา 3) ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ 4) จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ 5) จัดทำเนื้อหา / รายวิชาเพิ่มเติมชิ้นใหม่ และได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 10 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดความเหมาะสมของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับผู้เรียน และระดับชั้น หลังจากนั้นจึงดำเนินการกำหนดความคิดรวบยอด ร่างเนื้อหารายวิชา และวิเคราะห์ร่างรายวิชาที่จัดทำขึ้น โดยวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอน และจัดสร้างปัจจัยเกื้อหนุนในการเรียน ก่อนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ นอกจากนี้ สงัด อุทรานันท์ (2532: 38) ยังเสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ไว้ 7 คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระประสบการณ์เรียนรู้ 4) การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล 5) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ 6) การประเมินผลการใช้ และ 7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533:19) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรไว้ 3 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดหลักสูตรโดยดูความสอดคล้องกับวิชาการ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง หลังจากนั้นเริ่มกำหนดรูปแบบหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์เรียนและการประเมินผล หลังจากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ หรือการสัมมนาและมีการทดลองนำร่อง พร้อมทั้งรวบรวมผลการวิจัย และปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้โดยคณะกรรมการ 2) ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การขออนุมัติหลักสูตรจากหน่วยงานหรือกระทรวง ดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากร จัดงบประมาณและวัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุนจัดเตรียมอาคารสถานที่ ระบบบริหาร และจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และ ติดตามผลการใช้หลักสูตร หลังจากนั้นเข้าสู่ระบบการบริหารหลักสูตร โดยการดำเนินการตามแผน กิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน คู่มือการสอน คู่มือการเรียน เตรียมความพร้อมของผู้สอน ความพร้อมของผู้เรียนและการประเมินผลการเรียน และ 3) ระบบการประเมินผล ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนการประเมินผลการใช้หลักสูตร ทั้งการประเมินย่อย การประเมินรวบยอด การประเมินระบบ หลักสูตร ระบบการบริหาร และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และรายงานข้อมูลตามลำดับ และจากการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรจากงานวิจัยของ สุชาติ ลีตระกูล มาเรียม นิลพันธุ์ ศรีวรรณ จันทร์หงษ์ และ สาลีณี อุดมพม พบว่า มีแนวดำเนินการที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมือนกันคือ ใช้แนว

ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) พัฒนาโครงร่างหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และ 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

ดังนั้นจะเห็นว่าการดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ โดยอาจมีขั้นตอนในการดำเนินการ ได้ 4 ขั้นตอน โดยสรุป คือ 1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และ 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยให้สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยมีแนวดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 4 ขั้นตอนตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว

ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน รวม 3 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจาก 1) สถานภาพและข้อมูลทั่วไป 2) ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1.1. สถานภาพและข้อมูลทั่วไป ของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษาพิเศษ โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน ประสบการณ์การทำงานและประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรหรือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และ ค่าร้อยละ (%) ดังตารางที่ 8 หน้า 153 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	1	33.33
หญิง	2	66.67
รวม	3	100.00
อายุ		
- 40 ปี	1	33.33
- 50 ปี	2	66.67
รวม	3	100.00
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	3	100.00
รวม	3	100.00
ตำแหน่งการทำงาน		
หัวหน้าการประถมศึกษา	1	33.33
ศึกษานิเทศก์	2	66.67
รวม	3	100.00
ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 10 ปี	1	33.33
11 - 20 ปี	1	33.33
21 - 30 ปี	1	33.33
รวม	3	100.00
6 ประสบการณ์การอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น		
เคย	1	33.33
ไม่เคย	2	66.67
รวม	3	100.00

จากตารางที่ 8 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายโดยคิดเป็นเพศหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ เพศชาย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ด้านอายุพบว่าส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ที่เหลือ อายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ด้านระดับการศึกษาพบว่า จบปริญญาตรีทั้ง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ด้านตำแหน่งการทำงานพบว่าส่วนใหญ่เป็นศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และเป็นหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ด้านประสบการณ์การทำงานพบว่า มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี ประสบการณ์การทำงานระหว่าง 11 - 20 ปี และมีประสบการณ์ในการทำงาน 21-30 ปี ในจำนวนที่เท่ากัน คือ จำนวนอย่างละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ด้านประสบการณ์การอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และเคยเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี

1.2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการการท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษานิเทศก์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ด้านความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมพบว่าหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษานิเทศก์ มีความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในเรื่องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีสภาพการดำเนินการโดยให้สถานศึกษาร่วมกับคนในท้องถิ่น ผู้รู้ ประชาชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จัดการศึกษาหรือจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายในท้องถิ่นเข้าไปในหลักสูตร ดังที่หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรีกล่าวว่า “...หลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการจัดการศึกษาให้ตรงกับสภาพท้องถิ่นใกล้ตัวจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตรงกับสภาพท้องถิ่น และพื้นที่ของตนเอง เพราะแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้การให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวภายในท้องถิ่น จะทำให้เด็กเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น พร้อมทั้งช่วยให้เด็กเป็นสื่อกลางและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นต่อไป รวมทั้งเป็นจุดขายและนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะ ทรัพยากรการท่องเที่ยว

เที่ยวที่มีมากมายภายในอำเภอสังขละบุรี และในการจัดการศึกษาควรร่วมมือกับคนในท้องถิ่น ผู้รู้
ประชาชน เพื่อร่วมกันพัฒนาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น...” (บุญชู สุขเจริญ 2545)

ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในประเด็นและขอบข่าย ที่เกี่ยวข้องกับ
จุดประสงค์ เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ และการประเมินผล ในภาพรวมพบว่า ด้านจุด
ประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอน ควร ครอบคลุม ทั้ง ด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย
โดย ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ
อำเภอสังขละบุรีและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในอำเภอ รวมทั้งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่ง
ท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่กำลังประสบอยู่ เน้นการฝึกทักษะการปฏิบัติตนในการร่วมกัน
ดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรในการท่องเที่ยว ภายในท้องถิ่น และการกระทำตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตาม
รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นอกเหนือจากการเรียนรู้เฉพาะในภาคทฤษฎี ดังที่หัวหน้าการ
ประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี ได้กล่าวว่า “...การกำหนดจุดประสงค์ในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
ควรมุ่งเน้น จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่เน้นทักษะการปฏิบัติ โดยกำหนดให้นักเรียนได้ปฏิบัติตน
เป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจากการปฏิบัติ ดังกล่าวจะทำให้ นักเรียน
เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ เกิดค่านิยมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวได้ใน
ที่สุด...” (สมบัติ จันทร์มีชัย 2545) และในด้านเนื้อหา โดยภาพรวมพบว่า ควรจัดเนื้อหาให้ผู้เรียน
ได้เรียนรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ของอำเภอสังขละบุรี สภาพภูมิศาสตร์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ
แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และสภาพปัญหาที่เกิด
ขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้ทั่วไป
เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ และควรเจาะจงเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ตัวผู้
เรียน ที่ผู้เรียนสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้จริง สำหรับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
จัดการเรียนการสอนโดยยึดหยุ่นตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มุ่งเน้นกระบวนการกลุ่ม
จัดการเรียนการสอนโดยแทรกค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ควบคู่กับ
ความรู้ในภาคทฤษฎี เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า ร่วมกันวิเคราะห์และอภิปรายเพื่อให้
เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งให้นักเรียนได้มีการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริง ส่วนในด้านการวัด
และประเมินผล ควรวัดผลตามสภาพจริงทั้งด้านความรู้ความเข้าใจและเจตคติ โดยการสังเกตพฤติ
กรรมในขณะที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน นอกจากการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน
ในภาคทฤษฎี และการตรวจผลงานจากใบความรู้ของนักเรียน โดยให้มีการประเมินผลงานหรือ

การปฏิบัติกิจกรรมจากหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่เพื่อน ครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น รวมทั้งให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ในด้านของการปฏิบัติกิจกรรมหรือในด้านผลงานของใบงาน

1.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษานิเทศก์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (**Content Analysis**) ด้านปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภาพรวมพบว่า มีปัญหาคือ **1)** ด้านความรู้ โรงเรียนและครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในกระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จึงควรมีการจัดให้ความรู้ในเรื่องการจัดทำ โดยการจัดอบรมเผยแพร่เอกสาร พาไปศึกษาดูงานกับแหล่งที่จัดทำแล้ว และจัดการนิเทศทางไกล มีการประเมินและติดตามผลเป็นระยะเพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดซึ่งในการเริ่มทำหลักสูตรท้องถิ่นช่วงแรกๆ อาจจะทำให้เริ่มทำในระดับกลุ่มโรงเรียนก่อน **2)** ด้านเวลา ในภาคปฏิบัติหรือในการเชิญผู้รู้มาให้ความรู้กับนักเรียนนั้น ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามตารางสอนทุกครั้ง ประกอบกับสภาพการเดินทางที่ไม่เอื้อต่อการพานักเรียนไปทัศนศึกษาดังนั้นจึงควรมีการติดต่อประสานงานระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน รวมทั้งมีการดำเนินการเตรียมการร่วมกันในการจัดพานักเรียนไปทัศนศึกษาล่วงหน้า และปรับเวลาให้สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม **3)** ด้านศักยภาพของท้องถิ่น เนื่องจากผู้รู้ในท้องถิ่นบางท่านขาดเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมให้กับนักเรียน ดังนั้นทางโรงเรียนหรือครูผู้สอนควรช่วยเหลือและให้คำแนะนำในเทคนิควิธีการสอนต่างๆ **4)** ปัญหาในด้านของความปลอดภัยในการพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ อันเนื่องมาจากอยู่ในช่วง ฤดูฝน โดยเฉพาะการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควรมีการเตรียมการด้านความปลอดภัย โดยมีการประสานงานกับครูผู้สอนท่านอื่นภายในโรงเรียน และการประสานงานร่วมกันกับผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในการให้ความร่วมมือ ช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียนในช่วงที่ไปทัศนศึกษาด้วย

ด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม พบว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กเกิดทั้งความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ สำหรับในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งผู้รู้ที่จะให้ความรู้ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งชาวบ้านที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว โดยการสำรวจพื้นที่และทำความเข้าใจกับชาวบ้านก่อนการนำนักเรียนไปทัศนศึกษา และในด้านของ

กิจกรรมการเรียนการสอน และควรติดตามประเมินผลในด้านผู้เรียนและผู้ใช้หลักสูตรด้วย เพื่อจะได้ทราบผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหากมีการนำไปใช้ในครั้งต่อไป สำหรับในด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นั้นควรจัดกิจกรรมในลักษณะให้นักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะและควรให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น และจากแหล่งเรียนรู้จริง เพื่อจะได้สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรีได้เสนอว่า “...กิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรจัดกิจกรรมเพิ่มเติมจากภาคทฤษฎี คือมีการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อสังเกตพฤติกรรมในการท่องเที่ยวหลังจากเรียนรู้จนจบเนื้อหาในภาคทฤษฎีแล้วโดยให้นักเรียนเป็นผู้กำหนดและเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจไปทัศนศึกษา รวมทั้งมีการดำเนินการวางแผนการร่วมกันในการเตรียมการไปทัศนศึกษาด้วย...” (สมบัติ จันทร์มีชัย 2545)

2 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจาก 1) สถานภาพและข้อมูลทั่วไป 2) ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการในการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

2.1. สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และประสบการณ์ในการท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และ ค่าร้อยละ (%) ดังปรากฏในตารางที่ 9 หน้า 158 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงการวิเคราะห์สถานภาพ และข้อมูลทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี
จำนวน 23 คน

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	10	43.48
หญิง	13	56.52
รวม	23	100.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 10 ปี	-	-
10-12 ปี	21	91.30
13-15 ปี	2	8.70
รวม	23	100.00
3. อาชีพของผู้ปกครอง		
เกษตรกร	18	78.26
รับจ้าง	3	13.04
ค้าขาย	2	8.70
อื่นๆ ไปรกระบุ	-	-
รวม	23	100.00
4. นักเรียนเคยมีประสบการณ์ในการไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีหรือไม่		
ไม่เคย	2	8.70
เคย	21	91.30
(เคยไปกับใคร ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
คนเดียว	-	-
เพื่อน	16	69.57
พ่อแม่หรือญาติพี่น้อง	10	43.48
ครู	1	4.35

ตารางที่ 9(ต่อ)

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
(เคยไปท่องเที่ยวในสถานที่ใด ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำตกเกริงกระเวีย	4	17.39
น้ำตกไคช่องถ่อง	1	4.35
น้ำตกตะเคียนทอง	2	8.70
น้ำตกพวย	-	-
น้ำตกกระเต็งเจ็ง	-	-
น้ำตกคลีตี	-	-
ทุ่งใหญ่นเรศวร	1	4.35
ถ้ำบาดาล	2	8.70
บึงเกริงกระเวีย	-	-
เขื่อนวชิราลงกรณ์ (เขื่อนเขาแหลม)	5	21.74
วัดวังวิเวการาม (วัดหลวงพ่ออุดมมะ)	14	60.87
ค่านประเจียดสามองค์	6	26.09
เจดีย์สามสบ	-	-
เจดีย์พุทธคยา	10	43.48
พระแก้ววัดตะนิฟุ้ง (เสน่ห์ฟุ้ง)	9	39.13
สะพานไม้ (อุตตมานุสรณ์)	12	52.17
ตลาดเข้าวัดวังกวีเวการาม (ตลาดมอญ)	9	39.13
อื่นๆ ไปรกระบุ		
เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ)	14	60.87
วัฒนธรรมรำตง	14	60.87
ห้วยพะเหยาะ	12	52.17

จากตารางที่ 7 (หน้า 158-159) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 ด้านอายุ พบผู้ว่าตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุ 10-12 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 91.30 รองลงมาได้แก่ อายุ 13-15 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 ตามลำดับด้านอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรมากที่สุด จำนวน 18 คน คิด

เป็นร้อยละ **78.26** รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง จำนวน **3** คน คิดเป็นร้อยละ **13.04** และอาชีพค้าขาย จำนวน **2** คน คิดเป็นร้อยละ **8.70** ตามลำดับ

ด้านประสบการณ์ในการไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการไปท่องเที่ยวจำนวน **21** คน คิดเป็นร้อยละ **91.30** และไม่เคยมีประสบการณ์ในการไปท่องเที่ยวเลย จำนวน **2** คน คิดเป็นร้อยละ **8.70** โดยเคยไปกับเพื่อนมากที่สุด จำนวน **16** คน คิดเป็นร้อยละ **69.57** รองลงมาคือไปกับพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง จำนวน **10** คน คิดเป็นร้อยละ **43.48** และไปกับครู **1** คน คิดเป็นร้อยละ **4.35** ตามลำดับ สถานที่ท่องเที่ยวที่นักเรียนไปท่องเที่ยวมากที่สุดคือวัดวังแก้วเวการาม (วัดหลวงพ่อดุตมะ) เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) วัดนธรรมรัง ในจำนวนที่เท่ากัน **14** คน คิดเป็นร้อยละ **60.87** รองลงมาคือ สะพานไม้ (อุตตมานุสรณ์) ถ้ำน้ำห้วยพะเหยาะในจำนวนที่เท่ากัน **12** คน คิดเป็นร้อยละ **52.17** เจดีย์พุทธคยาจำนวน **10** คน คิดเป็นร้อยละ **43.48** พระแก้ววัดตะนิพุง (เสน่ห์พ่อง) ตลาดเช้าวัดวังแก้วเวการาม (ตลาดมอญ) ในจำนวนที่เท่ากัน **9** คน คิดเป็นร้อยละ **39.13** ดำนพระเจดีย์สามองค์ จำนวน **6** คน คิดเป็นร้อยละ **26.09** เขื่อนวชิราลงกรณ์ (เขื่อนเขาแหลม) จำนวน **5** คน คิดเป็นร้อยละ **21.74** น้ำตกเกริงกระเวียจำนวน **4** คน คิดเป็น ร้อยละ **17.39** น้ำตกตะเคียนทอง และถ้ำบาดาลในจำนวนที่เท่ากัน **2** คน คิดเป็นร้อยละ **8.70** น้ำตกใต้ช่องถอง และ หุ่นใหญ่เรศวรในจำนวนที่เท่ากัน **1** คน คิดเป็นร้อยละ **4.35** ตามลำดับ

2.2 ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเนื้อหาและ กิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และ ค่าร้อยละ (%) ดัง ปรากฏในตารางที่ **10** หน้า **161** ต่อไปนี้

ตารางที่ 10 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.เรียนต้องการเรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	23	100.00
- หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	19	82.61
- องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	19	82.61
- ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	18	78.26
- บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	22	95.65
- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอสังขละบุรีที่ควรอนุรักษ์ไว้	23	100.00
- อื่น ๆ โปรดระบุ		
* ประวัติเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ)	22	95.65
* เรื่องราวเกี่ยวกับการรำตง	20	86.97
* ทรัพยากรในลำห้วยพะเหยาะ	22	95.65
2 นักเรียนต้องการให้มีกิจกรรมใดบ้างในการเรียนรู้เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้	22	95.65
- วาดภาพแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ	18	78.26
- จัดทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ	23	100.00
- แข่งขันตอบคำถาม	22	95.65
- ประกวดวาดภาพแหล่งท่องเที่ยว	19	82.61
- ประกวดคำขวัญการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	15	65.22
- จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	23	100.00
- จัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	21	91.30

ตารางที่ 10(ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
- อื่น ๆ โปรรระบุ		
* จัดกิจกรรมทำความสะอาดแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน	14	60.87
* ขยายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว	1	4.35
3 นักเรียนต้องการให้มีการวัดผลและประเมินผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- การทดสอบ	23	100.00
- การสอบถาม	12	52.17
- การสัมภาษณ์	12	52.17
- การสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน	23	100.00
- ตรวจสอบผลงาน	20	86.96
- การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	23	100.00
- การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ	20	86.96
- อื่น ๆ โปรรระบุ	-	-
4 มีแหล่งท่องเที่ยวใดบ้างภายในอำเภอสังขละบุรี ที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษา เพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 แห่ง)		
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ		
- น้ำตกเกริงกระเวีย	8	34.78
เพราะ ยังไม่เคยไป	5	21.74
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	2	8.70
ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	2	8.70

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
- น้ำตกไคช่องถ่อง	5	21.74
เพราะ ยังไม่เคยไป	3	13.04
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	1	4.35
ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	2	8.70
- น้ำตกตะเคียนทอง	11	47.83
เพราะ ยังไม่เคยไป	2	8.70
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	5	21.74
ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	5	21.74
- น้ำตกพวย	5	21.74
เพราะ ยังไม่เคยไป	2	8.70
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	3	13.04
ต้องการทราบความหมายของชื่อและประวัติความเป็นมา	3	13.04
- น้ำตกกระตังเจิ้ง	3	13.04
เพราะ ยังไม่เคยไป	1	4.35
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	2	8.70
- คลิตี้	6	26.08
เพราะ ยังไม่เคยไป	4	17.39
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	3	13.04
- หุ่นใหญ่เนศวร	9	39.13
เพราะ ยังไม่เคยไป	4	17.39
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	3	13.04
ต้องการทราบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว	2	8.70
- ถ้ำบาดาล	7	30.43
เพราะ ยังไม่เคยไป	1	4.35
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	5	21.74
ต้องการทราบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว	1	4.35
ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	2	8.70

ตารางที่ 10(ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
- บึงเกริงกระเวีย	4	17.39
เพราะ ยังไม่เคยไป	3	13.04
ต้องการทราบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว	1	4.35
- เขื่อนวชิราลงกรณ์ (เขื่อนเขาแหลม)	6	26.09
เพราะ ยังไม่เคยไป	1	4.35
ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	3	13.04
ต้องการชมการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ	5	21.74
- อื่น ๆ โปรรระบุ ลำห้วยพะเหยาะ	22	95.65
เพราะ ต้องการชมธรรมชาติที่สวยงาม	2	8.70
ต้องการทราบประวัติและความเป็นมา	4	17.39
ต้องการทราบสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยว	12	52.17
ต้องการทราบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว	5	21.74
แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถานและโบราณสถาน		
- วัดวังแก้วเวการาม (วัดหลวงพ่อดุตตะ)	2	8.70
เพราะ ต้องการไปชมความสวยงามของสิ่งก่อสร้างต่างๆภายในวัด	2	8.70
- ด่านพระเจดีย์ 3 องค์	6	26.09
เพราะ ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	2	8.70
เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของอำเภอสังขละบุรี	4	17.39
- เจดีย์สามประสบ	3	13.04
เพราะ ต้องการทราบประวัติความเป็นมาและความสำคัญ	3	13.04

ตารางที่ 10(ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
- เจดีย์พุทธคยา	5	21.74
เพราะ ยังไม่เคยไป	2	8.70
ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	3	13.04
ต้องการไปชมเจดีย์พุทธคยา	1	4.34
- พระแก้ววัดตะนิฟุ้ง (เสน่ห์ฟุ้ง)	8	34.78
เพราะ ยังไม่เคยไป	5	21.74
ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	3	13.04
- อื่น ๆ โปรรชนะบุ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ)	20	86.96
เพราะ ต้องการทราบประวัติและความเป็นมา	20	86.96
ต้องการทราบสิ่งที่บรรจุอยู่ภายในเจดีย์ว่ามีอะไรบ้าง	1	4.35
ต้องการทราบถึงความสำคัญของเจดีย์ที่มีต่อชนชาติกระเหรี่ยง	5	21.79
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม		
- สะพานไม้ (อุตตมานุสรณ์)	11	47.83
เพราะ ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	6	26.09
ต้องการไปชมสะพานและธรรมชาติที่สวยงาม	5	21.74
บริเวณลำน้ำสามประสบ		
- ตลาดเช้าวัดวังแก้วเวการาม (ตลาดมอญ)	7	30.43
เพราะ ต้องการไปชมการค้าขายยามเช้า	7	30.43
- อื่น ๆ โปรรชนะบุ วัดนธรรมราษฎร์	23	100.00
เพราะ ต้องการทราบประวัติความเป็นมา	17	73.91
ต้องการทราบความหมายของเนื้อเพลงที่ใช้ในการรำตง	12	52.17
เป็นวัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยงที่ควรแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์	5	21.74

จากตารางที่ 10(หน้า161-165) พบว่า ในด้านเนื้อหาที่นักเรียนต้องการเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด คือ ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเนื้อหาในด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอสังขละบุรีที่ควรอนุรักษ์ไว้ในจำนวนที่เท่ากัน คือ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ เนื้อหาในด้านของบทบาทหน้าที่ของชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเนื้อหาในด้านอื่น ๆ ที่ได้เสนอแนะเพิ่มเติมได้แก่ ประวัติเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และทรัพยากรที่มีในบริเวณลำห้วยพะเหยาะ ในจำนวนที่เท่ากันคือ 22 คน คิดเป็นร้อยละ 95.65 เนื้อหาเกี่ยวกับการร่างจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 86.97 เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจำนวนที่เท่ากันคือ 19คน คิดเป็นร้อยละ 82.61 และเนื้อหาในด้านของลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 18คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 ตามลำดับ

ในด้านความต้องการเกี่ยวกับกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ และการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ในจำนวนที่เท่ากัน คือ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ การเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้และการแข่งขันตอบคำถามในจำนวนที่เท่ากัน คือ 22 คน คิดเป็นร้อยละ 95.65 การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 91.30 การประกวดวาดภาพแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 19คน คิดเป็นร้อยละ 82.61 การวาดภาพแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 การประกวดคำขวัญการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 65.22 และกิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติมได้แก่ การจัดกิจกรรมทำความสะอาดแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 60.87 และการขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55ตามลำดับ

ในด้านรูปแบบการวัดและประเมินผลจากกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า นักเรียนต้องการให้มีการวัดและประเมินผลจากการทดสอบ การสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน และการประเมินผลจากการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ในจำนวนที่เท่ากัน คือ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ การวัดและประเมินผลจากการตรวจผลงาน และการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจในจำนวนที่เท่ากันคือ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 86.96 และการประเมินผลจากการสอบถาม และการสัมภาษณ์ในจำนวนที่เท่ากันคือ 12คน คิดเป็นร้อยละ 52.17ตามลำดับ

ในด้านของแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่นักเรียนต้องการไปทัศนศึกษามากที่สุดคือ ลำห้วยพะเหยาะ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 95.65 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ

ต้องการทราบเกี่ยวกับสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้เข้ามาเที่ยวมากที่สุดในจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 52.17 รองลงมาคือ ต้องการทราบประวัติและความเป็นมาของลำห้วยพะเหยาะ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 และต้องการชมธรรมชาติที่สวยงามในบริเวณลำห้วยพะเหยาะ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 ตามลำดับ แหล่งท่องเที่ยวรองลงที่นักเรียนต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ น้ำตกตะเคียนทอง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.83 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ ต้องการทราบประวัติความเป็นมา และชมธรรมชาติที่สวยงามในจำนวนที่เท่ากันคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 และเหตุผลรองลงมาคือ ยังไม่เคยไปเที่ยวมาก่อน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 ตามลำดับ ทุ่งใหญ่นเรศวรจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ ยังไม่เคยไปจำนวน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 เหตุผลรองลงมาคือ ต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงาม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 และ ต้องการทราบเกี่ยวกับทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวทุ่งใหญ่นเรศวร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 ตามลำดับ น้ำตกเกริงกระเวีย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 34.87 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ ยังไม่เคยไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 และต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงาม พร้อมกับ ต้องการทราบประวัติความเป็นมา ในจำนวนที่เท่ากัน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 ตามลำดับ ถ้ำบาดาล จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ ต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงามมากที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 รองลงมาคือ ต้องการทราบประวัติความเป็นมา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 และต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงาม กับ ต้องการทราบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวในจำนวนที่เท่ากันคือ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.13 ตามลำดับ เขื่อนวชิราลงกรณ์ และ น้ำตกคลิตี้ในจำนวนที่เท่ากันคือ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาในส่วนของเขื่อนวชิราลงกรณ์ คือ ต้องการชมการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 รองลงมาคือต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงาม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 และยังไม่เคยไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.35 โดยระบุเหตุผลในการต้องไปทัศนศึกษาที่น้ำตกคลิตี้ คือ เนื่องจากยังไม่เคยไป จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 รองลงมาคือ ต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงาม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 ตามลำดับ น้ำตกไคช่องถ่อง และ น้ำตกพวย ในจำนวนที่เท่ากันคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาที่น้ำตกไคช่องถ่อง คือ เนื่องจากยังไม่เคยไปจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 รองลงมาคือต้องการไปชมธรรมชาติที่สวยงาม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 และต้องการทราบประวัติความเป็นมา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.35 ตามลำดับ ส่วนเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาที่ น้ำตกพวย คือต้องการทราบความหมายของชื่อและประวัติความเป็นมา รวมทั้งชมธรรมชาติที่สวยงามในจำนวนที่เท่ากันคือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 รอง

ลงมาคือ ยังไม่เคยไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 870 ตามลำดับ บึงเกริงกระเวีย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษา คือ เนื่องจากยังไม่มีเคยไปจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1304 รองลงมาคือ ต้องการทราบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 435 ตามลำดับ และแหล่งท่องเที่ยวลำดับสุดท้ายที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ น้ำตกกระเต็งเจ็ง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1304 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ ต้องการทราบความหมายของชื่อและประวัติความเป็นมาจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 รองลงมาคือ เนื่องจากยังไม่มีเคยไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 435 ตามลำดับ

ในด้านแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถานพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนต้องการเข้าไปทัศนศึกษามากที่สุดคือ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 86.96 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ ต้องการทราบประวัติความเป็นมาจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 86.96 รองลงมาคือต้องการทราบเกี่ยวกับความสำคัญของเจดีย์ที่มีต่อชนชาติกระเหรี่ยง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 และ ต้องการทราบเกี่ยวกับสิ่งที่บรรจุอยู่ในเจดีย์ ว่ามีอะไรบ้าง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 435 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน - โบราณสถานรองลงมาที่นักเรียนต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ พระแก้ววัดตะนิ่ฟุง (เสน่ฟอง) จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 โดยระบุเหตุผลในการไปทัศนศึกษาคือ เพื่อต้องการทราบประวัติความเป็นมาจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 รองลงมาคือยังไม่เคยไปด้านพระเจดีย์สามองค์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ มีความสนใจเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของอำเภอสังขละบุรีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 รองลงมาคือ ต้องการทราบประวัติความเป็นมาจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 870 ตามลำดับ เจดีย์พุทธคยา จำนวน 5 คน โดยระบุเหตุผลในการไปทัศนศึกษาคือ เพื่อต้องการทราบประวัติความเป็นมามากที่สุดจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1304 รองลงมาคือ เนื่องจากยังไม่มีเคยไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 870 และต้องการไปชมเจดีย์พุทธคยา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 434 ตามลำดับเจดีย์สามประสบ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1304 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือ เพื่อต้องการทราบประวัติความเป็นมาและความสำคัญของเจดีย์สามประสบ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1304 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถานและแหล่งโบราณสถานสุดท้ายที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ วัดวังแก้วเวการาม (วัดหลวงพ่อดูตมะ) โดยระบุเหตุผลที่ต้องการไปทัศนศึกษาคือต้องการไปชมความสวยงามของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 870 ในด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนต้องการเข้าไปทัศนศึกษามากที่สุดคือ แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้แก่ การเข้าไปชมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการรำตง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยระบุเหตุผลในการเข้าไปทัศนศึกษาคือ

ต้องการทราบประวัติความเป็นมาของการรำตง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 73.91 รองลงมาคือ เพื่อต้องการทราบความหมายของเนื้อเพลง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 52.17 และสนใจเนื่องจากเป็นวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่ควรแก่การเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรองลงมาที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ สะพานไม้ (อุตตมานุสรณ์) จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.83 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ เพื่อต้องการทราบประวัติความเป็นมา จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 รองลงมาคือ เพื่อต้องการไปชมสะพานและธรรมชาติที่สวยงามบริเวณลำน้ำสามประสบ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 ตามลำดับ ตลาดเช้าวัดวังแก้วเวภาราม (ตลาดมอญ) จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 โดยระบุเหตุผลที่ต้องการเข้าไปทัศนศึกษาคือ ต้องการไปชมการค้าขายยามเช้าภายในตลาด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 ตามลำดับ

ดังนั้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนต้องการ รวม จำนวน 3 ข้อ สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

2.21 ในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นักเรียนต้องการเรียนรู้ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้มีเนื้อหาในการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้คือ

- ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอสังขละบุรีที่ควรอนุรักษ์ไว้
- เนื้อหาอื่นๆ เพิ่มเติม ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) เรื่องราวเกี่ยวกับการรำตง และทรัพยากรในลำห้วยเหยาะ

2.22 ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะดังต่อไปนี้

- เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้
- วาดภาพแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ
- จัดทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ

- แข่งขันตอบคำถาม
- ประกวดวาดภาพแหล่งท่องเที่ยว
- ประกวดคำขวัญการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
- จัดทำคู่มือการท่องเที่ยว
- จัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- กิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติมที่นักเรียนเสนอแนะได้แก่ จัดกิจกรรมทำความสะอาดแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

223 ด้านรูปแบบการวัดและประเมินผล พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้วัดและประเมินผลในลักษณะดังต่อไปนี้

- การทดสอบ
- การสอบถาม
- การสัมภาษณ์
- การสังเกตพฤติกรรมในระหว่างเรียน
- ตรวจสอบงาน
- การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียน

สนใจ

224 ด้านแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจและต้องการเข้าไปทัศนศึกษามากที่สุด **3** แหล่ง แยกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวคือ

- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ ลำน้ำห้วยพะเหยาะ
- แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน คือ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ)
- แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมรำตง

3 ผลการสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลจาก **1)** สถานภาพและข้อมูลทั่วไป **2)** สภาพความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยพิจารณาในด้าน ความสำคัญความ จำเป็น และประโยชน์ที่จะได้รับ **3)** ขอบข่ายเนื้อหา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวที่ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษา โดยจำแนกเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน - โบราณสถาน รูปแบบการวัดประเมินผล และปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พร้อมทั้งวิธีการดำเนินการ

ป้องกันและแก้ไข 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร ดังแสดงการจัดตำแหน่งที่นั่งในขณะร่วมสนทนากลุ่ม ดังแผนภูมิที่ 11 หน้า 275 และมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

31. สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ตัวแทนคณะกรรมการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี และผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และค่าร้อยละ (%) ดังตารางที่ 11 ต่อไปนี้

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	6	85.71
หญิง	1	14.29
รวม	7	100.00
อายุ		
30 - 40 ปี	4	57.14
41 - 50 ปี	1	14.29
51 - 60 ปี	2	28.57
รวม	7	100.00
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3	42.86
ปริญญาตรี	4	57.14
รวม	7	100.00

ตารางที่ 11 (ต่อ)

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น		
ไม่เคย	5	71.43
เคย	2	28.57
ได้แก่ - การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำหลักสูตรท้องถิ่น	1	14.29
- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการขยายพันธุ์พืชด้วยวิธีการต่างๆ ป.1-6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา	1	14.29
รวม	7	100.00
ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี		
ไม่เคย	3	42.86
เคย	4	57.14
ได้แก่ - การเล่าเรื่องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักเรียน และเพื่อนครู หรือญาติพี่น้องที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีทราบ	4	57.14
- การพานักเรียน เพื่อน ญาติพี่น้องไปทัศนศึกษา ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอำเภอสังขละบุรี	4	57.14
รวม	7	100.00

จากตารางที่ 11 (หน้า 171 - 172) พบว่าส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นเพศชาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมาเป็นเพศหญิงจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ด้านอายุพบว่าส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมาอายุระหว่าง 51 - 60 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 และ

อายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 ตามลำดับ ด้านระดับการศึกษาสูงสุดพบว่าส่วนใหญ่จบปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมาได้แก่ต่ำกว่าปริญญาตรี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ตามลำดับ ด้านประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 และที่เหลือเคยมีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ซึ่งประสบการณ์ที่มีได้แก่ การเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการขยายพันธุ์พืชด้วยวิธีการต่างๆ ป.1-6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ในจำนวนที่เท่ากัน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ด้านประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 ซึ่งประสบการณ์ที่มีได้แก่ การเล่าเรื่องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักเรียน และเพื่อนครู หรือญาติพี่น้อง ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีทราบ และการพานักเรียน เพื่อน ญาติพี่น้องไปทัศนศึกษา ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอำเภอสังขละบุรี ในจำนวนที่เท่ากัน คือ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 และไม่เคยมีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยว 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86

3.2 สภาพความต้องการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยพิจารณาในด้านความสำคัญความจำเป็น และประโยชน์ที่จะได้รับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านความสำคัญและความจำเป็นในการจัดพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมพบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอำเภอสังขละบุรี เป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางศาสนสถาน - โบราณสถาน และทางวัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อมากมาย ซึ่งนำรายได้เข้าสู่ชุมชนและอำเภอเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ซึ่งปัจจุบันสภาพแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดังกล่าวภายในอำเภอสังขละบุรีกำลังอยู่ในภาวะเริ่มเสื่อมโทรม อันเป็นผลมาจาก การขาดความรู้ในด้านการท่องเที่ยวที่ถูกวิธี การขาดความตระหนักและเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนและอำเภอ ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกและรู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ถูกวิธีตามหลักการท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์ เพื่อให้เด็กเข้าใจ รั้วและรักรักรในทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและอำเภอสังขละบุรี เพื่อช่วยในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้กับผู้ใหญ่และคนรุ่นหลังต่อไป ดังที่ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรีกล่าวว่า “...การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากการที่เราเป็นเจ้าของธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีของเรา เราจึงต้องรักษาและหวงแหนเก็บไว้ให้อยู่กับท้องถิ่นของเรา และให้คนรุ่นหลัง รวมทั้งให้คนต่างท้องถิ่นได้รับรู้ ซึ่งการสร้างหลักสูตรให้เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนนับว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ดีที่สุด เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น และรักหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่ท้องถิ่นตนมีและร่วมกันรักษา ดูแล ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลังต่อไป...” (ประเทือง ตรีสุวรรณ 2544)

ด้านประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับผู้เรียน ผู้สอน โรงเรียน และท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวม ผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับคือ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของนักเรียนได้ เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อชุมชนและเศรษฐกิจของอำเภอสังขละบุรี มีจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน และท้องถิ่นของตน ซึ่งทำให้เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีในท้องถิ่น ได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละเพิ่มขึ้นซึ่งทำให้นักเรียนสามารถถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้แก่ชุมชนหรือคนรุ่นหลังต่อไปได้ นอกจากนี้ ยังทำให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมและประเพณีของตนสืบต่อไป และในด้านประโยชน์สำหรับผู้สอนนั้นโดยภาพรวมพบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าผู้สอนจะได้รับประโยชน์จากหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอมากขึ้น เนื่องจากการสอนเป็นไปในลักษณะการสอนร่วมระหว่างผู้รู้ด้านต่างๆ หลายด้าน ร่วมกับครูผู้สอนได้แก่ ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี และผู้ดำเนินการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้สอนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน และพัฒนารูปแบบการสอนรวมทั้งขยายผลไปยังการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์อื่นต่อไป ดังที่ ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา กล่าวว่า “...การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นับว่ามีประโยชน์สำหรับครูผู้สอนอย่างยิ่ง เนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ในอำเภอสังขละบุรี ไม่ใช่คนในท้องถิ่นโดยกำเนิด หากแต่เป็นบุคคลที่มาจากท้องถิ่นอื่นซึ่งเข้ารับการบรรจุทำการสอนที่อำเภอนี้ จึงทำให้ไม่เข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น ในด้านของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอย่างชัดเจน และเพียงพอ ประกอบกับการขาดตัวอย่างและประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงทำให้การจัดการเรียนการสอน ไม่สามารถทำให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่นได้ ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จึงนับว่ามีประโยชน์ในด้านการทำให้ครู ู้และเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และทราบเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีในชุมชนและท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นไปพร้อม ๆ กับนักเรียน ตลอดจนสามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์อื่นได้ต่อไป...” (อรนิจ จิตตะเสน 2545) และด้านประโยชน์ที่ท้องถิ่นจะได้รับนั้น ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าในภาพรวมท้องถิ่นจะได้รับการพัฒนาและการอนุรักษ์ในด้านการทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมได้ในระดับหนึ่ง โดยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นผู้กระจายความรู้ให้แก่ผู้ปกครอง และน้องๆ ภายในชุมชนรุ่นต่อไป.

33 ด้านข้อบ่งชี้เนื้อหาสาระในการร่างหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยแยกประเด็นการสนทนากลุ่มเป็น 5 ด้าน ด้วยกัน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ควรเรียนรู้ในระยะเวลาประมาณ 36 คาบ และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ควรมีในหลักสูตร 2) ด้านรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านแหล่งท่องเที่ยวที่ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษา โดยจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งเหตุผลในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวในการพานักเรียนไปทัศนศึกษา 4) ด้านรูปแบบการวัดผลประเมินผลเพื่อให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน และ 5) ด้านปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร พร้อมทั้งวิธีการดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาหรืออุปสรรคเหล่านั้น ซึ่งสรุปผลการสนทนากลุ่มตามประเด็นการสนทนากลุ่มที่กำหนดไว้ได้ดังนี้

331 ด้านเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี โดยภาพรวมพบว่าผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ของอำเภอสังขละบุรี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรี

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความหมาย หลักการ องค์ประกอบ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ การทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนาได้กล่าวไว้ว่า “...การจัดเนื้อหาให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติร่วมด้วยมิใช่เพียงการให้ความรู้ภาคทฤษฎีเท่านั้น และเนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ของเรา ยังขาดประสบการณ์ในด้านความรู้เกี่ยวกับการทัศนศึกษา จึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับการทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวกับนักเรียนก่อนนำนักเรียนไปทัศนศึกษาจริง และควรมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บรรจุไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจก่อนการลงมือปฏิบัติจริงร่วมด้วยในหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี...” (สมชาย ศรีสุข 2545) และในด้านของจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ในด้านพุทธิพิสัยนั้นควรกำหนดจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอำเภอ และสภาพแวดล้อมตลอดจนปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี ในด้านทักษะพิสัยควรกำหนดจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมี พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกต้องตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และในด้านจิตพิสัยควรกำหนดจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีค่านิยมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับชุมชนได้

3.3.2 ด้านรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี ในด้านเทคนิควิธีสอน โดยภาพรวมพบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคนให้ความคิดเห็นว่า ควรจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มีการให้บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คำนี้ถึงความต้องการและความสนใจของนักเรียน จัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและมุ่งเน้นกระบวนการกลุ่ม มีการจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของนักเรียน โดยการนำนักเรียนไปศึกษา

นอกสถานที่ จัดการเรียนการสอนในสถานที่จริง และมีการสอดแทรกค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นลงไปในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรในแต่ละคาบด้วย ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยภาพรวมพบว่า สื่อการเรียนการสอนควรให้นักเรียนและครูร่วมกันสร้าง โดยมีทั้งใบความรู้ ใบงาน รูปภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี นอกเหนือไปจากเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับเมืองกาญจนบุรี และอำเภอสังขละบุรี รวมทั้งเอกสาร ตำราเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดย มีการนำเครื่องบันทึกเสียง แลบบันทึกเสียง และเครื่องฉายวิดีโอทัศน์ รวมทั้งวิดีโอทัศน์เกี่ยวกับการรำตงมาให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมด้วย นอกเหนือจากการใช้สถานที่จริงเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน

3.33 ด้านแหล่งท่องเที่ยวที่ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษา โดยจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน - โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งเหตุผลในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวในการพานักเรียนไปทัศนศึกษา พบว่า ผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ควรเลือกแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนของนักเรียน เพื่อสะดวกในการพานักเรียนไปทัศนศึกษา และให้นักเรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้จากการสอบถามผู้รู้ในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองอีกทางหนึ่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษา แยกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษาได้แก่ ลำห้วยพะเหยาะ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้ความสนใจเดินทางมาชมความงามตามธรรมชาติบริสุทธิ์ที่ยังหลงเหลือ โดยการขี่ช้าง ล่องแพ ตามลำน้ำห้วยพะเหยาะ แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน ได้แก่ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) ซึ่งจัดเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นโดยมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ภายในบรรจุด้วยของมีค่าและตำนานทางชนชาติกระเหรี่ยงทั้งหมดมาบรรจุไว้ที่นี่ แต่เนื่องจากไม่มีเอกสารตำราใด ๆ ทำการบันทึกไว้ จึงทำให้ไม่เป็นที่รู้จัก แม้แต่คนในหมู่บ้านรุ่นหลัง ๆ ก็หลงลืมกันไป ดังนั้น จึงเห็นสมควรในการนำมาเป็นเนื้อหาให้นักเรียนได้เรียนรู้และพานักเรียนไปทัศนศึกษา โดยอาศัยผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้ผู้เรียนทราบ แหล่งท่องเที่ยวแหล่งสุดท้ายคือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ การรำตง เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมและการละเล่นที่ขึ้นชื่อของชาวกะเหรี่ยงที่กำลังจะสูญหายและได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ซึ่งการรำตงที่ถือว่าสวยงามและมีสมาชิกในการรำมากที่สุด อยู่ที่บ้านใหม่พัฒนา เป็นชุมชนท้องถิ่นของนักเรียนเอง การให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการรำตงจะเป็นหนทางหนึ่งในการช่วยสืบสานวัฒนธรรมดังกล่าวและเป็นการสานต่อ เพื่อการเผยแพร่ได้ต่อไป

334 ด้านรูปแบบการวัดผลประเมินผลเพื่อให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการวัดผลก่อนเรียนโดยวัดความรู้ความเข้าใจ วัดผลระหว่างเรียน โดยการสังเกตความสนใจของนักเรียน มีการประเมินตามสภาพจริงโดยดูจากชิ้นงาน และการปฏิบัติจริงของนักเรียนโดยสังเกตจากการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน และวัดผลหลังเรียนจากการทดสอบภาคความรู้ความเข้าใจ ประเมินความคิดเห็นหรือความรู้สึกลูกของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร สำหรับบุคคลที่มีส่วนร่วมในการประเมินพบว่า ควรจัดให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีส่วนร่วมในการประเมินทุกคน และที่สำคัญควรให้นักเรียนประเมินตนเองด้วย ดังที่ ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนาได้กล่าวว่า “...การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากใช้ผู้สอนหลายท่าน ดังนั้นจึงควรให้ทุกท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผู้เรียน ตลอดจนการให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองว่ารู้สึกอย่างไรต่อเรื่องที่เขาได้เรียนไปทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง และทำให้ได้ผลการประเมินที่กว้างขวางและครอบคลุมในหลายแง่มุมมองมากที่สุด...” (อรนิจ จิตตะเสนโน 2545)

335 ด้านปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร พร้อมทั้งวิธีการดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาหรืออุปสรรค พบว่าผู้ร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า สภาพปัญหาที่น่าจะเกิดขึ้น ได้แก่ ปัญหาในการพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ลาน้ำห้วยสะเหยาะ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงความบริสุทธิ์ทางธรรมชาติ ดังนั้นอาจมีอันตรายจากสัตว์มีพิษได้ จึงควรให้ ความรู้กับนักเรียนและการเตรียมตัวก่อนการเดินทางไปในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว และมีการประสานงานร่วมกันกับชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อช่วยในการอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนในการไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวล่วงหน้าก่อนพานักเรียนไปทัศนศึกษาจริง และปัญหาในด้านเวลาในการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน เนื่องจากหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีผู้เกี่ยวข้องและผู้รู้หลายฝ่ายที่จะต้องร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน ซึ่งอาจมีปัญหาค้างเวลาและกิจกรรมที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องปฏิบัติ นอกเหนือจากการเรียนในคาบเรียน ได้แก่ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน กิจกรรมการทำเกษตรและปลูกโรงเรือน รวมทั้งการพัฒนาโรงเรียนในตำแหน่งพื้นที่ต่างๆ ที่นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนั้น จึงควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งครูผู้สอน มีการนัดแนะเวลาและจัดคาบเวลาร่วมกัน ระหว่างครูผู้สอน และผู้รู้ที่เชิญมาให้ความรู้กับนักเรียนแต่ละท่านล่วงหน้า อย่างเป็นทางการ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นด้วย ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนากล่าวไว้ว่า “...การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากใช้ผู้ร่วมสอนหลายฝ่าย ดังนั้น จึงควรมีการนัดหมายและกำหนดการล่วงหน้าในการสอนอย่างเป็นระบบร่วมกันกับครูผู้สอนและผู้รู้ที่เชิญมาให้ความรู้กับนักเรียน...” (สมชาย ศรีสุข 2545)

3.4 ด้านข้อเสนอแนะอื่นๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี โดยภาพรวมพบว่าควรจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยขยายผลไปยังชั้นอื่น ๆ ต่อไป และจัดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แบ่งปันและเผยแพร่ความรู้กับนักเรียนรุ่นน้องเกี่ยวกับความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นหลังการไปทัศนศึกษา ในช่วงการดำเนินการจัดนิทรรศการ เพื่อสามารถประเมินความรู้ของผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง และเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าว แก่ผู้อื่นต่อไป นอกจากนี้ ในด้านการแสดงความรู้สึกรักของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรให้นักเรียนเขียนในลักษณะแผนผังความคิด (Mind Mapping) เพิ่มเติมนอกเหนือจากการตอบคำถามจากแบบสอบถามเท่านั้น.

ผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

ผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้ผลการสัมภาษณ์แยกพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ผลการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษา ได้แก่ผู้ใหญ่บ้านบ้านใหม่พัฒนา จำนวน 1 คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา ชื่อ นายศิริพงษ์ สิทธิโสภณ ปัจจุบันอายุ 48 ปี วุฒิการศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาปีที่ 5 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 - 2545 รวม 11 ปี ภาระหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ ดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 - 2545 รวมระยะเวลา 11 ปี ที่อยู่ คือ หมู่ 7 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 71240 อาชีพค้าขาย

1.2 ด้านข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในหมู่บ้าน ที่มีความสำคัญ และ

ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษาเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาและเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ลำห้วยพะเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และวัฒนธรรมการรำตง โดยอาจพานักเรียนไปยังบ้านของครูฝึกการรำตงภายในหมู่บ้านได้ เพื่อไปดูการฝึกการรำตง จากสถานที่จริง

1.22 ด้านสิ่งที่นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน แยกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ลำห้วยพะเหยาะ นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีตามลำห้วยพะเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และความสำคัญของเจดีย์ที่มีต่อชนชาติกระเหรี่ยงของอำเภอสังขละบุรี วัฒนธรรมรำตง นักเรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบการแสดง เครื่องดนตรีประกอบ และเพลงที่ใช้ในการรำตง ตลอดจนรูปแบบประเภทและชนิดของการรำตง ซึ่งรวมทั้งการแต่งกาย และพิธีกรรมต่างๆ ก่อนการจัดการแสดงแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นรูปแบบของความเชื่อตามวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชาวกระเหรี่ยง อำเภอสังขละบุรี

1.23 ด้านสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านที่กำลังประสบอยู่นั้น พบว่า กำลังประสบปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม โดยเฉพาะในด้านของทรัพยากรธรรมชาติตามลำห้วยพะเหยาะ และปริมาณน้ำที่ลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี รวมทั้ง ปัญหาในด้านของการละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมและขาดการสืบสานต่อด้านของประเพณีดั้งเดิมต่างๆ ของชาวกระเหรี่ยง ที่ถูกกลืนหายไปกับความเจริญที่เข้ามายังหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านของการขาดการสืบสานต่อประวัติความเป็นมาและความรู้ความเข้าใจในแหล่งศาสนสถาน - โบราณสถานของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ)

1.24 ด้านรายชื่อผู้รู้เรื่องแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน แยกพิจารณาตามแหล่งท่องเที่ยวที่ควรพานักเรียนไปทัศนศึกษานั้นได้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวลำห้วยพะเหยาะ คือผู้ช่วยชาว ต๊ะสุ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินกิจการทัวร์นั่งช้างล่องแพตามลำห้วยพะเหยาะของหมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและเส้นทางของลำห้วยพะเหยาะเป็นอย่างดี เนื่องจากพานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนั่งช้างล่องแพอยู่เป็นประจำ ผู้รู้ด้านแหล่งท่องเที่ยวเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา คือ นายยุตต์ บุญไทย ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นมัคทายกวัดบ้านใหม่พัฒนาและเป็นผู้ออกแบบควบคุมการก่อสร้างเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) ผู้รู้ด้านการรำตง คือ นายสมชาย ศรีสุข ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ซึ่งเป็นผู้รวบรวมและรื้อฟื้นวัฒนธรรมการรำตงขึ้น โดยรวบรวมผู้รู้ภายในหมู่บ้านจัดการเรียนการสอนเรื่องการรำตงให้กับนักเรียนของโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา และ

จัดตั้งเป็นคณะกรรมการของบ้านใหม่พัฒนา นำการร่ำตังไปแสดงเผยแพร่ในที่ต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักภายในอำเภอสังขละบุรี

1.25 ด้านโครงการกิจกรรมหรือแผนดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านที่เคยดำเนินการหรือกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน หรือมีแผนที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคต พบว่า ยังไม่เคยมีการดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเลย รวมทั้งยังไม่มีโครงการหรือแผนงานที่จะดำเนินการในอนาคตด้วย

1.26 ด้านความพร้อมและการให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกที่ชุมชนจะเข้ามาส่วนร่วมในการพานักเรียนเข้าไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านที่สามารถให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกนั้น พบว่า ผู้ใหญ่บ้านสามารถให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกได้ คือช่วยในการติดต่อประสานงานชาวบ้านในหมู่บ้าน และชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยวให้ร่วมกัน อำนวยความสะดวกและดูแลด้านความปลอดภัยตามเส้นทางที่นักเรียนเดินทางผ่านไปทัศนศึกษา

1.3 ด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านพบว่า ผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อเสนอแนะในการติดต่อผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านว่า ควรติดต่อและประสานงานในการขอให้มาเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักเรียนได้รับรู้ในการไปทัศนศึกษาแต่ละแหล่งท่องเที่ยวก่อนล่วงหน้า เนื่องจากผู้รู้แต่ละท่านมีหน้าที่การทำงานที่ต้องรับผิดชอบและไม่ค่อยจะอยู่ประจำ ที่หมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนาดังนั้นการติดต่อนัดหมายและกำหนดการอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจะช่วยป้องกันการผิดพลาดหรือการคลาดเคลื่อนทางด้านการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

2 ผลการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษา จำนวน **12** คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านดังนี้

2.1. ด้านสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา สรุปได้ดังตารางที่ **12** แสดงสถานภาพ และข้อมูลทั่วไปของชาวบ้านในแหล่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ในภาคผนวก ง หน้า **321**

-322

2.2 ด้านข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนที่น่าสนใจ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน **10** คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (**Content Analysis**) ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

221 ด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในหมู่บ้านที่มีความสำคัญ และสะดวกต่อการพานักเรียนไปทัศนศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาและเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว โดยภาพรวมพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่สมควรพานักเรียนไปทัศนศึกษา ภายในหมู่บ้าน ได้แก่ลำห้วยพะเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และ บ้านฝึกสอนรำตง

222 ด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนควรรู้เมื่อไปทัศนศึกษา พบว่า ชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่สัมภาษณ์ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2221 ลำห้วยพะเหยาะ

- ทรัพยากรธรรมชาติที่มีแถบลำห้วยพะเหยาะ
- จุดเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว
- เส้นทางที่ใช้ในการท่องเที่ยวตามลำห้วยพะเหยาะ
- สภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไข

2222 เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา

- ประวัติความเป็นมา
- ความสำคัญ
- สภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไข

2223 บ้านรำตง

- ประวัติความเป็นมาของการรำตง
- ความสำคัญ
- รูปแบบการแสดง
- การแต่งกาย
- เครื่องดนตรีที่ใช้
- เพลงที่ใช้ในการแสดง
- สภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข

223 ด้านสภาพปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่หมู่บ้านกำลังประสบอยู่นั้น โดยภาพรวมจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการพบว่า กำลังมีปัญหาเกิดขึ้น โดยมีสาเหตุของปัญหาดังสรุปผลและนำเสนอได้ดังตารางที่ 13 แสดงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา ที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของชาวบ้านที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ในภาคผนวก ง หน้า 323- 325

224 ด้านผู้ที่มีความรู้เรื่องแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเป็นอย่างดีนั้น จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ได้รายชื่อผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ดังนำเสนอได้ดังตารางที่ **14** แสดงรายชื่อผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ในภาคผนวก ง หน้า **326**

23 ด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านนั้น โดยภาพรวมพบว่า ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น อาจประสบปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยจากสัตว์มีพิษ และเนื่องจากอยู่ในช่วงฤดูฝน อาจมีปัญหาในด้านการเดินทาง ดังนั้น จึงควรมีการเตรียมความพร้อม โดยการให้ความรู้กับนักเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเองและการดูแลด้านความปลอดภัย รวมทั้งการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีเหตุการณ์ต่างๆ ก่อนการไปทัศนศึกษาจริง และในส่วนที่เป็นแหล่งโบราณสถาน - ศาสนสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา หรือ เจดีย์มหาธาตุ) นั้น อาจใช้เวลาช่วงเย็นหลังจากเลิกเรียน หรือในช่วงวันหยุดพานักเรียนไปทัศนศึกษาได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับเขตของโรงเรียน โดยอาจขยายผลไปยังนักเรียนชั้นอื่นที่มีความสนใจในการไปทัศนศึกษาด้วยก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องจัดไปวันเดียวกันกับสถานที่อื่น และในส่วนที่เป็นความรู้เรื่องการรื้อตงนั้น อาจใช้การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยายหรือ จัดการแสดงภายในโรงเรียน แทนการไปบ้านครูฝึกร้าง เนื่องจากอาจมีปัญหาด้านพื้นที่คับแคบในการให้ความรู้และอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนได้

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ สอบถามและการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่า บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรีศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** ตัวแทนคณะกรรมการโรงเรียน ตัวแทนผู้ประกอบการ ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี ผู้ดำเนินกิจการท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษามีความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น ร่วมกับครูผู้สอนมีเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นทั้งภาคปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องตามสภาพจริง โดยใช้รูปแบบการประเมินผลจากหลาย ๆ ฝ่ายร่วมกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเองด้วย

ผลการพัฒนาหลักสูตร

ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ทั้ง 4 ส่วน คือ 1) ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 2) ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 3) ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ความต้องการของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี และศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการด้านการพัฒนาหลักสูตรและโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม และ 4) ผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งผลการวิเคราะห์เอกสารและศึกษาเอกสารตลอดจนความต้องการและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งผลการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและบุคคลภายในชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในขั้นตอนต่อไป กำหนดโครงสร้างหลักสูตร ตั้งแต่ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการวัดผลและประเมินผลให้มีความสอดคล้องกับผู้เรียน และบริบทของท้องถิ่น สอดคล้องกับจุดประสงค์ในกลุ่มประสบการณ์สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โดยกำหนดประเด็นในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อยๆ 3 ขั้นตอนคือ 1) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร 2) การประเมินโครงร่างหลักสูตร 3) การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร

ผลการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน รวมทั้งการขอคำแนะนำและคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ นำมาพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

หลักการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในชุมชน โดยให้สถานศึกษาร่วมกับท้องถิ่นจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิตและสังคมในท้องถิ่น โดยนำทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวดำเนินงานของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพปัญหาของท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ระบุให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้น

จากแนวทางการจัดทำหลักสูตรดังกล่าวจะเห็นว่า เป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง รู้และเข้าใจสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน ความหวงแหนและความภูมิใจในท้องถิ่นของตน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไป

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีศักยภาพด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สูงกว่าจังหวัดอื่น โดยเฉพาะในอำเภอสังขละบุรี ซึ่งจัดเป็นอำเภอหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่มากมาย ทั้งที่เป็น

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นำมาซึ่งรายได้และชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น จังหวัด และประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง แต่จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีพบว่ากำลังเริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤติ แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เกิดความเสื่อมโทรมอันมีผลมาจากประชาชนในท้องถิ่น ขาดความรู้และความเข้าใจในความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนและการท่องเที่ยวที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป ดังนั้นการให้ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงจัดเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเป็นทางออกหนึ่งที่จะช่วยทำให้บุคคลในท้องถิ่นเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน การท่องเที่ยวที่ถูกต้องเหมาะสม และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยมุ่งให้ความรู้ต่อเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและกระจายความรู้ที่ได้ไปสู่ชุมชนต่อไปในอนาคต

จากการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ประกอบกับการศึกษากลุ่มผู้เรียนที่เหมาะสมกับหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวให้สอดคล้องกับสภาพการจัดการศึกษาปัจจุบันและผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งจากการวิเคราะห์คำอธิบายหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) พบว่า สอดคล้องกับจุดประสงค์ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 3 สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา คำอธิบายรายวิชาในหน่วยย่อยที่ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคมและหน่วยย่อยที่ 2 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 และจากการศึกษาสาระการเรียนรู้จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่าการจัดเนื้อหาสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตดังกล่าวนั้น อยู่ในสาระการเรียนรู้กลุ่มที่ 4 คือ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระการเรียนรู้ย่อยที่ 5 ว่าด้วยเรื่องภูมิศาสตร์ และในมาตรฐานที่ 5.2 คือเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เข้าใจมิติสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดลักษณะกิจกรรมและปรากฏการณ์ในท้องถิ่น รู้ลักษณะเฉพาะความสำคัญและความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งตระหนักถึงความจำเป็น วิธีการกระจายและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างท้องถิ่น เข้าใจสาเหตุผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรในท้องถิ่น รวมทั้งภูมิใจและรักษาสีงแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ตระหนักถึงผลจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมกรบรโภคที่ประหยัด อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสมดุลใน

ระบบนิเวศ มีส่วนช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น รวมทั้งเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นของตน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงเป็นหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามความคาดหวังของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน เข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนได้ โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติควบคู่กับการสอนภาพทฤษฎี ตลอดจนการประเมินผลตามสภาพจริง.

คำอธิบายรายวิชา

อภิปรายซักถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แผนและนโยบายของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งสภาพทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี

สังเกต รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ทั้งด้านทรัพยากร ในแหล่งท่องเที่ยว สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ

วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี

สรุปวางแผนการจัดการแก้ปัญหาและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยจัดแสดงเป็นนิทรรศการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีผลต่อชุมชนและท้องถิ่น มีทักษะในการศึกษาวิเคราะห์ สังเกต รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี สรุปวางแผนการจัดการแก้ปัญหาและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่น เห็นความจำเป็นของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีผลต่อชุมชนและท้องถิ่น รักและชื่นชมในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี ร่วมมือในการสวงน

รักษาทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกต้องตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเผยแพร่ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับชุมชน

จุดหมาย

หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกต้องตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีความคิดเห็นที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอสังขละบุรีและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอำเภอ

2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสภาพแวดล้อมตลอดจนปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี

3. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4. เพื่อให้นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีและเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. เพื่อให้นักเรียนมีค่านิยมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับชุมชน

บทวิพากษ์สื่อที่ศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

โครงสร้าง

มวลประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี ประกอบด้วย มวลประสบการณ์ในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

มวลประสบการณ์ในภาคทฤษฎีที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ของอำเภอสังขละบุรี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความหมาย หลักการองค์ประกอบ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ ได้แก่ ลำห้วยเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่ (เจดีย์มหาธาตุ) และวัฒนธรรมรำวง

มวลประสบการณ์ในภาคปฏิบัติที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้แก่การจัดให้มีทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยเหยาะ) แหล่ง

ท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (วัฒนธรรมการรำตง) รวมทั้ง การจัดให้มีการทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยให้นักเรียนเป็นผู้วางแผนและดำเนินการร่วมกันกับครูผู้สอน โดยใช้รูปแบบการประเมินผลตามสภาพจริง จากครูผู้สอน ผู้วิจัย ผู้รู้ในท้องถิ่น และนักเรียน เป็นผู้ประเมินผลร่วมกัน

ขอบข่ายเนื้อหา

ขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดดังตารางที่ 15 ต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ฉบับสมบูรณ์

เนื้อหา	คาบเรียน		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
แผนการสอนที่ 1 รู้จักอำเภอสังขละบุรี - ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ของอำเภอสังขละบุรี	2	1	3
แผนการสอนที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวมากมีน่าสนใจ - ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี	2	1	3
แผนการสอนที่ 3 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ - ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรี	1	2	3
แผนการสอนที่ 4 หนึ่งในมิติใหม่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน - ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความหมาย หลักการ องค์ประกอบ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะ	6	3	9

ตารางที่ 15(ต่อ)

เนื้อหา	คาบเรียน		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
ของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย			
แผนการสอนที่ 5 เจาะลึกแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ	6	3	9
- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ ได้แก่ ลำห้วยพะเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่ และวัฒนธรรมการรำวง	1	2	3
แผนการสอนที่ 6 เตรียมพร้อมไปทัศนศึกษาอย่างสดชื่น			
- การทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว	1	2	3
แผนการสอนที่ 7 เรียนรู้การทำคู่มือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน			
- การทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	1	2	3
แผนการสอนที่ 8 เตรียมพร้อมจัดนิทรรศการพาเพลินใจ			
- การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์			
รวม	20	16	36

เวลาเรียน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดเวลาเรียนประมาณ **36** คาบ สัปดาห์ละ **12** คาบ คาบละ **20** นาที จำนวน **3** สัปดาห์ และอัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์โดยประมาณดังตารางที่ **16** หน้า **191**

ตารางที่ 16 เวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

เนื้อหา	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ	
	ร้อยละ	คาบ
ภาคทฤษฎี	55.56	20
ภาคปฏิบัติ	44.44	16
รวม	100	36

แนวทางการจัดการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
2. จัดการเรียนการสอนโดยให้บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของนักเรียน
4. จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและมุ่งเน้นกระบวนการกลุ่ม
5. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของนักเรียน โดยการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่
6. จัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
7. จัดการเรียนการสอนในสถานที่จริง

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีดังต่อไปนี้

1. เอกสาร ตำรา เกี่ยวกับเมืองกาญจนบุรี และอำเภอสังขละบุรี
2. เอกสารตำราเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. แผ่นพับเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ ได้แก่ ลำห้วยพะเหยาะเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา และวัฒนธรรมรำวง
4. ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี

5. ผู้รู้ในท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
6. ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี
7. ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ
8. สถานที่จริง (ลำห้วยพะเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา และบ้านฝึกร่าง)
8. ภาพถ่าย รูปภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี
9. เครื่องบันทึกเสียง
10. แลบบันทึกเสียง
11. เครื่องฉายวีดิทัศน์
12. วีดิทัศน์เกี่ยวกับการร่าง
13. ใบงาน
14. ใบความรู้
15. คู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การประเมินผล

การวัดประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สังเกตการตอบคำถาม การอภิปราย และการนำเสนอในชั้นเรียน
2. สังเกตความสนใจในการปฏิบัติงาน ทักษะและกระบวนการในการทำงาน
3. ทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. การตรวจผลงานของนักเรียนจากใบงาน
5. การตรวจผลงานจากการทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักเรียน โดยการประเมินร่วมกันของครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผู้รู้ในท้องถิ่น
6. สังเกตพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักเรียนจากการไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำน้ำห้วยพะเหยาะ) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน-โบราณสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (บ้านฝึกร่าง)
7. สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็นที่มีต่อ

ครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ

ผลการประเมินโครงร่างหลักสูตร

การประเมินโครงร่างหลักสูตร เป็นการประเมินก่อนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเป็นผู้ประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบโครงร่างหลักสูตร แนวการสอน และแผนการสอน นำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังตารางที่ 17 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินโครงร่างหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญ ในภาคผนวก ก หน้า 327

จากตารางที่ 17 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากการประเมินโครงร่างหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญ สรุปผลได้ดังนี้

1. ความสอดคล้องของส่วนประกอบในโครงร่างหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ดังนั้น ส่วนประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญบางท่านให้ข้อเสนอแนะด้านแนวทางการจัดการเรียนการสอน ควรเพิ่ม จักการเรียนการสอนในสถานที่จริง และในส่วนของ การประเมินผลข้อที่ 7 ควรปรับคำว่า สอบถามความรู้สึก เป็นเพียงการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แทน

2. ความสอดคล้องของส่วนประกอบในแนวการสอน ได้แก่ สารสำคัญ จุดประสงค์ การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ซึ่งผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ดังนั้น ส่วนประกอบของแนวการสอนมีความสอดคล้องและเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญบางท่าน ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านกิจกรรมการเรียนการสอนในกิจกรรมที่ 1 ควรเพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนบอกความหมายของอำเภอสังขละบุรี กิจกรรมที่ 2 เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนแต่ละคนบอกสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรีที่นักเรียนเคยไปหรือเคยได้ยิน ในกิจกรรมที่ 4 เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนดูภาพหรือวีดิทัศน์เกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว และในส่วนของ การประเมินผลให้เพิ่มรายละเอียดของการประเมินผลด้านทักษะ ได้แก่ การประเมินจากการวาดภาพแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนประทับใจ และการปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี

3 ความสอดคล้องของส่วนประกอบในแผนการสอนทั้งหมด **8** แผนการสอน ได้แก่สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลและประเมินผล ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ **1.00** ดังนั้น ส่วนประกอบของแผนการสอน ในแต่ละแผนการสอน มีความสอดคล้องและเหมาะสม โดยมีผู้เชี่ยวชาญบางท่านให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในด้าน กิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับแผนการสอนที่ **1** ช้่นนำ ควรเพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนร่วมกันบอกความหมายของอำเภอสังขละบุรี สำหรับแผนการสอนที่ **2** ช้่นนำควรเพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนแต่ละคนบอกสถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่นักเรียนเคยไป หรือเคยได้ยินชื่อมาคนละ **1** แห่ง สำหรับแผนการสอนที่ **4** ช้่นนำให้เพิ่มกิจกรรม ให้นักเรียนดูภาพเกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว และร่วมสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวและสาเหตุของปัญหาที่เรียนผ่านมาแล้วในกิจกรรมที่ **3**

4 ความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับคาบเวลาเรียนในแต่ละแผนการสอน จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ **1.00** ดังนั้นเนื้อหาเกี่ยวกับคาบเวลาเรียนในแต่ละแผนการสอนมีความสอดคล้องและเหมาะสม

5 ความสอดคล้องระหว่างจุดหมายของโครงร่างหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการสอนและจุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการสอน ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ **1.00** ดังนั้นจุดหมายของโครงร่างหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการสอนและจุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการสอนมีความสอดคล้องและเหมาะสม

6 ความสอดคล้องระหว่าง กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในโครงร่างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนของแผนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนของแผนการสอน ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ **1.00** ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนในโครงร่างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนของแผนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนของแผนการสอน มีความสอดคล้องและเหมาะสม

7 ความสอดคล้องระหว่างการประเมินผลในโครงร่างหลักสูตร แผนการสอน และแผนการสอน ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ **1.00** ดังนั้นในโครงร่างหลักสูตร แผนการสอนและแผนการสอนมีความสอดคล้องและเหมาะสม

ผลการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร

จากผลการประเมินโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ อำเภออุ้มถ่อง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ **1** พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มี

ความเหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงร่างหลักสูตร แล้วประมวล เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ดังมีรายละเอียดดังนี้

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับแผนการสอนที่ 1 ขึ้นนำ เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนร่วมกันบอกความหมายของอำเภอสังขละบุรีสำหรับแผนการสอนที่ 2 ขึ้นนำควรเพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนแต่ละคนบอกสถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่นักเรียนเคยไป หรือเคยได้ยินชื่อมาคนละ 1 แห่ง และในแผนการสอนที่ 4 ขึ้นนำให้เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนดูภาพเกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวและร่วมสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวและสาเหตุของปัญหาที่เรียนผ่านมาแล้วในกิจกรรมที่ 3

ดังนั้นการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 ในส่วนประกอบของโครงร่างหลักสูตร แนวการสอนและแผนการสอน โดยทุกประเด็นมีความสอดคล้องและมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จึงมีความเหมาะสมในการนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการทดลองใช้หลักสูตร

การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โดยครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ และผู้วิจัย ดำเนินการร่วมกันในการทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ มีการสังเกตพฤติกรรมและบันทึกพฤติกรรมและประเมินผลงานของนักเรียน สรุปผลได้ดังนี้

แผนการสอนที่ 1 รู้จักอำเภอสังขละบุรี เป็นการเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี ผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้แก่ ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี และผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาไปความรู้เกี่ยวกับประวัติและภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี ร่วมกันสนทนาซักถาม

แสดงความคิดเห็นและตอบคำถามจากใบงาน ซึ่งจากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมพบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มมีความตั้งใจฟังและตั้งใจอ่านใบความรู้ และมีความกระตือรือร้นในการทำใบความรู้ ตลอดจนการรายงานนำเสนอหน้าชั้นเรียน มีเพียงบางคนไม่สนใจอ่านใบความรู้

แผนการสอนที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวมากมายที่น่าสนใจ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ได้แก่ ประวัติความเป็นมา สถานที่ตั้ง การเดินทาง และทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะให้กับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี และผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้าจากใบความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ร่วมกันแต่งคำขวัญ และนำเสนอหน้าชั้น ร่วมกันซักถามและแสดงความคิดเห็น ตอบคำถามจากใบงาน และแข่งขันเขียนชื่อแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่มีความตั้งใจฟังผู้รู้เล่าเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี และมีการซักถามได้ตอบอยู่ตลอดเวลา มีความตั้งใจศึกษาค้นคว้าและนำเสนอหน้าชั้น มีการซักถามและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีนักเรียนเพียง 34 คนที่ไม่ตั้งใจนั่งเหม่อ ไม่สนใจฟังขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

แผนการสอนที่ 3 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรี ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ต่อภาพจิกซอ 4 ภาพ ได้แก่ ภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอำเภอสังขละบุรี ภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอสังขละบุรี ภาพแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน และภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสามประเภท ดังกล่าว แล้วให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ด้านหลังภาพจิกซอ เกี่ยวกับความหมายของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท และการจัดจำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกันอภิปรายซักถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีแก้ไขปัญหภายในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ตอบคำถามจากใบงาน ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจต่อภาพจิกซอและร่วมกันซักถามอภิปรายเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาต่างๆ พร้อมทั้งเสนอวิธีแก้ไขปัญหานั้นด้วยความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการศึกษาค้นคว้าใบความรู้เป็นอย่างดี

แผนการสอนที่ 4 หนึ่งในมิติการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการเรียนรู้เรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความหมาย หลักการ องค์ประกอบ ความสำคัญของ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ร่วมกันศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตอบคำถามจากใบงาน และร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยครูผู้สอน ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น และผู้วิจัย คอยแนะนำตอบข้อคำถามของนักเรียน ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่า นักเรียนตั้งใจและสนใจในการศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตอบคำถามจากใบงาน และร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความกระตือรือร้นในการซักถามและจดบันทึกขณะที่ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บรรยายให้ความรู้ แต่มีนักเรียนบางส่วนไม่สนใจ

แผนการสอนที่ 5 เจาะลึกแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ ได้แก่ ลำห้วยพะเหาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และการรำตง ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม เข้าศึกษาความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนกับผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยเวียนไปตามฐานการเรียนรู้ 3 ฐาน ได้แก่ ฐานความรู้เกี่ยวกับลำห้วยพะเหาะ ฐานความรู้เกี่ยวกับเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และฐานความรู้เกี่ยวกับการรำตง โดยมีผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวบรรยายให้ความรู้โดยกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้แต่ละฐาน 30 นาที และให้นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้ลงในใบงานและนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจฟังผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบรรยายให้ความรู้ซึ่งมีการจดบันทึก และสรุปความรู้ด้วยความตั้งใจ มีการซักถามผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและผู้วิจัยเมื่อสงสัย ทุกคนมีความกระตือรือร้นและสนุกสนานกับการศึกษาความรู้โดยการเวียนเป็นฐาน ซึ่งสังเกตจากทุกคนเตรียมอุปกรณ์พร้อม เมื่อถึงแหล่งเรียนรู้ต่างจดบันทึกความรู้ต่างอย่างสนใจ มีการซักถามผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา

แผนการสอนที่ 6 เตรียมความพร้อมไปทัศนศึกษาอย่างสดชื่น เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทัศนศึกษา ได้แก่ ความหมาย ประเภท รูปแบบการทัศนศึกษาที่ถูกต้องวิธีหลักการเตรียมตัวและการปฏิบัติรวมทั้งข้อควรระวังในการไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม เพื่อศึกษาแผนพับ เกี่ยวกับทัศน

ศึกษา และสนทนาอภิปรายภายในกลุ่มเกี่ยวกับ ความหมาย ประเภทของการทัศนศึกษา การทัศนศึกษาที่ถูกต้อง การเตรียมตัว การปฏิบัติตน และข้อควรระวังในการไปทัศนศึกษาตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ รวมทั้งประโยชน์ของการทัศนศึกษาพร้อมยกตัวอย่างประกอบ แล้วส่งตัวแทนมารายงานสรุปหน้าชั้นเรียน และร่วมกันวางแผนการไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนช่วงวัน เสาร์ - อาทิตย์ ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่านักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่มีความตั้งใจศึกษาค้นคว้าแผ่นพับและนำเสนอหน้าชั้น มีการซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง แต่มี **2-3** คนที่ไม่ตั้งใจและนำงานวิชาอื่นขึ้นมาทำ แต่เมื่อถึงกิจกรรมในการวางแผนการไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนร่วมกัน นักเรียนทุกคนให้ความสนใจ และกระตือรือร้นในการร่วมแสดงความคิดเห็นและวางแผนการไปทัศนศึกษา และจากการสังเกตการไปทัศนศึกษาของนักเรียนพบว่ามีความกระตือรือร้นและสนุกสนานกับการออกนอกสถานที่ ซึ่งสังเกตจากทุกคนเตรียมอุปกรณ์พร้อม เมื่อถึงแหล่งเรียนรู้ต่างจัดบันทึกความรู้ต่างๆ อย่างสนใจ มีการซักถามวิทยากรผู้นำชม และปฏิบัติตนในการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามลักษณะ นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างดี เช่นการไม่ทิ้งขยะ การไม่ทำลายต้นไม้ หรือทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว เชื้อฟงม้คฤุเทศก์ และให้ความช่วยเหลือเพื่อน ๆ ในการถือสัมภาระต่างๆ แต่มีนักเรียนบางส่วนที่เค็ดกิ่งไม้ หรือ ดอกไม้ตามข้างทางอยู่บ้าง แต่ก็จะมีนักเรียนส่วนใหญ่คอยห้ามและตัดเตือนอยู่เสมอ

แผนการสอนที่ **7** เรียนรู้การทำคู่มือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือ ผู้ดำเนินการสอน ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** และผู้วิจัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ศึกษาไปความรู้เกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แล้วให้นักเรียนร่วมกันออกแบบจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกลุ่ม แล้วส่งตัวแทนออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียนในรูปแบบแผนผังความคิด (**Mind Mapping**) และสรุปร่วมกันถึงส่วนประกอบของคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และให้นักเรียนแต่ละคนกลับไปออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตนเองและนำเสนอเพื่อปรับแก้ไข ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมพบว่านักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่มีความตั้งใจศึกษาไปความรู้และนำเสนอหน้าชั้น มีการซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง แต่มี **3-4** คนที่ไม่ตั้งใจและนำงานวิชาอื่นขึ้นมาทำ แต่เมื่อถึงกิจกรรมการรายงานผลการออกแบบจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หน้าชั้นเรียนนักเรียนทุกคนให้ความสนใจและตั้งใจฟัง รวมทั้งจัดบันทึกในสมุดจดของนักเรียนด้วย

แผนการสอนที่ **8** เตรียมพร้อมจัดนิทรรศการพาเพลิน เป็นการจัดการวางแผนร่วมกันในการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี

จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ดำเนินการ ได้แก่ผู้วิจัย และครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจัดทำผลงาน และร่วมกันวางแผนในการจัดนิทรรศการ โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันทำงาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ และแผนผังการจัดแสดงนิทรรศการ ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการจัดทำผลงาน และร่วมกันวางแผนในการจัดนิทรรศการ และจัดแสดงผลงาน และนักเรียนชั้นอื่นๆให้ความสนใจในการร่วมชมนิทรรศการเป็นอย่างดี

จากการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนจำนวน 8 แผนการสอน ส่วนใหญ่ผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และผู้วิจัยเป็นผู้ร่วมกันสอนในภาคทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว การเตรียมตัวไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว การทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดนิทรรศการ โดยมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอนและดูแลนักเรียนในขณะที่ผู้รู้ในท้องถิ่นดำเนินการสอนในเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ของอำเภอสังขละบุรี ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอสังขละบุรี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ตามความสนใจของนักเรียน นอกจากนี้ ยังมีการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจภายในชุมชน ได้แก่ ลำห้วยผะเหาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และ วัดนธรรมการรังตง โดยในทุกกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนทั้ง 8 แผนการสอน ได้รับความสนใจ จากนักเรียน และนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี

ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ผลการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยครูผู้สอน ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและผู้วิจัย ดำเนินการร่วมกันในการประเมินผลหลักสูตรโดยแบ่งการประเมินผลออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) การประเมินผลการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน มีการประเมิน 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่การประเมินพฤติกรรมระหว่างการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของนักเรียนและผู้สอน โดยใช้การสังเกตพฤติกรรมในระหว่างเรียนภาคทฤษฎีและการทัศนศึกษาของผู้เรียน และการประเมินความรู้ความเข้าใจจากผลงานของนักเรียน โดยพิจารณาตรวจสอบจากใบงาน

ระหว่างการเรียน การสอน รวมทั้งการประเมินผลงานของนักเรียน โดยใช้การพิจารณาผ่านใบงานระหว่างการจัดการเรียนการสอน ระยะที่ 2 การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักเรียนจากการทดสอบก่อนและหลังการใช้หลักสูตร การประเมินผลด้านทักษะซึ่งได้แก่การประเมินผลงานการจัดทำคู่มือและการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการประเมินผลด้านความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตร 2) การประเมินเอกสารหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และ 3) การปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน

มีการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังมีผลการประเมินนำเสนอต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ผลการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การประเมินพฤติกรรมระหว่างการเรียนรู้และการทัศนศึกษาของนักเรียนและผู้สอน แยกพิจารณาและนำเสนอผลการประเมิน โดยแบ่งออกเป็นการประเมินภาพรวมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ออกเป็น 3 ขั้นตอนในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเสนอภาพรวมของพฤติกรรมผู้เรียนและผู้สอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน พบว่า ในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละแผนการสอนนั้น ผู้วิจัยจะเป็นฝ่ายเริ่มนำนักเรียนเข้าสู่การเรียนการสอนในแต่ละเรื่องโดยใช้คำถามนำเพื่อให้นักเรียนร่วมคิดและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ประกอบกับสื่อการเรียนการสอนประเภทรูปภาพ จากนั้นผู้วิจัยจะแนะนำผู้ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนท่านอื่นๆ เพื่อร่วมกันกับนักเรียนสรุปสาระหรือหัวข้อที่จะเริ่มเข้าสู่บทเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ต่างสนใจและตั้งใจที่จะเรียนต่อไป

ขั้นสอน พบว่า ในระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น นักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจในการเรียน กระตือรือร้น ตั้งใจฟังและจดบันทึกอย่างต่อเนื่องในขณะที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน หรือเมื่อมอบหมายงานให้เข้ากลุ่มเพื่อศึกษาใบความรู้และตอบคำถามจากใบงาน นักเรียนจะปฏิบัติอย่างกระตือรือร้นและเต็มใจ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสังเกตได้จากการซักถามและแสดงความคิดเห็น หรือการตอบคำถามผู้สอนอย่างต่อเนื่องของนักเรียน และทำงานที่มอบหมายได้สำเร็จสมบูรณ์ ซึ่งมีบางคนทำหน้าที่ทำงานซ้ำ

มักจะส่งงานหลังเพื่อนเสมอแต่จะส่งครบทุกชิ้นเช่นกัน และจะมีนักเรียน 2 - 3 คน ที่ไม่สนใจเรียนหรือส่งงาน และเมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยในใบความรู้หรือใบงาน นักเรียนกล้าที่จะซักถามและเสนอแนะความคิดเห็นของตน ต่อครูผู้สอน และเพื่อนอย่างเต็มที่ เมื่อให้นำเสนอหน้าชั้น พบว่าส่วนใหญ่ช่วงแรกมีเพียงนักเรียนบางส่วนเท่านั้นที่กล้านำเสนอ และจะมีการเก็งงอนกันในส่วนที่จัดหาตัวแทนกลุ่มเพื่อออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้น ซึ่งผู้สอนและผู้วิจัยจะใช้วิธีการให้รางวัล เช่น คำชมเชยกับนักเรียนที่ออกมานำเสนอผลงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการให้คะแนนเพิ่ม หรือมีรางวัลสำหรับกลุ่มที่นำเสนอเป็นกลุ่มแรกและมีผลงานอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ซึ่งหลังจากนั้นในครั้งต่อไป นักเรียนส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้น และสนใจที่จะร่วมแสดงออกกล้าซักถาม และนำเสนอผลงานหน้าชั้นมากขึ้น แต่มีนักเรียนบางคนที่ยังไม่ปฏิบัติและให้ความสนใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าว ไม่สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่นั้น นักเรียนทุกคนสนใจและกระตือรือร้นในการร่วมกันวางแผนและเตรียมตัวไปทัศนศึกษาอย่างมาก

ขั้นสรุป พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ร่วมกันสรุปข้อค้นพบและความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากใบงาน โดยมีครูผู้สอน หรือ ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้เปิดประเด็นคำถาม มีการแสดงความคิดเห็นเมื่อเพื่อนบางคนตอบผิดและนักเรียนทุกคนจะจดบันทึกข้อสรุปดังกล่าวไว้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้น และตั้งใจในการเรียนรู้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการซักถามและแสดงความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือ การนำเสนอ สรุปผลร่วมกันหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอน และปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามรูปแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ สังเกตจากพฤติกรรมกันไปทัศนศึกษาของนักเรียนตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ คือ มีการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในการไปทัศนศึกษา ให้ความสนใจซักถามอย่างต่อเนื่อง ไม่ทิ้งขยะ หรือ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว มีนักเรียนเพียง 2-3 คน ที่เด็ดกิ่งไม้ ดอกไม้ และทิ้งขยะจำพวกห่อขนม หรือกระดาษห่อลูกอม ซึ่ง เพื่อนนักเรียนด้วยกัน ก็จะกล่าวเตือนและเก็บเศษขยะเหล่านั้น

จากการสังเกตพฤติกรรมของครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ พบว่า ต่างให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดีในการร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานที่ ทั้งนี้สังเกตจากการตอบข้อซักถามและอธิบายเพิ่มเติมเมื่อนักเรียนสงสัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะด้วยความเต็มใจ มี

การเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดี และเข้มแข็งแจ่มใส มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียนตลอดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2 การประเมินความรู้ความเข้าใจจากผลงานของนักเรียนโดยพิจารณาตรวจสอบจากใบงานระหว่างการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลงานของนักเรียน โดยใช้การพิจารณาผ่านใบงานระหว่างการจัดการเรียนการสอน ตามเนื้อหาและกิจกรรมในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มสามารถตอบคำถามในใบงานได้ถูกต้อง ครบถ้วนครอบคลุมทุกประเด็นคำถาม และมีความตั้งใจในการทำงาน สังเกตจากผลของใบงานที่นักเรียนมีการตกแต่งระบายสีอย่างปราณีตสวยงาม และพบว่า นักเรียนสามารถเล่าประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรีได้อย่างถูกต้อง สามารถบอกแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี พร้อมเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับประวัติ ที่ตั้ง ทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยว แยกประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และบอกสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อธิบายความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความหมาย หลักการองค์ประกอบ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทยได้ถูกต้อง นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจได้ ซึ่งได้แก่ ลำห้วยพะเหยาะ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) และวัฒนธรรมการรำตง นอกจากนี้ยังบอกความหมาย ประเภท รูปแบบการทัศนศึกษาที่ถูกต้อง หลักการเตรียมตัวและการปฏิบัติตนรวมทั้งข้อควรระวังในการไปทัศนศึกษาตามแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ได้ สามารถบอกความหมาย ส่วนประกอบ และประโยชน์ของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้สามารถออกแบบจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีนักเรียนเพียง 3 คน ที่ไม่สามารถจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ อย่างถูกต้อง และนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม

ระยะที่ 2 ผลการประเมินหลังการใช้หลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผลการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้หลักสูตรของนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบแบบกลุ่มงานชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 2 ฉบับ ฉบับละ 20 ข้อ ไปทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้หลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา จำนวน 23 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากใช้หลักสูตรสูงกว่า ก่อนการใช้หลักสูตร เนื่องจาก **t-test** ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ **19.34** ตกอยู่ในเขตปฏิเสธสมมติฐาน H_0 จึงยอมรับสมมติฐาน H_1 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ และพบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังจากใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังใช้หลักสูตรเท่ากับ **15.83, S.D. = 2.48** และคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้หลักสูตรเท่ากับ **9.96, S.D. = 2.79** ดังมีรายละเอียดของคะแนนจากการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อน - หลังการใช้หลักสูตร ดังตารางที่ **21** ในภาคผนวก จ หน้า **478** และแสดงผลคะแนนเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนและหลังการใช้หลักสูตร ค่า **t-test** แบบ **Dependent** โดยสรุปได้ดังตารางที่ **24** ต่อไปนี้

ตารางที่ **24** แสดงผลคะแนนเฉลี่ย (**X**) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (**S.D**) ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา และค่า **t-test** แบบ **Dependent** ของผลการทดสอบตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ **6** โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา

คะแนนเต็มของ ข้อสอบ		คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		t - test	Sig
ก่อน เรียน	หลังเรียน	X	SD	X	SD		
20	20	9.96	2.79	15.83	2.48	19.34	0.05

* $p < 0.05$ $df .05,22 = 2.074$

22 ด้านทักษะของนักเรียนในการจัดทำคู่มือและการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยภาพรวมพบว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถจัดทำคู่มือได้อย่างถูกต้องอยู่ในระดับ ดี โดยได้คะแนนเฉลี่ยของผลงาน อยู่ที่ **37** คะแนนเป็นส่วนใหญ่ มีความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหา และ หลักการจัดทำคู่มือ มีความคิดสร้างสรรค์ ปรารถนารีบร้อย มีความแข็งแรง ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่สามารถจัดทำผลงานได้ถูกต้องในเนื้อหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความครอบคลุมและสามารถถ่ายทอดออกมาได้เป็นอย่างดี มีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงาน และได้รับความสนใจจากนักเรียน ผู้ปกครองและชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ด้านข้อเสนอแนะอื่นๆ นั้น โดยภาพรวมผู้วิจัย ครูผู้สอน ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียน

สนใจให้ข้อเสนอแนะว่าส่วนใหญ่นักเรียนมีความสามารถที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำผลงานซึ่งหากได้รับการส่งเสริมให้ทำงานตามความสนใจและความสามารถของนักเรียนรวมทั้ง มีวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำผลงานให้นักเรียนมากกว่านี้จะทำให้นักเรียนพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น แต่ในการเขียนและสะกดคำในบางคำนักเรียนมักเขียนผิดเนื่องจากมีปัญหาด้านการใช้ภาษาไทย อันเนื่องมาจากภาษาถิ่นที่นักเรียนใช้ กับ ปัญหาด้านการออกเสียงภาษาไทย ดังนั้นครูควรจัดสอนเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนได้เขียนอย่างถูกต้องและมีการตรวจงาน พร้อมการแก้คำผิดให้นักเรียนไปด้วยในเวลาเดียวกัน สำหรับการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการจัดทำป้ายนิเทศน์ในการจัดนิทรรศการนั้น ควรให้นักเรียนร่างเนื้อหามาให้ตรวจทานแก้ไข คำผิดก่อนที่จะให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ไม่สิ้นเปลืองทรัพยากรในการจัดทำ หรือแก้ไข.

ด้านความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยภาพรวมพบว่า ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนคิดว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ดีควรนำไปปฏิบัติและเผยแพร่ รวมทั้งมีความสำคัญ และมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นควบคู่กับการศึกษาหาความรู้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ คงสภาพความสมบูรณ์ และสามารถใช้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวได้ต่อไป อันนำมาซึ่งรายได้เข้าสู่ชุมชน นอกจากนี้ที่นักเรียนมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์ในการเรียนรู้ เพราะปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอำเภอสังขละบุรี กำลังตกอยู่ในสภาวะเริ่มเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากการบุกรุกทำลายทรัพยากรที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว และการสูญหายในด้านของ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจาก ความเจริญทางด้านวัตถุและค่านิยมที่เปลี่ยนไปของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งคนรุ่นหลังไม่ใส่ใจในการสืบสานต่อวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติกระเหรี่ยง ที่น่าศึกษาค้นคว้า และสามารถส่งเสริมให้เข้ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ประชาชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ในการปฏิบัติตนเมื่อเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงทำให้เกิดปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวลดลง ได้แก่ จำนวนต้นไม้ กล้วยไม้ และปัญหาด้านมลพิษในแหล่งท่องเที่ยว อันมาจากการทิ้งขยะในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งหากไม่ช่วยกันแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าว โดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับคนในท้องถิ่นแล้ว แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดังกล่าวก็จะเสื่อมโทรม และยากที่จะพัฒนาให้กลับมาเหมือนเดิมได้อีก ซึ่งนั่นหมายถึงการขาดรายได้เข้าสู่ชุมชนที่จะมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะหากแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหมด

ความสวยงาม หรือ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ภายในท้องถิ่นหลงเหลืออยู่ นักท่องเที่ยวก็คงจะไม่มาเยือนอำเภอสังขละบุรีอีกต่อไป ดังที่นักเรียนคนหนึ่งเสนอความคิดเห็นว่า “...ต้องการให้ประชาชนทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว และร่วมกันสืบสานต่อวัฒนธรรม โดยเฉพาะการรำตง ให้คงอยู่กับอำเภอสังขละบุรีต่อไป...” (สะใจ ไทรสัง ขละโก 2544) และ เนทู (2545) กล่าวว่า “...การเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นับว่ามีประโยชน์ ต่อพวกหนู ซึ่งทำให้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน และการปฏิบัติตนในการไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ซึ่ง หนูจะนำไปเผยแพร่และเล่าให้น้องๆ และเพื่อนๆ หรือพ่อแม่ที่บ้านฟังต่อไปค่ะ ได้ช่วยกันในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวและท่องเที่ยวอย่างถูกวิธีกันเสียที...” ด้านความคิดเห็นที่มีต่อผู้สอน ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ ได้แก่ เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) ลำห้วยชะเหยาะ และการรำตง โดยภาพรวมพบว่าผู้สอนทุกคนใจดี อธิบายเข้าใจ เนื้อหาที่ได้รับมีประโยชน์ เข้าใจง่าย เรียนด้วยความสนุกสนาน และตอบคำถามให้ความกระจ่างในข้อสงสัยทุกประเด็นคำถามอย่างละเอียด ในการไปทัศนศึกษามีความเป็นกันเอง แนะนำ และเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยวให้นักเรียนฟังโดยมีสอดแทรกภูมิทัศน์ ทำให้นักเรียนไปทัศนศึกษาด้วยความสนุกสนาน ด้านข้อคิดเห็นอื่นๆ พบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการให้ครูจัดไปทัศนศึกษาอีกเพื่อเป็นการเรียนรู้จากสถานที่จริงในสิ่งที่ไม่เคยเห็น ในรูปแบบการทัศนศึกษาแบบระยะยาว คือ มีการพักค้างแรมในแหล่งท่องเที่ยวด้วย และต้องการให้มีหน่วยงานเข้ามาดูแลแหล่งท่องเที่ยว และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้กล่าวว่า “...ผมต้องการให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของเราด้วย นอกจากรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแหล่งอื่นในอำเภอสังขละบุรี เพราะ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของเรา โดยเฉพาะเจดีย์บ้านใหม่พัฒนา (เจดีย์มหาธาตุ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมีประวัติความเป็นมาน่าศึกษา ซึ่งถ้ามีคนหรือหน่วยงานช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ผมคิดว่าจะนำรายได้เข้าสู่ชุมชนของเราเพิ่มขึ้น...” และ โจ้ซาอั่ว (2545) ได้กล่าวไว้ว่า “...ถ้าคนในหมู่บ้านของเราช่วยกันดูแลต้นไม้ในแหล่งท่องเที่ยวเล็กๆ ช่วยกันฝึกรำตง เพื่อสืบสานต่อวัฒนธรรมการรำตงของหมู่บ้านเรา ก็จะเป็นการดี จะทำให้หมู่บ้านเราน่าสนใจและมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในที่สุด...”

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน บ้านใหม่พัฒนา ครูผู้สอน ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้ในท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจในด้านความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน บ้านใหม่พัฒนา พบว่าส่วนใหญ่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีความคิดเห็นว่าการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหลักสูตรที่ดีมากทำให้นักเรียนได้รู้จักการท่องเที่ยวที่ถูกวิธี ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รักษาและเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน รักท้องถิ่นและร่วมกันรักษา ห่วงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น เข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองเพิ่มมากขึ้น ดังที่ครูผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้กล่าวว่า “...หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นสิ่งที่ดีมากเพราะอำเภอสังขละบุรีเป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งปัจจุบันกำลังเริ่มเสื่อมโทรมและทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวลดน้อยลงอันเป็นผลมาจากคนในท้องถิ่นเป็นผู้ทำลายเสียเอง เนื่องจากขาดความรู้ไม่เห็นความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน ดังนั้นในการสอนเรื่องนี้ควรเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว และการกระทำตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อจะได้ช่วยกันเผยแพร่ความรู้ และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวไว้ตลอดไป...”(อรนิจ จิตตะเสโน 2545)ด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี พบว่า ส่วนใหญ่ในการปฏิบัติกิจกรรมนั้นเนื่องจากนักเรียนมีปัญหาด้านการอ่านภาษาไทย ดังนั้นในการศึกษาไปความรู้และไปงานจึงทำให้เป็นไปได้ช้า ไม่ทันกับกำหนดเวลาที่จัดไว้ ดังนั้นจึงควรเพิ่มเวลาในการให้นักเรียนได้ศึกษาจากไปความรู้และจัดทำไปงานให้มากขึ้นรวมทั้งในการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยมีการนำนักเรียนออกนอกสถานที่ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูฝน จึงทำให้ในการจัดไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติค่อนข้างมีปัญหาในด้านการเดินทาง ถึงแม้จะอยู่ในชุมชนของนักเรียนเองก็ตาม ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมความพร้อมและความปลอดภัยในการเดินทางรวมทั้งขอความร่วมมือจากครุท่านอื่นในการดูแลให้ความปลอดภัยกับนักเรียนในช่วงการทัศนศึกษาอย่างทั่วถึง โดยควรจัดให้มีครูประจำ

กลุ่มนักเรียนในแต่ละกลุ่มเพื่อช่วยในการดูแลความปลอดภัยของนักเรียนในการเดินทางไปทัศนศึกษา ข้อเสนอแนะอื่นๆ พบว่าควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในระดับชั้นอื่นๆ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และควรจัดสอนบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ในสายชั้นเดียวกันบ้าง ได้แก่ การจัดสอนบูรณาการกับวิชาภาษาอังกฤษและวิชาภาษาไทย ในการฝึกให้เด็กนักเรียนได้ฝึกพูดสนทนาแนะนำแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านของนักเรียนด้วย ซึ่งอาจขยายผลไปสู่การฝึกฝนให้นักเรียนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดรายได้ในการนำเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงหลักสูตร

ผลการปรับปรุงหลักสูตรหลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้พบว่า มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเรื่องของระยะเวลา ถึงแม้ในช่วงพัฒนาโครงร่างหลักสูตรจะได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตามว่าสอดคล้องและเหมาะสม แต่ในทางปฏิบัติจริงพบว่าระยะเวลาที่กำหนดไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นควรมีการยืดหยุ่นระยะเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือมีการสอนนอกเวลาเรียน ดังในแผนการสอนที่ 1 จากเดิมจำนวน 3 คาบ เพิ่มเป็น 4 คาบ แผนการสอนที่ 2 จากเดิม จำนวน 3 คาบ เพิ่มเป็น 6 คาบ แผนการสอนที่ 4 จากเดิม ภาคทฤษฎี จำนวน 6 คาบ เพิ่มเป็น 9 คาบ ภาคปฏิบัติ จำนวน 3 คาบ และแผนการสอนที่ 7 จากเดิม ภาคปฏิบัติ จำนวน 2 คาบ เพิ่มเป็น 3 คาบ และควรจัดการเรียนการสอนนอกเวลาเรียนเช่นในคาบอิสระเพิ่มเติมในส่วนที่ให้นักเรียนได้มีเวลาในการทำงานกลุ่ม และในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น เนื่องจากมีการจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่ที่ประกอบด้วยสภาพภูมิอากาศของอำเภอสังขละบุรีในช่วงฤดูฝนจะยาวนานและมีฝนตกตลอดชุก ดังนั้นหากกระบวนการจัดการเรียนการสอนอยู่ในช่วงฤดูฝนจึงควรมีการเตรียมการด้านความพร้อมและความปลอดภัยในการเดินทางไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ รวมทั้งควรจัดให้มีครูประจำกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 1 คน เพื่อดูแลด้านความปลอดภัยและให้คำปรึกษาต่างๆ แก่ นักเรียนได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนี้ในการจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมช่วงการไปทัศนศึกษาและสะดวกต่อการควบคุมดูแลนั้น กลุ่มนักเรียนที่จัดไม่ควรเกินกลุ่มละ 10 คน.

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (**Research and Development**) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตร โดยนำข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งความต้องการจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรี ศึกษาพิเศษ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้บริหารโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้สอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตัวแทนคณะกรรมการโรงเรียนและตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา ผู้รู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสังขละบุรี ผู้ดำเนินกิจการทัวร์ท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านบ้านใหม่พัฒนา นำมาพัฒนาโครงร่างหลักสูตร แนวการสอน และแผนการสอนและให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรและปรับปรุงโดยการประมวลจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ นำหลักสูตรทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน และประเมินผลด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) เครื่องมือสำหรับศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสังขละบุรีและศึกษาพิเศษ แบบสอบถามนักเรียน ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษา 2) เครื่องมือในการประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ แบบบันทึกพฤติกรรม แบบประเมินผลงานนักเรียน แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน แบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ผู้สอน และผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) t-test แบบ **Dependent** และการวิเคราะห์เนื้อหา (**Content Analysis**)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุป ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน มีดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร โดยการศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีนโยบายต้องการให้สถาบันการศึกษา องค์กรต่างๆ และชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ตามสภาพปัญหาของชุมชน ความต้องการของท้องถิ่นและนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2545 มีจุดเน้นของหลักสูตรที่สอดคล้องกันคือส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและทรัพยากรของท้องถิ่นและผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ศึกษาและได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์และประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะพื้นบ้าน ตลอดจนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม การศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถามและการสนทนากลุ่ม พบว่า บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยมีวิทยากรภายนอกได้แก่ ผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ และผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน มีการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาที่ครอบคลุมเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น และความต้องการของนักเรียน โดยเน้นทั้งภาคปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี มีการจัดการเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและนอกสถานที่ ให้นักเรียนปฏิบัติจริงและมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามสภาพจริง โดยใช้รูปแบบการประเมินผลจากหลายๆ ฝ่ายร่วมกัน

2 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล และแผนการสอน จำนวน 8 แผนการสอน ประกอบด้วย แผนการสอนที่ 1 รู้จักอำเภอสังขละบุรี แผนการสอนที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวมากมายที่น่าสนใจ แผนการสอนที่ 3 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ แผนการสอนที่ 4 หนึ่งในมิติใหม่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แผนการสอนที่ 5 เจาะลึกแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ แผนการสอนที่ 6 เตรียมพร้อมไปทัศนศึกษาอย่างต่อเนื่อง แผนการสอนที่ 7 เรียนรู้การทำคู่มือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แผนการสอนที่ 8 เตรียมพร้อมจัดนิทรรศการพาเพลิน และประเมินโครงสร้างหลักสูตร พบว่าโครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และมีความเหมาะสมในส่วนประกอบต่างๆ ได้แก่ แนวการสอน และแผนการสอน และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แนวทางการจัดการเรียนการสอนควรเพิ่มการจัดการเรียนการสอนในสถานที่จริง และในส่วนของ การประเมินผลหลักสูตรจากผู้เรียนควรปรับคำว่าสอบถามความรู้สึกเป็นการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แทน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีการเพิ่มกิจกรรมในแผนการสอนที่ 1 และแผนการสอนที่ 2 และแผนการสอนที่ 4 ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยให้นักเรียนร่วมกันบอกความหมายของอำเภอสังขละบุรี บอกสถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่นักเรียนเคยไปหรือเคยได้ยิน

และ ให้นักเรียนคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวและร่วมสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวและสาเหตุของปัญหาที่เรียนผ่านมาแล้ว ตามลำดับ

3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร โดยนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน **23** คน ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน จำนวน **8** แผนการสอน ซึ่งมีผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสังขละบุรี ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ ถ่ายทอดความรู้ในภาคทฤษฎีโดยการเล่าประสบการณ์ และอธิบาย โดยดำเนินการสอนร่วมกับครูผู้สอนและผู้วิจัยในการจัดการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี และมีการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ โดยการจัดทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจ ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการเรียนและสามารถจัดทำผลงานได้แก่ คู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งปฏิบัติตนในการเป็นนักท่องเที่ยวตามแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี

4 ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ **.05** ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย โดยคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร ในด้านทักษะ พบว่า นักเรียนสามารถจัดทำผลงานได้แก่คู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ถูกต้อง ซึ่งผลงานของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ดี คือมีคะแนนเฉลี่ย อยู่ที่ **37** คะแนน จากคะแนนเต็ม **50** คะแนน ในด้านพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ และในด้านความคิดเห็น พบว่า นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และควรมีการปรับปรุงด้านระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งควรจัดให้มีมีการสอนนอกเวลาเรียนเพิ่มเติม

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานนั้น จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนโยบายการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาหลักสูตร จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) , แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) , พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 , แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 , หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) , หลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 พบว่า มีนโยบายให้สถานศึกษา องค์กรต่างๆ และชุมชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟู มรดกศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ตามสภาพปัญหาของชุมชน ความต้องการของท้องถิ่นและนักเรียน โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้เหมาะสม กับบริบทของสังคม ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โรงเรียนและชุมชน ต้องมีส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษา หรือจัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก ร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ภายในท้องถิ่นของตน ซึ่งสนองตอบต่อนโยบายของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตรา 7 มาตรา 22 มาตรา 23 วรรค 2 มาตรา 27 มาตรา 29 ได้กำหนดไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในการจัดการศึกษาต้องถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด จัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ เน้นความรู้ คู่คุณธรรม จัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการความรู้และทักษะในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหา ในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชน องค์กรต่างๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการในการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ ภายในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2542 : 9 - 29) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหมวดที่ 3 มาตรา 46 มาตรา 56 หมวด 4 มาตรา 69 หมวด 5 มาตรา 79 มาตรา 81 หมวดที่ 9 มาตรา 46 มาตรา 290 ที่ระบุว่า บุคคลซึ่งรวม

กันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามและมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยช่วยกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 2544 : 17,20,22-23,98-99) โดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ข้อที่ 8 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พบว่า รัฐบาลมีนโยบายในการฟื้นฟูสภาพและคุณภาพ การป้องกันการเสื่อมโทรมหรือการสูญสิ้นไปและนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิต เกิดความสมดุลในการพัฒนาและเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน โดยจัดรูปแบบบริหารและจัดการสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพแบบบูรณาการ โดยยึดหลักธรรมชาติมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของคนไทย สำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทุกแหล่ง (คำแถลงการณ์นโยบายของคณะรัฐมนตรี พ้นดำรงวาท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 2544 : 16) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของกรมวิชาการ (2540 : 1) ที่ว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถจัดการเรียนการสอนยืดหยุ่นและเหมาะสมตามสภาพ และเหตุการณ์ของท้องถิ่น ดังนั้นหากโรงเรียนได้ใช้โอกาสดังชุมชนให้เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนให้สอดคล้องตามสภาพและท้องถิ่นของตน ตลอดจนนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็จะประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิธเทอร์ ซารา อี (Wither Sarah E. 2000 : 2176) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการพื้นฐานทางการศึกษา พบว่า ทางโรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และควรทำให้เด็กเกิดความคิดโดยใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนจากตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ด้วย และจัดหาโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน ซึ่งหลักสูตรนี้ได้พัฒนาขึ้นทุกระดับ โดยเน้นในเรื่องการร่วมกันจัดการศึกษาระหว่างครู สมาชิกของชุมชน และนักเรียน ซึ่งผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานของโรงเรียนที่วางไว้ ซึ่งจะเห็นว่าสิ่งที่ให้เด็กได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนนั้นถือเป็นการพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนของเด็กอย่างหนึ่ง เนื่องจากทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนเดรีย โนทาร์ (Andrea Notare 1999 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการกำหนดรูปแบบของระบบการพัฒนาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพบว่า

หลักสูตรที่จัดทำขึ้นโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ทำให้ได้หลักสูตรที่ตรงตามความต้องการและความสนใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอย่างแท้จริง และในด้านคุณค่าของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น สามารถถ่ายโอนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่อยู่ในชุมชนเดียวกันได้ ทำให้ผู้เรียนให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียน สำหรับผลการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้นพบว่าการกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ไม่ได้กำหนดรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับสาระความรู้ของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละท้องถิ่นไว้ แต่เป็นการกำหนดการกำหนดเนื้อหาสาระไว้อย่างกว้างๆ โดยเริ่มจากเนื้อหาสาระที่ใกล้ตัวผู้เรียนแล้วขยายกว้างออกไปสู่ชุมชน และประเทศ ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวได้มีการเน้นให้ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และหลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้นส่งเสริมให้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาตรฐานที่ ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์และมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กรมวิชาการ 2544 : 14) โดยจะเห็นได้ว่า หลักสูตรดังกล่าวนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนตระหนักเห็นคุณค่าและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตราที่ 7 ได้กำหนดว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ส่งเสริมตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรา 23 วรรค 3 ให้นักเรียนมีความรู้และทักษะ ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2542 : 12-13) และจากการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากการส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับคนในท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น ประชาชน รวมทั้งใช้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้และจัดการศึกษาจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน และที่สำคัญ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่นใกล้ตัวนักเรียน ทราบปัญหาและฝึกกระบวนการวางแผนแก้ปัญหาและการอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม

ในท้องถิ่นของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่นใกล้ตัว ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง และเนื่องจากอำเภอสังขละบุรีเป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและขึ้นชื่อของจังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน-โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันกำลังเริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤติด้านความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และร่วมกันเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ไว้ เพื่อคนรุ่นหลัง และเป็นการก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ตลอดจนร่วมกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ โดยใช้หลักการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้ ประกอบกับโรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา มีความพร้อมในด้านแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวและผู้รู้ในท้องถิ่นที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี และการสนับสนุนของผู้บริหารนั้นเป็นการส่งผลให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างสะดวกและสำเร็จลุล่วงไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544 : 124) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า การสนับสนุนของผู้บริหารนั้นจะส่งผลให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างสะดวกและสำเร็จลุล่วงได้

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธำรง บัวศรี (2538 : 7) ที่เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรว่าต้องประกอบด้วย จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของการเรียนการสอน เนื้อหาสาระและประสบการณ์ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผล และแนวคิดของกรมวิชาการ (2540 : 8-9) ที่ระบุองค์ประกอบของหลักสูตรนั้นจะต้องประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของทาบ (Taba 1962 : 10) ที่เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าประกอบด้วยจุดหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาลีณี อุดมผล (2542 : ๗) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง การเจียรไนนิล พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล และงานวิจัยของสุกัญญา ร้อยพิลา (2542 : 19) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ทำการสร้างเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บท ประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน การจัดการเรียนการสอน สื่อประกอบการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ในทำนองเดียวกัน อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544: 9) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผลการสร้างพบว่า องค์กรประกอบหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชีวิรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545:35) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุอำเภออุทุมพรพิสัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการสร้างพบว่า องค์กรประกอบหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องมีการกำหนดองค์ประกอบดังกล่าว เพราะการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบดังกล่าว เพื่อนำไปเป็นแนวทางสำหรับกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ดังที่อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540: 8) ที่ได้สรุปสาระสำคัญขององค์ประกอบหลักสูตรไว้ว่า “...การกำหนดจุดหมายหลักสูตรถือได้ว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษา เป็นส่วนที่จะทำให้ทราบว่า จะพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด สำหรับการกำหนดเนื้อหา ความรู้ต่างๆ นั้น มีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ได้ และการประเมินผลนั้นเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่จะต้องประเมินว่าการนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดหมายที่วางไว้หรือไม่อย่างน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น...” ซึ่งสอดคล้องกับกาญจนา คุณารักษ์ (2543: 38) ได้สรุปสาระขององค์ประกอบของหลักสูตร ว่า “...หลักสูตร คือ โครงการหรือแผน ข้อกำหนด อันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ซึ่งจัดเป็นหัวใจและเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการช่วยพัฒนาผู้เรียนค้นพบ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ซึ่งหลักสูตรควรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 รายการได้แก่ ความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ วิธีการสอนและการจัดดำเนินการ วัสดุอุปกรณ์การสอน กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล...” นอกจากนี้ในด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอสังขละบุรี และแหล่ง

ห้องที่วิวภายในอำเภอ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจภายในท้องถิ่น และการพาผู้เรียนไปทัศนศึกษา พร้อมทั้งให้มีการทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อหาการจัดการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกษสินี พลบูรณ์ (2542 : 30) ที่เสนอไว้ว่า การส่งเสริมให้บุคคลเกิดความตระหนัก และมีความรู้สึกรับรองต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการทำให้คนมีความรู้ ย่อมช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น ซึ่งสิ่งที่ควรจัดทำนั้นคือ การจัดสร้างหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น และในทำนองเดียวกันจากการศึกษางานวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ท. : 2533) ที่ได้ศึกษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสภาพของนักท่องเที่ยว การจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชนในปัจจุบัน ความต้องการและทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษา ทัศนคติของผู้ปกครอง ครูอาจารย์ตลอดจนผู้บริหารในหน่วยงานต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการไปท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชนคือทำให้เยาวชนมีประสบการณ์ที่ดีขึ้น เยาวชนได้รับความรู้ ได้พบเห็นสิ่งใหม่ๆ ทำให้หูตากว้างขึ้น และรู้จักประเทศของตนเองมากขึ้น ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จัดทำขึ้น จึงมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ดังกล่าว และในทำนองเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของภราเดช พยัคฆวิเชียร อคิดผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่มีความเห็นว่า กระบวนการหนึ่งที่น่านำมาใช้เป็นกลไกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งต้องเริ่มให้ผู้เรียนรู้จักเรื่องของชุมชนของตนเองเสียก่อน โดยให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีในการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ยังเด็ก ปลูกฝังความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้บุคคลตระหนักและมีความรู้สึกรับรองต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ (ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC. มกราคม - กุมภาพันธ์ : 2543)

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร โดยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 23 คน ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน 8 แผนการสอน ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พบว่านักเรียนมีความตั้งใจและสนใจในการเรียนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นของนักเรียน ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอสังขละบุรี ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่ง

ห้องที่วิวประเภทต่างๆ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ ความรู้เกี่ยวกับการทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว การทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเตรียมความรู้ก่อนการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การไปทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยพะเหยาะ) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (การรำตง) และการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักเรียนมีความสนใจกล้าที่จะซักถามเมื่อมีข้อสงสัย และกล้าแสดงออกมากขึ้นในการนำเสนอผลงาน เหตุที่ผลการทดลองใช้หลักสูตรเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากเนื้อหาสาระที่เรียนเป็นเรื่องที่อยู่ในท้องถิ่นที่ใกล้ตัวนักเรียน มีการเชิญวิทยากรภายนอกซึ่งได้แก่ผู้รู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในท้องถิ่น ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรี และผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจซึ่งถือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน มาร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบางกิจกรรม และให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงโดยการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาภายในแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ทั้ง 3 แหล่ง นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่สร้างขึ้นเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมกลุ่ม ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและร่วมกันคิดร่วมกันทำ จากใบความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชาตรี สำราญ ครูต้นแบบปี 2541 ได้เสนอแนวคิดว่าการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จและเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบที่ยั่งยืน และเข้มแข็งว่า ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาต้องมีบทบาทร่วมกัน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่เด็ก ๆ เพื่อให้เด็ก ๆ สามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ และมีการนำเด็กออกจากห้องเรียนไปเรียนรู้เรื่องราวในชุมชน ให้เด็ก ๆ ค้นหาคำตอบจากภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วมานั่งอภิปรายผลหาข้อสรุปร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543: 160) นอกจากนี้นักเรียนมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความคิดเห็นและความสามารถที่หลากหลายตามความต้องการของตนอย่างสร้างสรรค์ เช่นการเขียนแผนผังความคิด การจัดทำหนังสือเล่มเล็ก การจัดทำผลงานตามความ สนใจ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดวิธีการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้เรียน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเองและของกลุ่ม ตลอดจนผลงานของเพื่อนร่วมกับครูผู้สอน ผู้วิจัย และผู้รู้ในท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบดำเนินการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบางช่วง เช่นการวางแผนร่วมกันในการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่เบื่อ มีความสนุกสนานและมีความสุข รู้ถึงกระบวนการวิเคราะห์และประเมินผลงานอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ดุลยเกษม (2543:29) ที่เสนอไว้ว่า การจัดการเรียนรู้

ของเด็กที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือชีวิตจริง เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจความจริง ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบใหม่ ควรจัดในรูปแบบให้เด็กได้มีโอกาสลงมือทำงานด้วยตนเอง การเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทำงานจะทำให้เขาได้เรียนรู้ของจริงมากขึ้น เข้าใจชีวิตที่แท้จริง และควรจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียน ซึ่งเป็นการสนองนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 5-6) ได้เสนอแนวคิดว่าปัจจุบันมีเสียงเรียกร้องจากเด็กและเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครองให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน โดยเฉพาะในเรื่องกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ได้พัฒนาสมอง การคิดและสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ ได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ในด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรภายนอกในการจัดการเรียนการสอนเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีลักษณะการถ่ายทอดความรู้โดยวิทยากรภายนอกเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเองในบางเนื้อหา ได้แก่ การบรรยายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอำเภอสังขละบุรี และการเล่าเรื่องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญภายในอำเภอสังขละบุรีจากประสบการณ์ของวิทยากร และให้นักเรียนร่วมซักถาม เล่าประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในอำเภอสังขละบุรีที่นักเรียนเคยไปหรือเคยได้ยินมาด้วยกัน 2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนร่วมกันระหว่างผู้รู้ภายใน ท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยการแบ่งเป็นฐานการเรียนรู้เป็น 3 ฐาน ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มหมุนเวียนในแต่ละฐานเพื่อร่วมฟังการบรรยายและจดบันทึกอภิปราย ซักถามผู้รู้ในท้องถิ่นประจำฐาน ในเนื้อหาที่เป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนสนใจภายในชุมชน และ 3) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอนและผู้วิจัย ในการนำนักเรียนไปศึกษาในสถานที่จริง โดยการจัดทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว 3 แหล่งที่นักเรียนสนใจภายในชุมชน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยผะเหาะ) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน - โบราณสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (การรำตง) ซึ่งวิธีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ของผู้รู้ภายในท้องถิ่นนั้น ถือได้ว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านนั้น สอดคล้องกับรัตนะ บัวสนธ์ (2535: 112) ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาข้อหนึ่งว่าการที่ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอนแทนที่ทางโรงเรียนจะให้ครูดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทนรวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ประเมินผล การเรียนของนักเรียนด้วย นอกจากนี้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

(2542 : 93) ที่กล่าวว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาข้อหนึ่งของปราชญ์ท้องถิ่นคือการบรรยาย ซึ่งเรียกว่าเวทิตาชาวบ้าน เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกันอันจะส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น ส่วนด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามแนวทางและขั้นตอนที่กำหนดไว้ โดยวิทยากรภายนอกได้แก่ ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้สอนและผู้วิจัย มีส่วนร่วมในการสอนและการประเมินผลงานของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 5) ที่ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 เป็นการเปิดแนวทางใหม่ให้แก่ ครู พ่อแม่ ชุมชนมีอิสระในการให้การศึกษา จัดหลักสูตรและการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 19 - 20) ที่ว่าควรส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเน้นความเข้มแข็งของชุมชน ครอบครัว สถานประกอบการ ให้ร่วมกันจัดการศึกษาครบวงจร ทั้งรูปแบบเนื้อหา หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการการเรียนรู้ของชุมชนนั้นๆ และสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

4 ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการใช้หลักสูตรมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร และผลงานในการทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนผลการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยู่ในระดับ ดี คือ มีคะแนนเฉลี่ยส่วนใหญ่ อยู่ที่ 37 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน สามารถจัดทำผลงานได้ถูกต้องตามเนื้อหา มีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ มีความปราณีตเรียบร้อย และมีความคงทนแข็งแรงในผลงานที่จัดทำ ผลที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าได้เรียนรู้จากหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ครูและวิทยากรภายนอกเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้ ตลอดจนนักเรียนส่วนใหญ่เป็นบุคคลในท้องถิ่น ทำให้เกิดความ รัก ห่วงแหนงและภาคภูมิใจในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกัญญา ร้อยพิลา (2542 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือร้อยละ

70 ของคะแนนเต็ม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับอุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544: 127-128) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่าจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนเป็นอย่างดี และมีความตระหนักถึงคุณค่าและภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง ด้านทักษะ พบว่านักเรียนแต่ละกลุ่มสามารถจัดทำผลงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออู่ทองได้อย่างถูกต้อง สวยงาม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความแข็งแรง ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง สามารถแสดงศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย ทำให้ผลงานที่ผลิตขึ้นในระดับหนึ่ง รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีวรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545: ง) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออู่ทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า จากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออู่ทองก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนได้เรียนรู้จากหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออู่ทอง ที่ทั้งครูและวิทยากรภายนอกถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้ และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เนื้อหาและแหล่งเรียนรู้เป็น สิ่งที่อยู่ในชุมชนของนักเรียน และนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน ตลอดจนนักเรียนส่วนใหญ่เป็นบุคคลในท้องถิ่น ทำให้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น หลังการใช้หลักสูตรนักเรียนจึงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร ด้านผลงานพบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มสามารถจัดทำผลงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้อย่างถูกต้องสวยงาม สร้างสรรค์ รวมทั้งจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ตามความต้องการของนักเรียน และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและดำเนินการร่วมกันในบางกิจกรรมตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2543: 21 - 22) เสนอแนวคิดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ทำ สร้างสรรค์ โดยครูเป็นผู้ช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และสามารถปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามรูปแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ ในด้านความคิดเห็นพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ดีต่อ

หลักสูตรเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่นของตน ผลที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักเรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ตลอดจนพฤติกรรมการท่องเที่ยวของตนและเพื่อน รวมทั้งได้เข้าไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้จริงภายในชุมชนของตนเองโดยเป็นผู้เลือกแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง รู้กระบวนการวางแผนและดำเนินการ ตลอดจนการวิเคราะห์ และประเมินผล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง แตกต่างจากการเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2540 : 22) ที่กล่าวว่า การให้นักเรียนได้ออกไปสำรวจและรวบรวมความรู้ในชุมชนด้วยการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงนับเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้อย่างแท้จริง และเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ และสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 1) ที่เสนอแนวคิดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ข้อเสนอแนะ สงวนลิขสิทธิ์

จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบางคาบอาจมีการสอนเกินเวลาที่กำหนด เนื่องจากผู้เรียนมีปัญหาด้านการใช้ภาษาไทยจึงทำให้ระยะเวลาในการศึกษาใบความรู้ และการทำใบงานไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ดังนั้นครูสามารถยืดหยุ่นเวลาให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน และอาจเพิ่มเติมให้นักเรียนศึกษานอกเวลาเป็นการเพิ่มเติมได้

2 จากผลการวิจัยพบว่าในการประเมินผลงานของนักเรียนหากนำผลงานของนักเรียนแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบกันจะทำให้ให้นักเรียนขาดกำลังใจในการทำผลงานในลำดับต่อไป แต่การให้คำชมเชย ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจในการทำงานจะทำให้ให้นักเรียนทำผลงานออกมาได้ดี ดังนั้นครูจึงควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง เพื่อดูความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผลงานในแต่ละครั้ง โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนหาข้อผิดพลาดของผลงานและแก้ไขผลงานด้วยตนเอง

3 ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ซึ่งได้แก่ ตัวนักเรียนประเมินตนเองและให้เพื่อน ผู้ปกครอง วิทยากรท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการนำผลงานประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาผลงานในการทำงานแต่ละครั้งให้ดีขึ้น

4 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ต้องนำนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อความปลอดภัยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูจึงควรประสานงานกับผู้บริหาร โรงเรียน และขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอนท่านอื่นๆ เพื่อขอความร่วมมือในการควบคุมดูแลความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกในการให้คำปรึกษาแนะนำกับนักเรียนอย่างทั่วถึง

5 จากผลการวิจัยพบว่า ในการนำเสนอเนื้อหาที่เปิดกว้างให้นักเรียนได้ทำผลงานและคิดรูปแบบการนำเสนอผลงานเองนั้นทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะทำงานมากกว่าการกำหนดเรื่องหรือรูปแบบของผลงานให้นักเรียน เนื่องจากนักเรียนได้ทำงานตามความต้องการและความสนใจ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน และในการให้นักเรียนนำเสนอผลงาน ครูจึงควรกำหนดกรอบหรือหัวข้อกว้าง ๆ ให้เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ชุมชน และโรงเรียน เพื่อกำหนดเป็นแนวทางดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนสามารถเรียนรู้ และเข้าใจเรื่องราวของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นทางโรงเรียนควรนำเรื่องราวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน และสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นในทุกระดับชั้น เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรัก และมีเจตคติที่ดีต่อทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตั้งแต่เด็ก เนื่องจากการได้เรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นของตนจะทำให้นักเรียนรู้สึกรัก ห่วงแหน และมีความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น

2 จากผลการวิจัยพบว่า ระหว่างที่นำนักเรียนไปทัศนศึกษาหรือทำการศึกษานอกสถานที่ นักเรียนมีความรู้ สามารถปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามหลักนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ และสามารถจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างน่าสนใจ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อร่วมกันหาวิธีเผยแพร่ความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนาเป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้อย่างต่อเนื่อง

3 จากผลการวิจัยพบว่า หลังจากผ่านการเรียนรู้ตามหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว ทำให้ชาวบ้านและนักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น เกิดความรักและหวงแหน รวมทั้งพัฒนาและดูแลรักษาทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวได้ สามารถท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ถูกต้องตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นจึงควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยพะเหยาะ) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถาน - โบราณสถาน (เจดีย์บ้านใหม่พัฒนา) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (วัฒนธรรมการรำตง) เพื่อช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป โดยประสานงานร่วมกับคนในชุมชน ในการให้ความสะดวก และดูแลทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับผู้สนใจที่จะสานต่อการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นต่อไปดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าหลังจากใช้หลักสูตรแล้วพบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รักและหวงแหนในทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของนักเรียน ดังนั้นควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นต่างๆ ตามบริบทและศักยภาพของแต่ละชุมชนต่อไป

2 ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะต่างๆ เช่น การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและการปฏิบัติตนในการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีตามรูปแบบนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยอาจบูรณาการในวิชาภาษาอังกฤษและวิชาภาษาไทย เพื่อให้นักเรียนฝึกการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาไทยในการเผยแพร่

ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของนักเรียนต่อไป

3. ควรมีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ระหว่างผู้สอน นักเรียน ชุมชน องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ประชาชน ชาวบ้านหรือผู้รู้ในท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้นำชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่น และการเผยแพร่หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสาระของหลักสูตร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์ศาสนา, 2532
- _____ . คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533). กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์ศาสนา, 2533
- _____ . รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานอาชีพ
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534
- _____ . คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 คุรุสภาลาดพร้าว, 2536
- _____ . กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็น
 ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต
 พระราชวังสนามจันทร์, 2540
- _____ . การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ททท. วางแผนงานท่องเที่ยว 2541 - 2542 ดึงความสนใจทั่วโลก
 ธุรกิจการท่องเที่ยว. ม.ป.ท., 2540
- _____ . นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) พ.ศ. 2538-
 2539 กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน),
 ม.ป.ป.
- _____ . รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันตก.
 ม.ป.ท., 2539
- แก้วตา คณะวรรณ. หลักการของหลักสูตร. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ,
 2541.
- “ เขาสก : ตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของไทย.” ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC
 6,42(กรกฎาคม - สิงหาคม 2543) : 9
- ฉวีวรรณ แผ้วตะคุ. “ การพัฒนาหลักสูตรที่เตรียมไปสู่อาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ในหลัก
 สูตรกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 หลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.
- ชาตรี สำราญ. คนสอนคน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, 2543.

ชาตรี สำราญ. เส้นทาง Story Lineสู่การเรียนรู้การสอน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, 2543.

..... . หลากหลายวิธีสอนที่ไม่หลอกหลอนวิธีเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, 2543.

ชีวิรัตน์ สาลีประเสริฐ. “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ
อุ้มทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

ที่ว่ากล่าวอำเภอสังขละบุรี. “รายงานทะเบียนราษฎร์ พ.ศ. 2539.” 31 ธันวาคม 2539.

ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : อรุณสภาลาดพร้าว,
2533.

“บทสัมภาษณ์แนวคิดและวิสัยทัศน์ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายภราเดช พัทฒวิเชียร”
ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC 5,39(มกราคม - กุมภาพันธ์ 2543) :12
- 16

“บทสัมภาษณ์ คุณสันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ รองผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ฝ่ายวางแผนและพัฒนา.” ADVANCE THAILAND GEOGRAPHIC 5,40 (มีนาคม - เมษายน 2543) :14

บุญมี เณรยอด. หลักการพัฒนหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.

“ปฏิรูปใหม่การท่องเที่ยวไทย.” วารสารประชาชาติธุรกิจ 5, 10 (พฤศจิกายน 2538) : 2

ปริญญา พรหมมินทร์. “บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

ปรียา แสงศิริ. “ผู้นำท้องถิ่นกับบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2543.

พิชญ พิทักษ์. เที่ยวเมืองไทยภาคตะวันออก ภาคตะวันตก 11 จังหวัด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง, 2537.

- พิกุล สิทธิประเสริฐกุล. “การจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ของอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, **2543**
- พองจันทร์ พยาขม. ผู้รวบรวม, แหล่งท่องเที่ยวกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร : ชูณหศาสตร์พับลิชชิงจำกัด, ม.ป.ป. **71 - 97**.
- มาเรียม นิลพันธุ์. “การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยวัฒนธรรม.” วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , **2536**
- _____. รายงานการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยด้านหลักสูตร. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, **2543**
- รสริน เลปวิทย์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 9” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, **2539**
- รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช **2540**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เจ.พี.ดี. โปรเซส จำกัด, **2542**
- รุ่ง แก้วแดง. ปฏิบัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, **2541**.
- รัตนะ บัวสนธ์. “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง.” วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, **2535**.
- แรมสมร อยู่สถาพร. การสร้างและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **2534**
- วรรณพร วนิชขานุกร. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ECOTOURISM. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดทรอปน์ศิลป์, **2540**
- วราภรณ์ บางเลี้ยง. “สภาพปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **2534**

วิจิตร ไชยศิลป์. “การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2533 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดน่าน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536

วิชัย คิสสระ. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.

วิชัย วงษ์ใหญ่. การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ศรีพร สมบุญธรรม. “ECOTOURISM การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สัญลักษณ์ใหม่แห่งทศวรรษ.

กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2537.

ศรีวรรณ จันทร์หงษ์. “การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องงานจักสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยกกระบัตร (ชุบราษฏร์นุสรณ์) จังหวัดสมุทรสาคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม PLANNING AND MANAGING ECOTOURISM ม.ป.ท., 2543.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. ม.ป.ท., 2536.

_____. รายงานฉบับย่อสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540.

_____. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540.

สมชาย ศรีสุข. “บทบาทของผู้บริหารกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร.” พศจิกายน 2539 (พิมพ์ตัด)

สมพิศ วงแหยม. “สภาพปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สังัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิตรสยาม , 2532

สวัสดิ์ จงกล. เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ หน่วยที่ 1 และ 2 กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด, 2539

สาลินี อุดมผล. “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการเจียรไนดิน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์หลักสูตรจำกัด, 2540

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภาวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544” กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2544

สุชาติ ลีตระกูล. “การพัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร, 2532

สุทิตย์ อบอุ่น. “การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณีเส้นทางสายลำน้ำกก.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ , 2538

สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : วิธีสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.” กันยายน 2543 (พิมพ์ดีด)

อุทัย ดุลยเกษม. ศึกษาเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, 2543

อุทัย ธรรมเตโช. หลักการบริหารการศึกษา ชุดสอบเลื่อนระดับข้าราชการเล่มที่ 3 กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์ , 2531.

Beauchamp, George A. Curriculum Theory. 4 th ed. Itasca, Illinois : F.E.Peacock Publisher, 1981.

De La Rosa, Rene. Development and the Environment: A Case Study about the First Attempted Creation of a Texas Coastal Conservation District. [online]Accessed 31 October 2000 Available from <http://www.su.ac.th/DAO>

Good, Carter V. Dictionary of Education. New York: Mc Graw Hill Book Company, Inc., 1973.

Heabner, Dwanyne. "The Moribund Curriculum Field Its Work and Our Work" Curriculum Inquiry, 6, no.2 (1976)

Keer, John F. Changing the Curriculum. London: University of London Press 1989.

Kliebard, Herbert M. Curriculum and Evaluation. California: Publisng Cooperation, 1977.

Notare, Andrea. Design and Implementation of a Community Leadership Development Curriculum and Assessment Model , Adult and Continuing Education, Curriculum and Instruction: Temple University. [Online]. Accessed 14 September 2001. Available from <http://www.su.ac.th/DAO>

Saylor, Galen J., William M. Alexander and Arthur J. Lewis. Curriculum Planning for Better Teaching and Learning, 4th ed. New York: Holt Rinehart and Winston, 1981.

Sills, Erin O'Donnell. Ecotourism as an Integrated Conservation and Development Strategy: Econometric Estimation of Demand by International Tourists and Impacts on Indigenous Households on Siberut Island, Indonesia. [online] Accessed 31 October 2000. Available from <http://www.su.ac.th/DAO>

Taba, Hilda. Curriculum Development: Theory and Practice. New York: Harcourt Brace & World, 1962.

Tuckman, B.W. Conducting Educational Research. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1999.

Tyler, Ralph W. Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: University of Chicago press, 1950.

Wither, Sarah E. Local Curriculum Development and Place - Based Education [online] Accessed 31 October 2000. Available from <http://www.su.ac.th/DAO>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล

นางสาวสุภาววรรณ สิงห์คะ

ประวัติการศึกษา

ปีการศึกษา 2535

สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ปีการศึกษา 2539

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา ครุศาสตร์บัณฑิต
วิชาเอกการประถมศึกษา เกียรตินิยมอันดับ 1

ปีการศึกษา 2545

จากสถาบันราชภัฏนครปฐม
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2539

ครูโรงเรียนเอกชน โรงเรียนนวิรุฒิ สังกัดกรมสามัญ
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

พ.ศ. 2541

รับราชการครู ในตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 3
โรงเรียนบ้านใหม่พัฒนา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ